

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 28

29 november—4 december

Debatter m. m.

Fredagen den 29 november

Interpellation av herr Eliasson i Stockholm ang. en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhällsfarliga kriminaliteten ..	3
---	---

Tisdagen den 3 december

Svar på interpellation av herr Ståhl ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerns vattenområde	8
Svar på fråga av herr Vigelsbo ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation av herr Eliasson i Moholm ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd	14
Interpellation av herr Gustafsson i Skellefteå ang. omprövning av de normer, som tillämpas vid värdering av tomter för statlig belåning av bostadshus i städernas centrala delar	20

Onsdagen den 4 december

Svar på interpellationer av:	
herr Eliasson i Stockholm ang. förstärkning av kammarrättens personal	22
fru Svensson ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker	29
Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	37
Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona	40
Vissa frågor rörande åldringsvården	47
Bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning	62

Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande	63
Interpellation av herr Rimmerfors ang. en ifrågasatt propagandakampanj för ökad vinkonsumtion	67

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 december

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 167, om bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	37
— nr 168, om inställande av eller uppskov med flyttningen av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona	40
— nr 169, ang. riksdagens revisorers berättelse i vad avser de vetenskapliga högskolorna i Stockholm och Göteborg samt farmaceutiska institutets lokalfråga	47
— nr 170, ang. vissa frågor rörande åldringsvården	47
— nr 171, ang. bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning	62
— nr 172, ang. Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande	63

Fredagen den 29 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 in-
nevarande november.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet den på bordet liggande mo-
tionen nr 713, av herr *Widén*.

§ 3

Föredrogs den av herr *Johansson* i
Stockholm vid kammarens nästföregå-
ende sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för socialdepartementet angående lag-
stadgad reparationsplikt för ägare av
hyresfastigheter, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs den av herr *Johansson* i
Stockholm vid kammarens nästföregå-
ende sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för socialdepartementet angående bokfö-
ringsskyldighet för ägare till hyreshus,
m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Eriksson* i
Bäckmora vid kammarens nästföregå-
ende sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för kommunikationsdepartementet an-
gående prissättningen på elektrisk kraft,
m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Rydén* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för socialdepar-
tementet angående en effektiviserad re-
vision av kommunala, allmännyttiga och
kooperativa bostadsföretag, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

**Interpellation ang. en bättre koncentra-
tion av rättsvården på den mera sam-
hällsfarliga kriminaliteten**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp),
som yttrade:

Herr talman! Brottsligheten har un-
der senare år kraftigt ökat. Från om-
kring 1910 till omkring 1950 har stöld-
brotten mer än fördubblats och gruppen
bedrägeri-, förfalsknings- och försking-
ningsbrotten mer än fyrdubblats. Brotts-
ligheten under 1950-talet företer en allt-
jämt kraftigt stigande tendens.

Orsakssammanhanget till den stigan-
de brottsligheten är i stort sett outfors-
kat. Det har pekats på många olika fakto-
rer, såsom samhällets ändrade ekonomis-
ka struktur, befolkningens koncentration
till städerna, verkan av två mellanlig-
gande världskrig, en allmän religiös,
moralisk och pedagogisk normupplös-
ning. Att den under denna period
förda kriminalpolitiken även bidragit
till den markanta brottsökningen sy-
nes icke verklighetsfrämmande att an-
taga. Vissa åtgärder får väl snarast
anses ägnade att bidra till upplös-
ning av den normbildning för det

Interpellation ang. en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhälls- farliga kriminaliteten

mänskliga handlandet som strafflagen kan innebära. Den utpräglat deterministiska syn, som företrädare av modernerna kriminalpolitiska strömningar här i Sverige hyst på det brottsliga handlingsförloppet, har ju bl. a. kommit till synes i skyddsbalkens förslag om avskaffande av termen straff som beteckning för påföljd för brott.

Själva rättsproceduren har genom den nya rättegångsbalken för den misstänkte åstadkommit ett i och för sig önskvärt ökat skydd, dock utan att samhällets resurser därför förstärkts.

Polispersonalen är icke tillräcklig och rekryteringssvårigheter föreligger.

Ett flertal domstolar har en svårbe-
mästrad balans på brottmål, icke minst s. k. tremansmål.

Inför den till synes oundvikliga ökningen av brottsligheten, kombinerad med svårigheter att öka polispersonalen, synes det nödvändigt med en bättre kriminalpolitisk avvägning av tillgängliga resurser i syfte att i första hand komma till rätta med den mera samhällsfarliga kriminaliteten. Vissa åtgärder som härvidlag kan vara påkallade torde skyndsamt böra vidtagas till förekommande av ett ytterligare förvärrat utgångsläge.

För allmänheten ter det sig oförklarligt hur, samtidigt som man nitiskt övervakar tidsparkeringar, föga göres åt övervakning av element, som i syfte att ställa till slagsmål antastar personer på gatan, varvid ofta en begäran om pengar eller cigaretter endast är inledningen till en allvarlig misshandel. I den mån parkeringskontrollen — som med aldrig så stor styrka ändå måste bli slumpartad — icke räcker till, förefaller det viktigast att denna koncentreras på mera trafikfarliga parkeringar såsom vid övergångsställen eller då parkering orsakar hinder i trafiken. Att polis, åklagare och domstol under ifrågavarande förhållanden skall belastas med ärenden an-

gående t. ex. brister i droskförarens klädsel — såsom fel färg på slips, skjorta eller byxor — vilket nyligen inträffat i ett flertal fall, ter sig väl för allmänheten under förhandenvarande förhållanden som grotesk. Droskförarorganisationer skulle väl själva kunna vaka över att dessa befattningshavare har reglementsenlig klädsel och vid försummelse kan vidtaga sanktion utan att gärningen därför behöver vara kriminaliserad. För att taga ett ur arbetsbelastningssynpunkt mera praktiskt exempel kan man ifrågasätta om det kan vara erforderligt, att vanliga kollisioner utan annat än kanske smärre materialskador i den utsträckning som nu förekommer skall behöva bli föremål för domstolsprövning. Dessa mål utgör en integrerande del av domstolarnas balans i tremansmål. Straffet i och för sig torde väl i sådana sammanhang helt sakna betydelse. Bilföraren söker undvika sammanstötning väl närmast ur den synpunkten att han är rädd om sin och annans egendom och person.

Över huvud taget torde väl kunna övervägas att i så stor utsträckning som möjligt frikoppla rättsvårdande verksamhet från »strunt». Å andra sidan krävs en kraftig och väl avvägd mobilisering av samhällets resurser i kampen mot den ökade grava kriminaliteten. Statlig myndighet har föreslagit inrättande av särskild mutpolis och mutåklagare. Att i synnerhet under förhandenvarande förhållanden specialbehandla endast en liten del av det kriminella fältet — vilket slumpartat aktualiserats genom den vidlyftiga offentlighet som utredningen av dessa ärenden åstadkommit — synes mig icke vara en kriminalpolitiskt riktig avvägning. På kanske starkare skäl skulle man kunna kräva särskild polis och åklagare på andra områden, där mera utbredd kriminalitet föreligger för ett effektivt åtkommande av t. ex. falsk-

**Interpellation ang. en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhälls-
farliga kriminaliteten**

deklarationsbrott, brott mot hyresregleringslagen, hyresbedrägerier, försäkringsbedrägerier, »bilskoj», »fastighetskoj». Vad som för Stockholms del hårdast kan kritiseras synes vara dess brist på spaning på icke anmäld kriminalitet. Kriminalpolisarbetet har alltmera övergått till rent skrivbordsarbete. Man är huvudsakligast sysselsatt med bearbetning av de anmälningar som inkommer till polisen. Någon på allmän kriminalitet utanför detta område avdelad spanande styrka finnes icke i Stockholm. Jag bortser här från den avdelning, som finns för vissa strängt avgränsade spaningsuppgifter, såsom spaning efter efterlysta personer.

Låt mig taga ett färskt exempel på hur ett sådant förfarande kan verka. Ett mindre trähus inne i staden har sedan ett flertal år varit uthyrt till en person som i viss utsträckning livnärt sig på brottsligt förfarande. Denne har dragit dit andra yrkesförbrytare, och stället har under flera år varit tillhåll för tjuvar och hälare. Från olika rapporter kan man inhämta att tjuvgods vid olika tillfällen under årens lopp forslats dit och därifrån vidarebefordrats. Under flera år har trafiken fått fortgå utan att något åtgjorts för att sanera brottsgården. Allteftersom ny anmälan inkommit på någon av personerna, har den behandlats i vanlig ordning, men i övrigt inget åtgjorts åt »roten till det hela». Ingen sammanställning, utvisande att stället utgjort yrkesmässigt tillhåll för förbrytare, har gjorts och ej heller någon därav mera allmänt hållen påkallad kontroll och undersökning. Husägarens hänvändelse till ordningspolisen vid olika tillfällen under årens lopp har i stort sett endast mötts med uppgift om att den icke kunde göra något.

På samma sätt resulterar ofta isolerad behandling av anmälningar — som tilldelas kriminalpolispersonal på vederbörande rotel och därefter lottas på

viss åklagare — att yrkesmässigt bedrivna brottslig verksamhet kan fortsätta, ehuru den kunnat hindras, om den satts in i sitt sammanhang eller kompletterats med spaning. En mobilisering av samhällets resurser härvidlag är nödvändig för att stoppa många, som mer eller mindre yrkesmässigt lever på t. ex. bedräglig »juridisk» verksamhet av många skiftande slag: ockerverksamhet, fastighetsbedrägerier, bilbedrägerier. Samhället har enligt min mening härigenom kapitulerat inför den mera förslagna och grova förmögenhetsrättsliga brottsligheten. Detta i sin tur är ägnat att ytterligare både intensifiera och sprida denna form av brottslighet. Frågar man personal t. ex. på de olika rotlarna i Stockholm finner man att de ingalunda är ovetande om var vissa allvarliga brottsgårdar förekommer men att den nuvarande organisationen medger i princip icke möjlighet att syssla med annat än den anmälda kriminaliteten. Någon förtur för viktiga saker framför bagatellärenden annat än den snabbare behandling, som ärendet kan påkalla med hänsyn till att den misstänkte är häktad, har icke föreskrivits.

Ehuru det är svårt att försöka fastställa någon lämplig turordning för olika ärenden, bör frågan i vart fall under nuvarande allvarliga läge icke lämnas oprövad. Någon allmän åklagare i Stockholm i den mening, att han har till uppgift att ingripa utanför de lottrade ärendenas ram, finns icke. Vid enstaka tillfällen har kriminalpolisen i Stockholm utanför den anmälda kriminaliteten sysslat med mera allmänbrottsprevenerande verksamhet, vilket lett till fördelaktigt resultat. Sålunda företogs för någon tid sedan en mera allmänt hållen kontroll av vissa hyresbyråer, som misstänktes mottaga betalning av allmänheten för anskaffande av bostad, i flera fall under falska uppgifter om sina möjligheter till sådant anskaffande. Att

**Interpellation ang. en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhälls-
farliga kriminaliteten**

med en lämpligt avvägd spaningsstyrka kunna mera allmänt på olika områden bearbeta det kriminella fältet skulle säkerligen ha god brottsprevenancerande effekt. Genom sin existens och genom att den då och då oroade framför allt mera yrkesmässig och kanske ofta djupt rotad kriminalitet skulle den vara till stor fördel i kampen mot brottsligheten.

Dessa och flera andra utvägar kan prövas i syfte att i föreliggande situation åstadkomma å ena sidan en avlastning av polisens, åklagarens och domstolens arbete med den mindre farliga kriminaliteten, å andra sidan en mera koncentrerad rättsvård på den samhällsfarligare brottsligheten, allt syftande till att med tillgängliga resurser åstadkomma en bättre kriminalpolitisk avvägning av arbetet. Som exempel på sådana tänkbara utvägar får jag, delvis med upprepning av vad jag ovan framhållit, nämna:

1. Möjlighet till inskränkning i kriminalisering av vissa specialstraffrättsliga bestämmelser.

2. Rapporteftergiftsmöjlighet även för överordnad polispersonal vid bagatellförselser. På sina håll anses, att om vederbörande polisman rapporterat förseelsen, är den överordnade bunden härav, även om ärendet rätteligen bort medföra rapporteftergift.

3. Möjlighet för polisen, i likhet med vad som förekommer på flera ställen i utlandet, att vid parkeringsförselser och dylikt direkt utskriva föreläggande om betalande av böter, därest vederbörande erkänner förseelsen.

4. Ökad möjlighet till avskrivning av trafikärenden på grund av »ringa ovarsamhet». Här synes det närmast gälla en tillämpningsfråga, vari centrala anvisningar kan erfordras för åstadkommande av ökad enhetlig tillämpning.

5. Ökad tillämpning av åklagarens möjlighet till åtal eftergift vid bagatellförselser. För närvarande råder, i

vart fall för Stockholms del, en ganska restriktiv tillämpning av den möjlighet som författningsmässigt föreligger. Olika principiella skiljaktigheter föreligger i tillämpningen, t. ex. vid jämförelse med städerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Centrala anvisningar kan erfordras för åstadkommande av en utvidgad tillämpning och ökad enhetlighet i densamma.

6. Ökade möjligheter för åklagarna till strafföreläggande, t. ex. ådömande av bötesbrott, även om fängelse ingår i skalan, där det är uppenbart att förseelsen icke bör förskylla högre straff än böter. Ändring härutinnan skulle medföra avlastning av flera mål från domstolarna, t. ex. angående bedrägligt beteende.

7. Avlastning av någon mindre del av polisarbetet på andra organisationer. Möjlighet t. ex. att anlita sjukvårdspersonal i större omfattning än polispersonal vid omhändertagande av sinnessjuka. (Jfr viss av kriminalpolisintendenten till polismästaren i skrivelse påtalad olämplig praxis i Stockholm att avlasta visst utredningsarbete på t. ex. spårvägen beträffande deras ärenden och på droskägarförening — det rör polisuppgiften att dirigera kö vid taxi-station.)

8. Möjlighet att i något större omfattning kräva att åtal skall vara »ur allmän synpunkt påkallat». Det är t. ex. i viss mån stötande, att polisen skall medverka till utredning om bedrägeri vid prostitution eller för att återskaffa pengar till målsäganden, som denne blivit bedragen på för att på öppna marknaden erhålla sprit.

9. Möjlighet att tillskapa lämplig förtursrätt vid kriminalpolisens handläggning av ärendena.

10. Tillskapande av betydligt mera på allmän kriminalitet spanande polisverksamhet.

11. Bättre kontakt i brottsprevenanceran-

Interpellation ang. en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhälls- farliga kriminaliteten

de syfte mellan ordnings- och kriminalpolis.

Vissa av ovan angivna frågor är föremål för behandling av den s. k. polisverksamhetsutredningen. Denna utredning tager emellertid närmast sikte på en effektivisering av polisens arbete under så att säga normala styrkeförhållanden och saknar över huvud anledning till en kriminalpolitisk bedömning av frågan om bästa utnyttjande av styrkan. Vissa andra frågor är närmast av den karaktär att de faller under justitiedepartementet. Till övervägande del synes problemet emellertid falla under inrikesdepartementet. Frågan under punkt 1 har såvitt jag vet aktualiserats hos Kungl. Maj:t i början av detta år genom framställning från överståthållarämbetet. Vad som omnämnes i punkt 6 ingår redan i lagstiftningsarbetet.

Åtminstone vissa åtgärder synes redan nu i vart fall provisoriskt kunna genomföras. Härvid synes den största viken böra fästas vid vad som anförts under punkt 10. Även möjlighet att vidtaga åtgärder jämlikt punkterna 2, 4 och 5 synes relativt snabbt kunna övervägas.

Under åberopande av vad jag sålunda anförts får jag till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta följande fråga:

Anser herr statsrådet vissa skyndsamma åtgärder erforderliga för att under förhandenvarande situation med kraftigt ökad brottslighet åstadkomma en bättre avvägning av utnyttjandet av tillgängliga resurser för åstadkommande av bättre koncentration av rättsvården på den mera samhällsfarliga kriminaliteten?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 167, i anledning av väckt motion i

anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till Svenska turisttrafikförbundet,

nr 168, i anledning av väckta motioner om inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona,

nr 169, i anledning av riksdagens år 1956 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning i vad berättelsen avser de vetenskapliga högskolorna i Stockholm och Göteborg samt farmaceutiska institutets lokalfråga,

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande åldringsvården jämte i ämnet väckta motioner,

nr 171, i anledning av väckta motioner angående bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning, och

nr 172, i anledning av väckta motioner om åtgärder för Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande.

§ 9

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 193, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 9 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, och

nr 194, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1957 års skörd.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 714, av herr *Hedin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till lag om ändring

i lagen den 1 december 1950 (nr 599)
om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Denna motion bordlades.

§ 11

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott; och

från tredje lagutskottet:

nr 376, i anledning av väckt motion om viss utredning av Emåns nederbördsområde.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.05.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 3 december

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 26
och den 27 nästlidna november.

§ 2

**Svar på interpellation ang. särskilda
stödåtgärder för de jordbrukare, som
drabbats av regn- och översvämningsskador
inom Vänerens vattenområde**

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet NETZÉN, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kam-
marens tillstånd till statsministern rik-
tad interpellation, vilken för besvarande
överlämnats till mig, har herr Ståhl
frågat om regeringen är villig att dels
överväga särskilda stödåtgärder för de
jordbrukare, som drabbats av såväl
regn- som översvämningsskador inom
Vänerens vattenområde, dels föreslå riksdagen
sådana provisoriska tillägg till
taxeringsbestämmelserna, att avdrag
kan medges för styrkta, genom över-
svämning vållade vattenskador, dels
på grund av den hotande vattensitua-

tionen i vänerområdet vidtaga sådana
åtgärder, att regleringsdomen rörande
vattenståndet i Väneren av de statliga
myndigheterna respekteras och efter-
följes.

Vad beträffar herr Ståhls första frå-
ga uppdrog Kungl. Maj:t redan den 20
september 1957 åt statens jordbruks-
nämnd att i samråd med lantbrukssty-
relsen utreda omfattningen och arten
av de mera väsentliga skador, som upp-
kommit å 1957 års skörd till följd av
väderleksförhållandena. På min före-
dragning ligger nu två propositioner i
ärendet på riksdagens bord. Bifalles
förslagen av riksdagen, öppnas möjlig-
heter till såväl stödlån som behovsprö-
vade bidrag till jordbrukare, som drab-
bats av skörde- och översvämningsskador.
Beträffande den närmare utformningen av
stödtåtgärderna — vilka avser även jordbrukare i
vänerområdet — torde jag få hänvisa
till propositionerna.

I interpellationens andra fråga berörs
frågan om rätt att vid inkomsttaxering
erhålla särskilt avdrag för kostnader
som föranletts av översvämningsskador.

Beträffande skador å jordbruksfastig-
het vill jag nämna, att på hemställen av

Svar på interpellation ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare, som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerens vattenområde

finansministern den 15 november framlagts en proposition om ändring i gällande bestämmelser om taxering av medel, som insatts på skogskonto. Förslaget innebär, att uttag av skogskontomedel skall få göras fram till årsskiftet utan att eljest gällande uppsägningstid behöver avvaktas. Härigenom beredes jordbrukare möjlighet att i nästa års deklaration kvitta gjort uttag mot eventuellt uppkommande förlust på grund av skördeskador.

I interpellationen har vidare omnämnts de skador som uppkommit på boningshus i de drabbade områdena. Vad interpellanten närmast synes avse är en speciallagstiftning om avdragsrätt för dessa skador, i den mån avdragsrätt eljest inte skulle föreligga. Principiella skäl talar emot en sådan lagstiftning. På grund av den statliga inkomstskattens progressivitet blir nämligen för ett och samma avdrag skatteminskningen större för den som har stora inkomster än för den vars inkomster är låga. Den största ersättningen för skadorna skulle alltså tillfalla inte den som har mest behov av hjälp utan tvärtom den som har de största inkomsterna. En sådan grund för fördelning av samhällets hjälp åt de drabbade kan inte godtagas.

Jag vill även nämna, att den ifrågasatta lagstiftningen rent taxeringstekniskt skulle medföra betydande olägenheter. Detta gäller framför allt fastigheter som taxeras enligt den s. k. villaschablonen. Denna metod medger som bekant inte särskilt avdrag för reparationskostnader. Ett speciellt avdrag i enlighet med interpellantens förslag kan inte inpassas i detta system.

Rörande den sista punkten i interpellationen kan jag meddela att i slutet av oktober var muddringsarbetena vid Göta så långt framskridna att kanaltrafiken kunde överflyttas till den nya farleden, och därefter har tappningen i Göta älv successivt ökats. Redan den

26 oktober nåddes värdet 900 m³/s och sedan den 3 november tappas 1 000 m³/s, vilket helt är i anslutning till i domen gällande bestämmelser.

Härefter anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka min vän jordbruksministern för svaret på frågorna. Att jag ställde interpellationen till statsministern berodde därpå, att det bara var den första frågan som gällde jordbruksministern, medan den andra frågan riktade sig till finansministern och den tredje till kommunikationsministern, något som också har framgått av dispositionen av det föredragna svaret.

Det märks i viss mån på besvarandet av frågorna, att jordbruksministern varit mest intresserad av den första frågan. Jag tycker knappast att jordbruksministern har tillräckligt intresserat sig för det skatteresonemang som jag fört och den möjlighet till avdrag som jag ifrågasatt — jag skall strax återkomma till den saken.

Vad skördeskadorna beträffar skall jag fatta mig relativt kort, eftersom de två andra interpellanterna har behandlat den saken, medan jag närmast tagit sikte på de skador, vilka vållats genom översvämningarna i vänerbäckenet och som ju principiellt är av annan art än de direkta regnskadorna på skörden. För en liten stund sedan hade jag ett samtal med sekreteraren i Värmlands läns hushållningssällskap, som uppgav att erfarenheterna från besiktningarna efter den 15 oktober visar, att förhoppningarna om att en hel del av den utestående skörden skulle kunna tas till vara har i allt väsentligt slagit fel. Värdet har inte blivit bättre. Det har regnat så pass ofta att även en stor del av den skörd, som man tidigare hoppades kunna klara, gått förlorad. Vidare framhöll hushållningssällskapets sekreterare

Svar på interpellation ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare, som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerens vattenområde

att i de fall, där man försökt göra även en kvalitetsmässig bedömning av skördeskadorna, har intrycket varit nedslående. Siffrorna i fråga om kvaliteten är 0 eller 1 eller kanske någon gång 2. Skördens kvalitet är med andra ord sådan, att det inte bara är de hos leverantörerna nu förfallande växlarna, som jordbrukarna har bekymmer med, utan det kommer att bli efterverkningar även fram till våren, dels därigenom att jordbrukarna då måste skaffa sig utsäde, vilket sannolikt inte kommer att bli billigt att köpa, dels på grund av att högvattnet omöjliggjort de förbättringsarbeten som man skulle ha velat utföra. Över huvud taget har det knappast varit möjligt att under hösten ta sig ut med redskap på åkrarna, varför mycket större arealer än vanligt nu ligger oplöjda.

Det är på sin plats att såsom ett faktum redovisa, att jordbrukarna är mycket nedslagna och har stora bekymmer med att skaffa likvida medel. Jag tycker, herr talman, att det är riktigare att en icke jordbrukare för riksdagen återger den stämning som råder, än att en jordbrukare gör det. I detta sammanhang bör också rapporteras, att de propositioner, som jordbruksministern framlagt och som vi naturligtvis måste känna tillfredsställelse över, på många håll betraktas som otillräckliga och att man är bekymrad över hur fortsättningen skall komma att te sig.

Jag skall, herr talman, beträffande skördeskadorna nöja mig med detta.

Vad fråga nr 2 angår är det klart att den proposition beträffande skogskontomedlen, som framlagts, innebär ett visst tillmötesgående och kan hälsas med tillfredsställelse. För de jordbrukare, som har pengar på skogskonto, innebär naturligtvis propositionen en hjälp. Men även i mellan- och skogsbygder finns det — såsom jordbruksministern säkert vet — en hel mängd brukningsdelar, som saknar skog och

vilkas ägare inte har några pengar på skogskonto. Det är fallet även i Värmland. Jag skulle kunna ange socknar, där huvudparten av brukningsdelarna antingen är utan skog eller mycket skogfattiga. Det är klart, att det för denna kategori av jordbrukare knappast räcker med den trösten, att de får ta ut pengar på konton, där de inte har några pengar. Här måste extra åtgärder tillgripas. Detta gäller inte bara vad man skulle kunna kalla jordbrukare i egentlig mening, utan det finns även en annan kategori lägenhetsägare på landsbygden, som är lika beroende av sitt lilla jordbruk, men som inte har något till täckning utan drabbas av mycket kännbara förluster. Det var i det fallet som jag tänkte mig, att man på något sätt skulle kunna få göra avdrag i nästa års deklaration för sådana skador, som direkt kan påvisas vara översvämningsskador och som kan värderas i pengar. Jag vet inte hur många invånare utefter Klarälvens lopp ända uppifrån och ned, som under september månad i år har haft sina källare stående under vatten och fått sina värmepannor och sina eventuella oljeeldningsaggregat förstörda, men det är givet, att översvämningsskadorna för dessa, som ofta lever i blygsamma ekonomiska omständigheter, innebär ett direkt inkomstbortfall, som inte är så litet. Skall man skaffa en ny värmeutrustning i sin källare, går det löst på inemot en tusenlapp, och det är ett ganska kännbart belopp för många lägenhetsägare.

Nu hävdar jordbruksministern, att man omöjliggen kan godta detta resonemang av principiella skäl, därför att det skulle ge den högre inkomsttagaren ett större avdrag än den mindre. Man skulle alltså på detta sätt vålla en orättvisa, och därför säger man nej till hela tanken. Jag tycker nog, att detta är att kasta ut barnet med badvattnet. I intet fall blir skattelättnaden så stor som den lidna förlusten. Att säga, att på grund

Svar på interpellation ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare, som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerens vattenområde

av en av oss skattelagstiftare inrättad progressivitet kan de som drabbats av dessa förluster inte få någon hjälp alls, det är nog ett millimeterrättviseresone-mang, herr jordbruksminister, som jag för min del skall bekänna, att jag icke under några förhållanden kan acceptera. Det vore enligt min mening ganska skäligt, att den, som kan påvisa att han vållats ett sådant inkomstbortfall, som det här är fråga om, också skall beredas möjligheter att göra avdrag för det. Det förhåller sig även så — det behöver jag inte påminna om, men det hör in i bilden — att ingen kan försäkra sig mot skador av denna art. Samtliga våra försäkringsbolag har en undantagsklausul för force majeure, till vilken räknas naturkatastrofer sådana som en översvämning.

Det förefaller vidare som om jordbruksministern med litet ansträngd energi skulle basera sitt avståndstagande när det gäller villaägarna på den grunden, att man inte kan inpassa ett sådant avdrag i schablontaxeringen, som också är godtagen av riksdagen. Även på den punkten har jag den uppfattningen, att det för villaägarna är fråga om direkt inkomstbortfall.

Han måste helt enkelt skaffa ersättning för de utensilier som gått förlorade och blivit förstörda under översvämningen. Skall han då behöva skatta för ett sådant direkt inkomstbortfall? Detta framstår som oriktigt. Jag skulle kunna gå med på att man bestämt kräver att vederbörande skall kunna styrka — det har jag också sagt i interpellationen — de utgifter, som han har blivit tvungen vidkännas på grund av översvämningen. Om man nu gjorde så — och det är ingen svårighet för skattemyndigheterna att göra det — borde man emellertid i detta fall kunna gå till mötes dem, som haft utgifter av här nämnt slag. Jag kan emellertid icke gå med på att varken skattetekniska eller, om jag så får uttrycka mig, rättvisedogmatiska

skäl i detta fall får vara avgörande. Billigheten borde gå före. Jag skulle vilja vädja till jordbruksministern, som icke är så gammal i gamet och därför icke har blivit alltför förhärdad, att ta saken under omprövning och fråga sig, om det icke här funnes någon möjlighet att gå människor till mötes.

Vidare kan jag tänka mig — jag har icke tänkt på det förut utan det rann upp nu — att man satte en inkomstgräns så att de, som hade haft skador för låt oss säga 500 kronor och som är taxerade för en inkomst upp till ett visst belopp — vi kanske kan resonera privat om det, ty jag vill icke diskutera det på rak arm här — skulle kunna få ett avdrag. Över huvud taget är detta en lika kännbar utgift och ett lika giltigt avdrag som något, som vi nu har, för inkomsters förvärvande.

För att inte alltför mycket förlänga denna diskussion skall jag bara säga ett par ord om frågan nr 3, den som gällde de statliga myndigheternas uppträdande beträffande vänenregleringen och översvämningen av Väneren. Jag kan konstatera att statsrådet med lätt hand gled över den frågan, som egentligen gäller kommunikationsministern. Jordbruksministern säger att läget är mycket bättre och att tappningen är uppe i de av domstolen stadgade 1 000 m², och i det fallet finns ingenting att tillägga. I den mån det blivit bättre — och det har det lyckligtvis — är det emellertid icke de statliga myndigheternas förtjänst, utan det har vi vädret att tacka för. Som jag sade för en liten stund sedan, har det visserligen regnat ofta men kvantiteten har varit betydligt mindre i november än tidigare. Det högsta vattenståndet nåddes den 2 november. Då stod vattnet i Väneren 20 cm över den i regleringsdomen angivna dämmningsgränsen. 20 cm är mycket, herr statsråd, vid Väneren med dess långa flacka stränder. Det medförde också att inte bara stora delar av åker-

Svar på interpellation ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare, som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerens vattenområde

jorden utan även samhällena fick känning av översvämningen. Man fick bygga dammar vid vägarna och man fick rädda — som i Karlstad — stora delar av stadens centralförråd. Där låg också i flera veckor pannorna i renhållningsverket under vatten. Under hela denna tid tappades inte Vänern enligt domen utan bara med hälften av vad man enligt regleringsdomen skulle tappa.

Nu har emellertid vattnet sjunkit och för närvarande är Vänerens vattenstånd 5 cm högre än den i domen tillåtna dämningssgränsen. Detta skulle kunna vara gott och väl. Man skulle kunna avskrivna saken, om det icke vore så, herr talman — det känner för resten herr talmannen till bättre än jag — att man inte kan känna trygghet för framtiden. Ponera nämligen att vi går mot en vårflod med högvatten i Vänern och i alla de sjöar som hör till Vänerens vattensystem och att vi sedan har vattenmagasinen fulla eller som nu överfulla och att vi ovanpå detta får en mycket stark vårflod. Hur går det då? Jag kan nämna för jordbruksministern att under översvämningen i september hölls en störtvåg tillbaka av en av dammarna i norra Klarälven med en höjd av i runt tal 10 meter, en störtvåg så kraftig att dammarna bågnade. Hade den givit med sig — nu höll den lyckligtvis — hade den lagt hela klarälvsdalen under vatten. Verkningarna för samhällena, bruket och industrierna ända ner till Karlstad i söder hade blivit ytterst allvarliga. Det bör stå klart för de statliga myndigheter som har ansvaret för vattenregleringsdomens efterlevnad, att detta icke kan negligeras. Man måste ta hänsyn även till förhållandena norr om Trollhättan. Jag förstår att vattenfallsstyrelsen varit ängslig för tappningen med hänsyn till ras i Göta älv och även till dricksvattnet i Göteborg. Vad jag vill ha sagt är att det i fortsättningen icke går att ta hänsyn enbart till situationen i Göta älv. Man måste även ha

blicken riktad på läget kring det stora innanhav, som vi har i vårt land, och vars översvämningar kan medföra så katastrofala verkningar.

Herr talman! Jag skall sluta med att göra en enda reflexion. När man talar om Vänern och avtappningen där är det klart, att den nya utfartsleden till Västerhavet från Vänern kommer i synbilden. Den sorterar inte i dag under vare sig regeringens eller riksdagens domvärjo, ty frågan om en ny kanal till havet ligger under förberedande behandling, närmast hos lokala intressenter. Men denna angelägenhet har genom vad som inträffat i höst visat sig vara ett spörsmål av ytterligt centralt intresse. Jag skall inte här nämna några siffror, men jag kan konstatera att de förluster som drabbar värmländsk och även västgötsk och dalsländsk industri under en sådan avstängning som den i sommar och höst motsvarar enorma belopp. Det är mycket som tyder på att kostnaderna för en ny kanal med kortare utfartsleder och dragen genom områden, där marken och grundförhållandena ger en annan trygghet än den nuvarande kanalen erbjuder, snart skulle vara intjänade, om man toge sig dristigheten att investera erforderligt kapital.

Ja, herr talman, med denna interpellation har jag över huvud taget velat väcka regeringens uppmärksamhet på förhållandena i vänerbäckenet, som under sådana vattenår som i år är känsligare än någon annan del av landet. Jag hoppas att jordbruksministern skall vara vänlig att inte nu gömma denna fråga utan ha den i åtanke. Ty den kommer igen, och den kommer då att ställa mycket stora anspråk på både portmonnä och handlingskraft.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag skulle önska att först och främst betyga, att herr Ståhl

Svar på interpellation ang. särskilda stödåtgärder för de jordbrukare, som drabbats av regn- och översvämningsskador inom Vänerns vattenområde

gissade rätt, då han förmodade, att det i första hand är skördeskadedelen i hans interpellation som av naturliga skäl har intresserat mig allra mest.

Jag har heller inga invändningar att resa mot herr Ståhls allmänna resonemang om hur svårt det har varit att uppskatta skördeskadorna. Men det gäller inte enbart vänerområdet; även om det tillhör de särskilt hemsökta områdena råder exakt samma förhållande i mälardalen. Det gäller delvis även Kopparbergs län och de övriga områden, där skördeskador inträffat. De kvantitativa verkningarna har det varit möjligt att något så när uppskatta. De kvalitativa bedömningarna har däremot varit svårare att göra. Det är alltså inte i och för sig någon speciell fråga för just vänerområdet.

Inte heller är det något speciellt med de uppgifter från sekreteraren i Värmlands läns hushållningssällskap, som herr Ståhl hänvisade till, om att det har visat sig svårt att ta ut något av den kvarstående grödan efter den 15 oktober. Det förhåller sig på liknande sätt på andra håll. Men någon dag måste sättas som gräns för att det utan onödig tidsförlust skall vara möjligt att hjälpa de drabbade jordbrukarna med det bistånd i olika former som är föreslaget.

Jag föreställer mig emellertid, att riksdagens ledamöter sätter värde på att få frågan i princip bedömd, när vederbörande utskott är färdigt med behandlingen av den återstående propositionen beträffande årets skördeskadehjälp. Därför är jag överens med herr Ståhl om att vi inte vidare i dag bör behandla den frågan utan diskutera den i sitt större sammanhang.

Den andra frågan, där herr Ståhl har vissa invändningar att resa, gäller närmast önskemålet om en speciallagstiftning för att tillerkänna skatteavdrag, rent generellt, åt de av översvämningarna drabbade. Det är klart att en sådan lagstiftning i och för sig kan fram-

stå såsom angelägen. Men jag är övertygad om att herr Ståhl, därest han funderat närmare på hur en sådan speciallagstiftning skulle se ut, skulle komma till insikt om att det vore utomordentligt svårt att utforma en sådan lagstiftning och likaså att inpassa den i det nuvarande taxeringssystemet. Expertisen i kanslihuset anser under alla förhållanden att det skulle innebära utomordentliga svårigheter.

Vidare — och det tycker jag nästan är det allra väsentligaste, ty även svårigheter av detta slag kan måhända övervinnas — skulle ett fullföljande av herr Ståhls recept de facto innebära, att rättvisesynpunkter komme att få stryka på foten. Det är klart att millimeterrättvisa vore omöjlig att uppnå. Däremot skulle i praktiken, om ett sådant skatteavdrag infördes, de som var relativt sett minst i behov av det allmännas stöd likväl erhålla det proportionellt större stödet jämfört med övriga. Jag tycker nog det finns skäl för att man har varit tveksam inför något sådant.

När det sedan gäller den tredje frågan skulle jag kanske rent av kunna nöja mig med att hänvisa till hur herr Ståhl i sin egen interpellation har visat all tänkbar respekt för de komplikationer, som har uppstått i samband med avtappningen i Väneren efter vattendomen. Jag skulle nästan kunna besvara herr Ståhls frågor i sin kommentar till interpellationssvaret med att läsa upp vad herr Ståhl anfört i sin interpellation. Det heter där: »Anledningen till denna är givetvis främst att söka i komplikationerna av götaälvrasen, vidare i risken för sjöfarten i kanalen i händelse av ökad tillrinning samt slutligen även i faran för vattenförorening i Göteborg. Allt detta är legitima skäl, som här inte behöver diskuteras.»

Om jag förklarar mig ense med herr Ståhl också på den senare punkten, återstår det kanske bara att nämna, att

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skörde-skador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

jag principiellt delar herr Ståhls uppfattning om vilka risker som kan uppstå vid det tilltänkta kanalbyggandet vid Vänern. Denna fråga är, om jag inte minns fel, föremål för en interpellation i första kammaren och kommer där att besvaras ytterligare. Det är alldeles uppenbart, att de exempel som herr Ståhl åberopar visar hur ömtåligt ett helt vattenområde är, och att det är viktigt att tillse, att inte bara en del av ett helt vattensystem påverkas. När sådana här ingripanden bedöms och prövas måste man ta hänsyn till vattensystemet i dess helhet — på den punkten har jag inte någon annan mening än herr Ståhl. Jag är övertygad om att vederbörande instanser kommer att ta all möjlig hänsyn till detta också i fortsättningen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det var statsrådets passus om millimeterrättvisa som uppkalade mig.

När man funderar över hur människor i små omständigheter skulle kunna få någon ersättning för förluster som de lidit på grund av en översvämningsskatastrof — kalla det gärna så — och vet att de icke kan få förlusten täckt genom försäkringar, finner man att det finns två vägar att gå: dels att lämna kontantbidrag och dels att ge någon lättnad i beskattningen. Det är klart att någon form av kontantbidrag lekte mig i hågen, men varje eftertanke kom mig att avvisa den utvägen. Det var då jag började fundera litet närmare över frågan om en lindring i beskattningen.

Jag tycker fortfarande att jordbruksministern överdriver rättvisekravet. Låt oss anta att sulfitarbetaren Andersson vid ett företag uppefter Klarälven har fått punga ut med 800 kronor för en ny värmepanna och ett nytt agg-

regat och att han genom att få göra avdrag vid beskattningen får 250 kronor i nettoersättning, medan en annan, som har något högre inkomst, kanske kommer upp till 350 kronor. Jag tror inte sulfitarbetaren Andersson då tänker: »Jag kunde gott ha avstått från ersättningen, bara inte den andre hade fått ett större avdrag!» Människorna resonerar inte så. Jag tror jordbruksministern kan känna sig lugnad på den punkten och inte behöver hysa några betänkligheter.

När det gäller den sista frågan vill jag säga, att det givetvis även från vår synpunkt är nödvändigt att överväga komplikationerna i övrigt. Vi som bor uppe vid Vänerns norra strand inser att man måste ta hänsyn till dem som bor i Göteborg och utefter Göta älv, som ju är en kroppspulsåder även för Värmland. Över huvud taget känner vi solidaritet, och jag är tacksam att min interpellation på den punkten har blivit åberopad. Jag tror mig också kunna utläsa att socialministern har förstått, att man en annan gång inte får fixera sig så hårt på skadorna på ett ställe, att man förbiser skadorna på ett annat ställe.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skörde-skador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har till mig riktats en inter-

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskadador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

pellation och en enkel fråga, vilka båda äger samband med de under innevarande höst inträffade skadorna å skörden.

Herr Eliasson i Moholm har frågat, dels om jag har för avsikt att medverka till att amortering av tidigare stödlån kan uppskjutas samt att villkoren för lån från fonden för supplementär jordbrukskredit blir sådana, att lån kan erhållas av jordbrukare, som fått sin skörd förstörd, dels om jag har för avsikt att vidtaga några andra åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som på grund av årets dåliga bärgningsförhållanden fått sin skörd förstörd.

Herr Vigelsbo har frågat, om jag ämnar föranstalta om förslag till pågående höstriksdag rörande arealbidrag eller andra åtgärder till hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskadador på grund av ogynnsam väderlek.

Som svar på de framställda frågorna torde jag få hänvisa till att i propositioner till riksdagen framlagts förslag bland annat om överförande av behållningen i fonden för supplementär jordbrukskredit till fonden för låneunderstöd för utlämnande av stödlån till jordbrukare, om ett års uppskov med de i höst förfallande amorteringarna på äldre stödlån samt om utlämnande av kontanta bidrag till jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskadador. Beträffande den närmare utformningen av stödatgärderna torde jag få hänvisa till ifrågavarande propositioner.

Härpå anförde:

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Den proposition som jag efterlyste i min fråga ligger nu på riksdagens

bord, så det är gott och väl, även om man gärna hade sett att den varit ännu bättre. Man frågar sig emellertid, hur snart de beviljade medlen kan vara tillgängliga för lyftning, om propositionen bifalles. Det är vissa grupper av jordbrukare som har kommit i ett särskilt svårt läge på grund av skördeskadorna, bland annat arrendatorerna, innehavare av skoglösa hemman och nybörjare inom jordbruket, som på grund av att nederbördsförhållandena åtminstone i Västmanlands län var ogynnsamma även under fjolåret har blivit hårt drabbade. Det är därför nödvändigt att medel så fort som möjligt ställs till förfogande särskilt för dessa grupper om de skall kunna fullgöra sina kontraktensliga förpliktelser och utnyttja de författningsenliga och kontraktensliga rättigheter som ligger i arrendevillkoren.

Det fattades 10 miljoner kronor för att fyraprocentsregeln skulle utlösas. Under de senaste dagarna har det emellertid gjorts gällande, att man på en del håll har gjort felräkningar, och det har till och med påståtts att en del papper kommit bort och att detta är anledning till att man inte kommit upp till det belopp av 170 miljoner som hade behövts för att fyraprocentsregeln skulle utlösas. Det påstås att skadorna i Stockholms län uppgår till 4 miljoner kronor. Jag kan inte bedöma det. Stockholms län påstår att detta belopp är på tok för lågt. I Västmanland, som är ett relativt litet län, har vi skördeskadador för 29 miljoner kronor, men jag tror att alla är överens om att skadorna är för lågt räknade även där. Jag klandrar inte jordbruksministern för detta — beräkningen är nog grundad på de statistiska uppgifter som kommit in — men jag tror inte att man i det statistiska material, som föreligger, har kunnat fånga in alla de skadeverkningar,

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

som detta katastrofår har medfört. Har man räknat fel i ett län, kanske man har räknat fel även i andra, och följaktligen skulle man kanske kunna tänka sig att vid en justering 4-procentsregeln utlöses. Det är som sagt mina egna funderingar. Jag vet inte hur det i realiteten kan förhålla sig därvidlag.

Det är riktigt som jordbruksministern säger, att man har gjort kvantitativa bedömningar. Det har kanske varit svårt att till den 15 oktober i höst göra annat än kvantitativa bedömningar, men jag utgår ifrån att också en del kvalitativa bedömningar kommit med i bilden, ehuru jag är övertygad om att de inte i full omfattning kommit till uttryck i de förlustsiffror som här föreligger. När man ser de kvantitetsuppgifter som har framlagts, vet man mycket litet om vad som har betalats för dessa kvantiteter. Det finns de som kört spannmål till torkinrättningar för att torka den där och blivit skyldiga för detta. Här föreligger alltså en kvantitet, men man kan inte tala om att det har blivit något ekonomiskt resultat.

Herr Ståhl nämnde i förbigående, att om man har realiserbara tillgångar, är det alltid möjligt att kompensera sig för förluster i sådana här situationer. Jag understryker detta herr Ståhls yttrande, men jag vill samtidigt be herr statsrådet att när han skall skriva sin proposition om skogskomplettering dra sig till minnes vad som här har sagts i denna fråga.

Sedan vill jag i detta sammanhang ta upp ytterligare en fråga, fastän den kanske bör ställas till finansministern. Jag har här ett papper som många jordbrukare i östra länsdelen har fått den senaste veckan. I det papperet står det: »Enligt order av landsfiskalen i — — distrikt kommer undertecknad polisman att hos Eder föranstalta om utmätning för obetalda restförda skatter för ett

belopp av kronor — — — under tiden 2—14 december 1957, för så vitt skatten icke i god tid dessförinnan hit inbetalats.» Mer än 30 sådana papper har utdelats i ett enda polisdistrikt till jordbrukare inom det skördeskadade området. Jag säger inte detta för att påstå att myndigheterna har begått något fel — de har efter bokstaven fullgjort sina författningsenliga skyldigheter, och det finns inte anledning att klandra dem för det. Jag hörde dock någon säga, att orsaken till att man utkräver skatten just nu och hotar med utmätning är att man riskerar att i annat fall andra fordringsägare kommer före. Det resonemanget tycker jag är litet egendomligt.

Man får säga vad man vill om banker och andra kreditinstitut, och man får säga vad man vill om centralföreningarna, men de har varit generösa i sin behandling av jordbrukare som lidit nöd på grund av skördekatastrofen. Banker och kreditinstitut och även affärsmän har tillåtit jordbrukarna att skjuta på betalningen av räntor och amorteringar, och även centralföreningarna har gått med på uppskov med betalningen av konstgödselväxlar och utsädesväxlar för att ge jordbrukarna möjlighet att fullgöra sina betalnings-skyldigheter. Om affärsmännen och bankerna i detta fall gjort på samma sätt som myndigheterna, så hade de redan tagit dessa pengar, ty utsädesväxlar och konstgödselväxlar förfaller i slutet av oktober och början av november. Jag har påvisat detta förhållande endast för att framhålla, att handelns män och bankerna i det här fallet visat sig vara mera tillmötesgående mot de jordbrukare, som drabbats av skördeskador, än myndigheterna varit, även om man inte kan klandra myndigheternas handlingssätt och säga att de gått utanför lagens ram. De har fullgjort sin skyldighet enligt författningarnas bokstav, men

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

Jag tycker att det skulle finnas möjlighet att något mildra också de lagliga anspråk man har från det hållet.

Jag ber, herr talman, än en gång att få framföra mitt tack till statsrådet för svaret.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Den framställdes på höstriksdagens första dag, den 16 oktober, ty jag var övertygad om att den gamla regeln, att snabb hjälp är dubbel hjälp, gällde i ett sådant här fall. Om de, som kommit i ett svårt läge genom den bekymmersamma skördesituationen, tidigare fått förhoppning om att de skulle kunna klara upp svårigheterna, hade därigenom skapats arbetsglädje i stället för den resignation, som nu många gånger härskar.

Det finns givetvis förklaringar till att svaret dröjt. Frågan ställdes till en annan jordbruksminister än den nuvarande. Vi har haft en regeringskris, och den har nog försenat i varje fall vissa av de åtgärder som nu föreslagits.

Jordbruksministerns svar grundade sig på de överenskommelser, som träffats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation. Av de framlagda propositionerna framgår att man är överens om beräkningsmetoderna. Det är, som herr Vigelsbo tidigare framhållit, möjligt att det förekommer några fel, som så småningom kan rättas till.

Det är säkerligen ingen som vill förneka att ett ingånget avtal skall respekteras. När man talar om att jordbrukets skördeskador uppgått till ett värde av 160 miljoner kronor, vill jag emellertid slå fast att detta belopp framkommit genom en beräkning av de kvantitativa förlusterna. Delvis har man tagit hänsyn

också till kvalitativa förluster, men därtill kommer skador, som kanske är väsentligt större, nämligen de som orsakats av ökade arbetskostnader, framför allt för att skörda och torka den spannmål, som dessutom betalats med ett mycket lågt pris.

Det har sagts, speciellt i tidningarna, att uppgörelsen innebär att jordbrukarna skall få en statlig subvention på 40 miljoner kronor, fördelad på visst sätt. Jag kan inte riktigt se problemet så. Det är inte fråga om någon statlig subvention i detta fall. Möjligen kan man säga att jordbrukarna får ett förskott på de pengar, som riksdagen i tidigare sammanhang ställt till jordbrukets förfogande. De får disponera medlen tidigare, vilket i vissa fall måhända kan bli till nackdel. Jag tänker då på importavgifterna, som kanske kommer att behövas även om det inte gäller att kompensera några skördeskador.

Med anledning av min fråga om uppskov med amorteringarna på äldre stödlån samt möjligheten till erhållande av nya hänvisar herr statsrådet till propositionerna nr 184 och 194, och det är ju ett helt positivt svar. Statsrådet talar vidare om kontantbidrag, allt i överensstämmelse med vad som överenskommit med jordbrukets förhandlingsdelegation.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis erinra om att finansministern för ungefär en vecka sedan i denna kammare lämnade ett svar på herr Nilssons i Svalöv interpellation om möjligheterna för jordbrukare att använda sina skogskonton utan hinder av gällande bestämmelser om uppsägning. Även detta svar var positivt, vilket säkerligen är mycket värdefullt. Samtidigt frågade emellertid herr Nilsson i Svalöv om förutläggningarna att pröva resultat- och förlustutjämnning för jordbruket. Jag beklagar att svaret blev negativt i detta av-

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskadador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

seende, då det enligt min mening hade varit värdefullt, ur både konsument- och producentsynpunkt, att få pröva detta förslag. Jag tror att det är värt att pröva den vägen också i framtiden för att i varje fall till en del hjälpa till att klara av en situation sådan som dagens.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att än en gång få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag räknar med att kammaren måhända skulle hålla mig räkning för att jag inte avsåg att ta upp någon vare sig principiell eller saklig debatt kring formerna för årets åtgärder för gottgörelse till de av skördeskadador drabbade jordbrukarna. Herrar Vigelsbo och Eliasson i Moholm vidrörde det, men jag föreställer mig att debatten härom förtjänar att hållas samlad tills den återstående propositionen med tillhörande motioner kommer på kammarens bord.

Men det är ett par saker som jag ändå vill begagna tillfället att, om inte redogöra för, så dock lämna besked om i anslutning till de kommentarer, som herrar Vigelsbo och Eliasson gjorde.

Herr Vigelsbo frågade hur snart de tillgängliga bidragen skulle kunna lyftas. På den punkten vill jag bara hänvisa till att det i första hand är jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation som — i visst avseende tillsammans med regeringen — har att utforma de närmare reglerna. Något mer exakt besked på herr Vigelsbos fråga kan jag inte lämna än att jag inte kan föreställa mig att det skall behöva dröja längre denna gång än vid tidigare tillfällen då skördeskadador har reglerats via en uppgörelse mellan de båda parter det här är fråga om.

När det gäller fyraprocentsregeln och

dess eventuella tillämpningsgrunder kanske herr Vigelsbo beträdde en liten genväg. Det finns ytterligare en liten hake utom den, att skördeskadorna uppskattningsvis stannat vid de angivna beloppen. Det gäller också själva tidpunkten när man skall ta hänsyn till den modifierade fyraprocentsregeln, och inte heller enligt den bestämmelsen skulle den formellt kunna återopas. Herr Vigelsbo ansåg, att om det visade sig föreligga felräkningar på flera håll, så skulle sannolikt den gränsen tangeras. Hur det förhåller sig på den punkten vet jag inte. Det exempel som herr Vigelsbo återopade var i första hand Stockholms län, och för Stockholms län gäller — det kan man se på de skörde-rapportskartor som jordbruksnämnden har låtit iordningställa — att det märkligt nog går en mycket bestämd gräns i fråga om skördeskadorna mellan Stockholms län å ena sidan och Uppsala län å andra sidan. Det är väl ytterst osannolikt att skördeskadorna och nederbörden skulle vara så länsgränslojala att de följde länsgränsen hela vägen. Det kan bero på formerna för uppskattningen, som ju hushållningssällskapen i första hand har svarat för. Vad som dessutom komplicerat situationen för Stockholms län är väl närmast den omständigheten, att Stockholms län inom sin länsgräns även har plusområden och att det av tekniska och tidsmässiga skäl inte varit möjligt att göra så minutiösa uppdelningar, när detta material med — det vill jag gärna betyga — förtjänstfull snabbhet och noggrannhet behandlats av jordbruksnämnden.

Det låter ju förfärligt med de bortkomna blanketter, som herr Vigelsbo talade om. Det räkar bara förhålla sig så, att skördeförlusterna i Stockholms län beräknas till 4,1 miljoner kronor. Jämför man dem med Uppsala läns 24

Svar på fråga ang. hjälp åt jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskadador på grund av ogynnsam väderlek, och på interpellation ang. uppskov med amorteringen av tidigare stödlån m. fl. åtgärder till hjälp för de jordbrukare, som i år fått sin skörd förstörd

miljoner kronor, ser det litet märkligt ut. Det är möjligt att om man skulle kunna ta hänsyn till de plusområden, som har snedvridit bedömningen i Stockholms län, så skulle till siffran för detta län kunna läggas ytterligare 1 och 1,5 miljon kronor.

Härtill kommer den efterundersökning med hänsyn till korrektionstalen som hushållningssällskapets kansli har varit i färd med att utarbeta. Detta och den omständigheten, att ett relativt stort antal områden inte lämnat in sina uppskattningssiffror i tillräckligt god tid, skall man också ta hänsyn till för Stockholms län. Men för några andra län finns inga uppgifter om att det skulle föreligga några felräkningar.

Herr Vigelsbo antydde att det väl i huvudsak var endast kvantitativa uppskattningar. Herr Eliasson tillade att det också gjorts kvalitativa bedömningar. Det är riktigt. Det skedde i båda fallen, och det beror helt på vilken utgångspunkt man väljer för bedömningen av den penningmässiga uppskattningen av skördeförlusternas storlek. Men den saken antar jag att vi får anledning att mycket utförligt återkomma till i sinom tid.

Herr Vigelsbo tog upp frågan om skatteindrivningens överdrivna effektivitet i Västmanlands län. Jag känner självfallet inte till den saken, men jag föreställer mig att ifrågavarande restskatter hade uppstått före skördeskadorna och att indrivningsmyndigheterna fullgör sin plikt i vanlig ordning. Det är svårt att i detta sammanhang se vilka vägar, utöver de som lokalt kan användas, man skulle kunna utnyttja för att skapa det andrum, som eventuellt kan behövas med anledning av skördeskadorna.

Det är självklart, herr Eliasson, att också jag beklagar att inte herr Hansson i Skegrie, min ärade företrädare,

hade tillfälle att besvara herr Eliassons fråga. Men herr Hansson i Skegrie får väl för närvarande tillerkännas laga förfall, och då får herr Eliasson nöja sig med det här korta svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 193, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 9 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; och

till jordbruksutskottet propositionen nr 194, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1957 års skörd.

§ 5

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskottet den å kammarens bord liggande motionen nr 714, av herr *Hedin m. fl.*

§ 6

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 167—172.

§ 7

Föredrogs den av herr *Eliasson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhällsfarliga kriminaliteten.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. omprövning av de normer, som tillämpas vid värdering av tomter för statlig belåning av bostadshus i städernas centrala delar

§ 8

Interpellation ang. omprövning av de normer, som tillämpas vid värdering av tomter för statlig belåning av bostadshus i städernas centrala delar

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Saneringsproblemet är aktuellt i de flesta av våra stadssamhällen. I många fall har det visat sig möjligt att åstadkomma rätt omfattande saneringar i kvarter med affärsläge, beroende på att godtagbara butikshyror förräntat ett högt tomtpreis. Men när det gäller att sanera delar av stadskärnorna, som endast kunnat utnyttjas för bostads-
husbebyggelse, har det ställt sig långt svårare. Följden har blivit att illa utnyttjade stadscentra omgivits med gördlar av flerfamiljshusbebyggelse, som i många fall fått söka sig rätt långt ut i periferin beroende på att tomtmarken i den närmaste omgivningen redan varit bebyggd med mindre hustyper.

Problemet vid sanering av centrala kvarter, som i huvudsak lämpat sig för enbart bostadsbebyggelse, har bestått i att de saneringsmogna fastigheterna inte kunnat förvärfvas för de tomtpreis, som godtagits för statlig belåning. Bostadsstyrelsen har visserligen tillämpat lägestillägg för hyrorna i de centrala delarna, men denna differentiering av bostadshyror har skett med stor försiktighet.

För att ge ett exempel på hur denna prispolitik verkar kan anföras att bostadsstyrelsen för flerfamiljshus i ytterområdena i Skellefteå stad godkänner ett tomtpreis på 20 kronor per kvm våningsyta, medan för de centrala delarna gäller ett tomtpreis på 45 kronor per kvm våningsyta. Skillnaden blir alltså 25 kronor. Använder man den vid hyressättning vanliga beteckningen lägenhetsyta blir skillnaden något större. Om man tillämpar tomträttsförfarande och räknar med en tomträttsavgäld på 6

procent blir hyresskillnaden i Skellefteå på grund av variationer i tomtpreisen mellan bostadslägenheter i centrum och i periferin cirka 1,75 per kvm lägenhetsyta eller 7 å 8 kronor i månaden för en tvårummare.

Man kan ställa frågan om en hyresskillnad av denna storleksordning kan sägas utgöra ett rimligt uttryck för bostadskonsumenternas värdering av de olikheter i bostadsläge som det här gäller. Att olika hushåll inte värderar ett centralt läge lika högt är självklart. Men i många fall arbetar mannen och även hustrun på kontor eller i affärer och verkstäder i de centrala delarna av staden. Får de en lägenhet i närheten av arbetsplatsen kan de äta lunch hemma, de sparar busspengar o. s. v. En stor del av de familjer som efterfrågar hyreslägenheter värderar säkerligen förmånen av att bo centralt till betydligt mer än exempelvis 7 å 8 kronor i månaden för en tvårummare. Kunde man utgå från att skillnaden i läge värderades till det dubbla, skulle tomtpreiset för bostadshus i stadens centrum kunna höjas från 45 kronor till 70 kronor per kvm våningsyta. Härigenom skulle möjligheterna att sanera bostadskvarteren i stadskärnan öka väsentligt.

Bostadsstyrelsens strävan att hålla nere tomtpreiserna är i och för sig värd erkännande. Här måste emellertid olika intressen vägas mot varandra. Om denna strävan drivs för långt och leder till att saneringen uppskjuts på obestämd tid och hyreshusbebyggelsen drivs ut i ytterområdena, kan den i framtiden komma att visa sig ha varit en felaktig politik som inte gagnat de boende. Efterfrågan på egnahem samt rad- och kedjehus kommer med all säkerhet att öka kraftigt under den närmaste framtiden. Såväl bilismens utbredning som femdagarsveckan och den fortgående standardstegringen verkar i den riktningen. Det vore dålig bostadspolitik att inte försöka tillfredsställa denna efter-

Interpellation ang. omprövning av de normer, som tillämpas vid värdering av tomter för statlig belåning av bostadshus i städernas centrala delar

frågan. Inflyttningen från landsbygden till städerna kan också komma att bli av mindre omfattning i fortsättningen. Resultatet blir en minskad efterfrågan på hyreslägenheter. Saneringsföretag kommer förmodligen även i det läget att erhålla hyresgäster, men i stället föreligger det risk för att hyreshus i ytterområdena kan visa sig vara felinvesteringar. För det allmänna och inte minst för staten som långgivare till bostadsföretagen är detta en allvarlig sak.

En värdering i pengar av förmånen att bo centralt kan givetvis inte bli annat än skönsmässig. De kommunala förmedlingsorganen, som känner de lokala förhållandena, borde ha ett betydande inflytande på denna värdering. I saneringsutredningens betänkande (SOU 1954: 31) framhåller man detta på följande sätt:

»Av det föregående torde framgå, att man icke kan uppställa några generella av de särskilda förhållandena i olika samhällen oberoende normer för bedömningen av frågan om hur bostadshyrorna bör vara differentierade med hänsyn till olika områdets läge. Det måste ankomma på förmedlingsorganen att i samråd med de statliga lånebeviljande myndigheterna (bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna) så allsidigt som möjligt söka utreda denna fråga och i anknytning därtill söka uppställa lämpliga normer för varje särskild ort.»

Det förefaller nödvändigt att ett sådant samråd mellan statliga och kommunala myndigheter äger rum och att det i samband därmed sker en omprövning av de normer som nu tillämpas vid värdering av tomter för belåning av bostadshus i de centrala stadsdelarna. Visserligen är det osäkert om enbart en justering av tomtpiserna är tillräcklig för att lösa saneringsfrågan, men det förefaller dock vara den åtgärd som i första hand bör tillgripas.

Med hänsyn till vad här anförts anholder jag om andra kammarens till-

stånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till en omprövning av de normer som för närvarande tillämpas vid värdering av tomter för statlig belåning av bostadshus i städernas centrala delar i syfte att underlätta saneringen?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.;

nr 379, i anledning av väckta motioner angående tillskapande av en fond att användas för kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland;

nr 380, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning; och

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckt motion.

§ 10

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 715, av fröken *Höjer m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående inrättande av en medicinsk högskola i Umeå.

Denna motion bordlades.

§ 11

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Andra kammaren

På grund av sjukdom (influenta) får

jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 3—15 innevarande december. Stockholm den 3 december 1957.

Gerda Höjer

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.01.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 4 december

Kl. 14.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Öckerö, som vid kammarens sammanträde den 22 november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, den 27 november åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Eliasson i Stockholm redovisat vissa siffror rörande kammarrättens målbalans. Herr Eliasson har i anslutning härtill frågat mig, om jag kommer att vidtaga åtgärder till förstärkande av kammarrättens personal eller på annat sätt bidra till motverkande av de angivna förhållandena.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Kammarrätten har sedan länge i stort sett kunnat avdöma taxeringsmålen i samma takt som de inkommit. Målbalansen har därvid ungefär mot-

svarat ett års avverkning. Detta har inneburit att parterna i stor utsträckning fått sina mål avgjorda av kammarrätten inom ett år från det målet inkommit dit. Under 1951 och 1952 kunde målbalansen nedbringas, medan antalet inkomna och avgjorda mål år 1953 vägde ungefär jämnt.

Under 1954 och 1955 inträffade en stark stegring av antalet inkomna mål. Detta berodde i huvudsak på att man inom länsstyrelserna vidtog särskilda åtgärder för att till kammarrätten insända mål som blivit liggande längre tid för skriftväxling.

Det stora antal mål som sålunda under kort tid inkom till kammarrätten kunde givetvis inte avdömas omedelbart. Redan under 1956 nedbringade emellertid kammarrätten balansen med över ettusen mål, från 13 874 till 12 831. Denna utveckling har fortsatt under 1957. Fram till den 1 oktober har balansen reducerats med ytterligare 685 mål.

Herr Eliasson har påpekat, att vid 1957 års ingång ett antal äldre mål fortfarande var oavgjorda. Huvuddelen av de äldre målen är emellertid numera avdömd. Den 1 oktober var sålunda de äldsta oavgjorda målen — från 1953 — 11 stycken, medan 264 mål kvarstod från 1954. Det bör påpekas, att det här i stor utsträckning rör sig om mål, i vilka klagandena erhållit an-

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

stånd med avgörandet för ytterligare utredningar.

De långa väntetider som tidigare förekommit, innan utslag erhållits från kammarrätten, har till huvudsaklig del sammanhängt med att länsstyrelserna inte i tid hunnit bereda målen och insända dem till kammarrätten. Genom de nyss antydda åtgärderna har detta förhållande i huvudsak rättats till. Saken har även uppmärksammats under förarbetena till den nya taxeringsförordningen. Dennas bestämmelser och den nya taxeringsorganisationen torde innebära garantier för att vidare eftersläpningar inte skall förekomma hos länsstyrelserna.

Det sagda torde med tillräcklig tydlighet visa, att herr Eliasson missuppfattat situationen. När han uttalar att kammarrätten »under flera år haft en anmärkningsvärd balans» och att balansen »så gott som årligen kontinuerligt ökat» är detta oriktigt. Det saknas också fog för hans uttalande att den minskning av balansen som skett under 1956 är av tillfällig karaktär. Det är i stället de båda föregående årens ökning av balansen som varit tillfällig.

Det kan också nämnas, att kammarrätten under de senaste sju åren inte begärt några personalförstärkningar för arbetet med de vanliga taxeringsmålen. Däremot har tillfälliga förstärkningar begärts och erhållits för fastighetstaxeringsmålen.

Det har därför saknats anledning att vidtagna åtgärder av det slag herr Eliasson efterlyst.

Med det sagda anser jag, herr talman, att jag besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Men jag kan inte tycka annat än att finansministern tagit alltför lätt på

problemet. Den 1 juli 1945 utökades kammarrätten till åtta divisioner med anledning av den då alltför stora balansen — den uppgick till omkring 8 000 s. k. vanliga beskattningsmål. I dag, när siffran stigit till över 12 000 vanliga beskattningsmål, säger finansministern att läget är gott! Den genomsnittliga väntetiden för provningsnämndens och kammarrättens utslag är för närvarande tre år. I många fall hänför sig den huvudsakliga väntetiden till kammarrättens behandling av ärendena.

I olika sammanhang har olägenheterna av balansen vid våra domstolar påtalats, och det har framhållits att den långa väntetiden mellan åtal och dom för de åtalade innebär ett med rättsskipningen icke avsett merlidande genom att de alltför länge får sväva i ovisshet om samhällets reaktion. Detta förorsakar ofta svårigheter att kunna planera för framtiden. Ur kriminalpolitisk synpunkt föreligger vidare olägenheten att den som begått brott och först efter lång tid blir lagförd under väntetiden har en minskad motståndskraft mot nya brott.

Väntetiderna vid våra allmänna domstolar har dock, såvitt jag vet, inte varit tillnärmelsevis så långa som de som förekommer i skattemål. Ofta gör sig i skattemål samma olägenheter som vid brottmål gällande, och därtill kommer ytterligare faktorer, som borde leda till att ett alldeles särskilt intresse ägnades åtgärder till förkortande av väntetiderna t. ex. vid kammarrätten. Förutom att det i många fall gäller frågan om straffansvar rör det sig inte sällan om ekonomiska konsekvenser för den tilltalade, ibland av rent ruinerande art. För statens del innebär väntetiderna finansiellt en betydande nackdel med tanke på de relativt stora belopp, som årligen vid restitution av för högt upptagen skatt får betalas ut i ränta på grund av »obehörig» väntetid. Skattemålen har också en benägenhet att svälla ut genom att överklagande sker år efter år som

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

ärendet ligger, så att det blir en anhopning av mål. Låt mig ta ett exempel:

Den 2 juli 1957 avgjorde kammarrätten ett mål, som 1951 inkommit från Östergötlands läns prövningsnämnd. Vederbörande stod under åtal och fick alltså i hela sex år vänta enbart på kammarrättens utslag. Under tiden överklagades andra taxeringar, och då målet avgjordes i kammarrätten, hade det dragit med sig nio mål, vilka om ärendet avgjorts tidigare alltså inte hade behövt vandra genom instanserna på detta sätt.

Jag tycker inte man kan känna sig lugnad av finansministerns uttalande att parterna »i stor utsträckning» fått sina mål avgjorda i kammarrätten inom ett år efter det att målet inkommit dit. Ett år är enligt min mening en alltför lång väntetid.

I interpellationssvaret omnämnes vidare, att den 1 oktober 1957 fanns endast elva oavgjorda mål från 1953, medan 264 kvarstod från 1954. Det skulle alltså vara endast elva mål som var fyra å fem år gamla och 264 som var tre å fyra år gamla. Däremot finns i interpellationssvaret ingen uppgift om hur många mål som var två å tre år gamla den 1 oktober 1957. Enligt vad jag inhämtat var emellertid antalet sådana mål inte mindre än 1 233. Även om i vissa fall de skattskyldiga själva begärt anstånd, får allmänheten enligt min mening i alltför många mål vänta onödigt länge på grund av kammarrättens arbetsbörda.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Om jag har bedömt den här frågan lugnare — om vi skall använda det uttrycket — så beror det inte därpå att jag är mindre intresserad av att man i den statliga förvaltningen så snabbt som möjligt effektuerar de frågor och beslut, som allmänheten kräver skall lösas och genomföras. Det är snarare på det sättet att när jag har försökt

sätta mig in i detta siffermaterial, har jag sagt mig att läget inte är så dystert, som interpellanten här presenterar det.

Först kanske en liten korrigerig. Det framgår av en lista som jag har i min hand, att man 1945 inte hade 8 000 mål såsom totalbalans, utan antalet mål var 11 368. Detta antal var uppdelat på beskattningsmål och krigskonjunkturskattemål. Den totala balansen låg alltså över 11 000. Under senare år har antalet krigskonjunkturskattemål självfallet reducerats, men om jag fortfarande håller mig till totalsiffrorna, visar det sig att balansen under tiden 1945—1948 har nedgått och att den från 1948 årligen har reducerats fram till 1953, då totalbalansen var i runt tal 8 000. Det var då länsstyrelserna vidtog vissa effektueringsåtgärder för att få in målen till kammarrätten, varför denna plötsligt fick en flod av mål över sig och därför steg balansen under åren 1954—1955. Detta berodde emellertid på en engångsåtgärd hos länsstyrelserna, där man genom rationalisering av behandlingen kunde röja undan de gamla målen och lämna dem vidare. Efter 1955 har balansen ytterligare pressats ned och 1957 var totalbalansen 12 000 mål.

Självfallet kan ett och annat enskilt mål ta lång tid. I interpellationssvaret har jag nämnt att detta ibland beror på att klagandena själva begär att få anstånd i kammarrätten för att göra ytterligare kompletterande utredningar och för att framställa sin sak i en, som de tycker, bättre dager. Ibland kan det vara så att kammarrätten får avvakta utslag från regeringsrätten i näraliggande mål och mål av principiell betydelse. Om jag inte har missuppfattat interpellanten, är det just ett mål av det senare slaget som utgör bakgrunden till detta enskilda fall som interpellanten berörde, när han talade om det ärende som hade legat sex, sju år i kammarrätten.

Jag skulle vilja anföra ett par siffror som jag anser bör beaktas vid bedömandet av denna fråga. Kammarrät-

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

ten arbetar för närvarande med 40 rotlar och för att dessa 40 rotlar med sin nuvarande tjänstemannabesättning skall kunna ha jämn sysselsättning — det är ju fråga om remissyttranden och om en korrespondens som ligger ute på olika håll och som infordras, innan målet avgöres — behöver kammarrätten enligt vad man sagt mig ha på gång 200—250 mål per rotel.

Om man sedan beaktar att kammarrätten har 40 rotlar, så betyder det, att man behöver ha mellan 8 000 och 10 000 mål på gång för att man inte skall sitta och vända papper i onödan utan ha jämnt arbete för den besättning man redan har. Då den totala målbalansen är ungefär 12 000 mål — och under de senaste åren har den stadigt gått ned med mellan 800 och 1 000 mål per år — har jag vågat säga mig att det finns andra områden inom statsförvaltningen, som är i större behov av arbetskraftsförstärkning än vad kammarrätten i dagens läge kan anses vara.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Nej, herr finansminister, denna siffra, 7 912 mål 1945, är direkt jämförbar med siffran 12 831 mål den 1 januari 1957. Båda siffrorna avser allmänna beskattningsmål. När finansministern nämnde en högre siffra för 1945, avsåg han hela målbalansen, men det gör man däremot inte, om man för 1957 nämner siffran 12 831 mål, ty denna siffra avser endast allmänna beskattningsmål.

När finansministern försöker förklara balansen under 1954 och 1955 som något slags engångsföreteelse beroende på att länsstyrelserna inte i tid hunnit förbereda målen, gör han det enligt min mening alltför lätt för sig. Han uppger att mitt påstående, att kammarrätten under flera år haft en anmärkningsvärd balans och att den synes ha företett en kontinuerlig ökning, skulle vara oriktigt. Låt oss med an-

ledning därav i detalj undersöka hur det förhåller sig med denna sak för hela den tid, då kammarrätten arbetat med samma arbetsstyrka, nämligen 8 divisioner från 1945. Samtliga nedan nämnda siffror avser den 1 januari.

1945 var balansen av allmänna beskattningsmål, alltså fransett fastighetstaxeringsmål och andra specialmål, 7 912. 1945 ökades den till 8 122, 1947 till 9 350, 1948 till 9 488. 1949 var det däremot en markant nedgång till 7 736. Sedan fortsätter ökningen igen: 1950 var balansen 9 124, 1951 9 963 och 1952 9 208. Sedan blir det samma underliga nedgång igen, så att balansen 1953 gick ned till 7 734 mål. Därefter åter fortsatt ökning: 1954 var balansen 7 807 mål, 1955 12 956, 1956 13 874 och 1957 som nämnts 12 831.

Under nämnda tidsperiod har alltså balansen markant gått ned tre gånger, nämligen 1949, 1953 och 1957. Det kan vara av visst intresse att jämföra ovan nämnda siffror med siffrorna angående fastighetsmålen. 1945 var balansen i fråga om fastighetstaxeringsmål 30, 1946 433, 1947 2 375, 1948 1 206. 1949, när nedgången i balansen av beskattningsmål var så markant, var balansen i fråga om fastighetstaxeringsmål bara 50. 1950 var balansen i fråga om fastighetstaxeringsmål 41, 1951 12, 1952 8, 1953 815, 1954 3 978, 1955 1 722, 1956 273 och 1957 161.

Av denna sifferserie kan man konstatera, att det skett en kontinuerlig ökning av balansen i fråga om allmänna beskattningsmål under perioderna 1945—1948, 1950—1951 och 1952—1956, som slutligen har resulterat i en ökning från 7 912 mål år 1945 till 12 835 år 1957.

Vi har haft allmänna fastighetstaxeringar 1945, 1952 och 1957. Fastighetstaxeringsmålen måste vara ägnade att öka balansen av vanliga beskattningsmål vid kammarrätten. Då det inte finns några fastighetstaxeringsmål, vilka givetvis under en femårsperiod succes-

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

sivt avtar, arbetar kammarrätten som nämnts med 8 divisioner. Men när anhopningen av fastighetstaxeringsmål kommer, så arbetar kammarrätten endast med 7 divisioner för de vanliga målen, som inte avser fastighetstaxeringar, eftersom en division då helt och hållet sysslar med fastighetstaxeringsmålen. Att balansen i fråga om allmänna beskattningsmål under vissa år nedgått markant torde väl till stor del ha berott på att fastighetstaxeringsmålen varit så gott som slutförda.

Då det nu kommer en ny period med fastighetstaxeringsmål, är detta ägnat att öka balansen av allmänna taxeringsmål. Fastighetstaxeringsmålen torde för kammarrättens del bli aktuella från den 1 september nästa år.

Om allt detta sägs inte ett ord i interpellationssvaret, utan där framhålles i detta sammanhang endast toppen 1954 och 1955 och att från januari till oktober 1957 balansen gått ned med 685 mål.

Jag anser mig ha stöd för påståendet, att kammarrätten under flera år har haft en anmärkningsvärd balans. Det framgår utom av ovannämnda siffror av de kommentarer, som undan för undan lämnats i Svensk Skattetidning av förre kammarrättsrådet Sterner. Från 1946 saxar jag ur Skattetidningen följande: ». . . avverkningen har inte kunnat hålla jämna steg med inströmningen, utan balansen har ökat med nära 600 mål».

Från 1950 saxar jag följande avseende tidsperioden 1944—1950: »Mången skattskyldig, som ansett sig orättvist behandlad i beskattningsnämnderna och därför överklagat sin taxering i kammarrätten och regeringsrätten, har nog med otålighet observerat att det tar en oproportionerligt lång tid, innan hans besvär bli avgjorda i respektive instans. Om vi skola efterforska vad detta beror på, är svaret lätt funnet. Det beror på att arbetsbördan blivit skattedomstolarna övermäktig,

varför målen hopat sig och blivit ligande i skåpen hos dem.»

Sedan påpekas det: »Statistiken är emellertid inte så vacker som man velat hoppas. Krigskonjunkturskattens slopande samt de skattefria åren vid källskattens införande har visserligen som väntat medfört en krympning av balansen, men inte i den utsträckning som varit önskvärd.»

Därefter kommer något, som jag för min del tycker är oerhört viktigt i samband med påståendet att 12 000 mål inte skulle innebära något oroväckande. Kammarrättsrådet Sterner säger nämligen, att »8 875 beskattningsmål är alldeles för mycket som 'normallager' i kammarrätten — —».

Vidare påpekas: »Det är fara värt, att när behandlingen av målen angående nästa allmänna fastighetstaxering om ett par tre år börjar och en av de nuvarande åtta avdelningarna på grund därav går förlorad för det vanliga 'löpande' arbetet balansen börjar öka igen innan den hunnit avarbetas. — — Statsfinansiella skäl borde icke få lägga hinder i vägen härför, eftersom den överränta det allmänna får erlægga å restituerad skatt på grund av 'obehörigt' dröjsmål med målens avgörande gott och väl torde täcka kostnaden för en sådan förstärkning.»

Kammarrättsrådet Sterner tycker alltså, att 8 875 mål var ett för stort lager för kammarrätten. Nu när lagret har stigit till 12 992, anser finansministern att det är lagom. Finansministerns hänvisning till att det är jag som har »missuppfattat situationen» är verkligen en aning skolmästaraktig.

Man fann anledning att öka kammarrättens personal, när balansen varit uppe i omkring 7 000 till 8 000 vanliga beskattningsmål. Det tyckte man då var för mycket. Men varför finner man inte nu anledning att öka personalen, när balansen utgör mellan 12 000 och 13 000 mål?

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag måste bekänna, att jag inte riktigt förstår herr Eliassons argumentation. Kammarrätten har med en viss arbetsstyrka sig förelagd en viss arbetsuppgift. Då envisas herr Eliasson med att tala om en del av detta arbete, utan att ta hänsyn till att den andra delen också spelar sin roll, när kammarrätten skall handlägga samtliga målen. Det är den totala målbalansen, som måste vara den avgörande.

Krigskonjunkturskattemålen utgjorde självfallet en stor part omedelbart efter krigsslutet. Dessa mål hade i stort sett avverkats, när man kom fram mot 1950. Då kunde också balansen av de allmänna skattemålen reduceras år från år, intill dess man vidtog den åtgärd på länsstyrelserna, som ledde till att en alldeles oförutsedd mängd av mål kom över kammarrätten för behandling.

Dessa mål hade kammarrätten att göra med i ett par år. Därefter var denna extra arbetsbelastning i stort sett avverkad, och man kunde på nytt se, hur det totala antalet mål reducerades. När vi kom fram till 1955 var den del av kammarrättens arbete, som representerades av krigskonjunkturskattemål, definitivt avverkad. Under de två senaste åren har följaktligen även balansen i fråga om de allmänna skattemålen kunnat nedbringas genom att den arbetskraft, som tidigare sysslat med krigskonjunkturskattemålen, friställts och kunnat sättas in på behandlingen av de allmänna skattemålen. Man har sålunda under 1956, då man endast hade att behandla allmänna skattemål, kunnat avarbeta ungefär 1 000 mål av balansen.

Sedan envisas herr Eliasson med att tala om hurdant läget var den 1 januari 1957. Kammaren kunde onekligen få ett intryck av att man inte kommit någonstans under 1957. Men det har ju gått några dagar från den 1 januari

fram till låt mig säga den 1 oktober 1957. Ser herr Eliasson på den balans, som förelåg den 1 oktober 1957 — det vill säga om vi för siffrorna à jour — visar det sig att man även under 1957 har avverkat balansen i de allmänna skattemålen i ungefär samma takt som 1956. Man är därför nu nere, icke i de 12 831 målen, som herr Eliasson talar om, utan i 12 146 mål som total balans.

Man måste följaktligen ha klart för sig — när man bedömer kammarrättens arbetsbalans och vet att den har ett visst antal tjänstemän till sitt förfogande samt att en del av dessa tjänstemäns arbetsuppgifter faller bort i och med att krigskonjunkturskattemålen inte längre är aktuella — att dessa tjänstemän kommer att få handlägga de allmänna skattemålen.

Detta har man kunnat göra under senare år, och därigenom har det varit möjligt att avverka balansen med 1 000 mål varje år. Om vi vidare räknar med att kammarrätten behöver 8 000—10 000 mål för att kunna arbeta effektivt, då är ju inte en total balans på 12 000 mål sådan, att det behöver sägas att regeringen gjort sig skyldig till någon speciell underlåtenhet när man icke förstärkt kammarrättens organisation.

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! När kammarrättsrådet Sterner 1950 ansåg att 8 800 mål utgjorde en alltför stor lagerhållning för kammarrätten, då var ju redan beslut fattat om avskaffande av krigskonjunkturskatten. Avskaffandet av denna skatt kan alltså inte ha haft den inverkan på balansen under senare år som finansministern vill göra gällande. Däremot medger jag att man inte kan behandla de allmänna beskattningsmålen såsom en isolerad faktor utan också måste se dem i samband med vad kammarrätten i övrigt sysslar med. Men dessa mål utgör dock huvudstommen av antalet mål och ären-

Svar på interpellation ang. förstärkning av kammarrättens personal

den. Å andra sidan har finansministern själv i sitt interpellationssvar inte tagit hänsyn till en sådan sak som detta med fastighetstaxeringsmålen.

Nu säger finansministern att det är i alla fall lugnande att balansen sedan den 1 januari i år minskat med 685 mål. Ja, men innevarande år är just ett sådant där lägervallsår i fråga om fastighetstaxeringsmål. Nästa år får man åter dessa mål. Visserligen kommer, såvitt nu kan bedömas av uppgifterna från prövningsnämnderna, överklagandena att minska med uppskattningsvis 30 procent när det gäller dessa mål, men förra gången vi hade en topp i fråga om dessa mål var antalet 3 900, och man kan kanske inte fullt ut göra samma avdrag för antalet överklaganden. Om vi alltså gissningsvis skulle räkna med 3 000 fastighetstaxeringsmål, betyder detta att en division i kammarrätten blir bunden av dessa mål och att balansen kommer att gå ytterligare i höjden.

En annan sak som gör att man måste se ganska pessimistiskt på prognosen för framtiden är, att kammarrätten i fortsättningen blir sista instans i de flesta taxeringsmål. Det kan väl befaras att detta kommer att medföra en ökning av balansen. Man måste räkna med att kammarrättens prövning av dessa mål blir mer ingående genom att de i större utsträckning blir föremål för skriftväxling samt att det kan bli nödvändigt med ett större antal ordinarie ledamöter på varje division. Nu finns det på varje division ett kammarrättsråd och två assessorer, men det kan komma att krävas åtminstone två ordinarie kammarrättsråd, om kammarrätten skall fungera som sista instans i de flesta taxeringsmål.

Även detta är en faktor att ta med i beräkningen när det gäller prognosen för framtiden. Jag tycker emellertid att finansministern har bedömt den alltför optimistiskt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag ber att få erinra om att fastighetstaxeringarna sker endast vart femte år. Man kan därför inte för denna eventuella tillfälliga arbetsbelastningen bygga ut kammarrättens organisation, utan man får klara den med extra anslag och extra arbetskraft på samma sätt som man har gjort hitintills när det gäller taxeringsfrågor, som kommit intermittent till rätten. Dessutom innebär ju den nya taxeringsreformen, att vi får en prövningsnämnd med helt andra dömande befogenheter än vi haft hittills. Som herr Eliasson själv påpekar bör följaktligen antalet mål till kammarrätten i fråga om fastighetstaxeringarna kunna bli väsentligt reducerat.

Jag måste bekänna, att jag står rätt frågande inför herr Eliassons argumentering beträffande det sista spörsmålet, som han tog upp. Det ligger ett förslag på regeringens bord om begränsning av fullföljdsrätten i mål till regeringsrätten. Varje mål, som kommer upp till denna, skall emellertid obligatoriskt slussas igenom kammarrätten. Att begränsa fullföljandet av mål hos regeringsrätten och göra kammarrätten till sista instans befriar icke den senare från behandlingen av sina mål.

Herr Eliasson ifrågasätter, att man, om kammarrätten blir sista instans, har anledning förmoda, att dess prövning kommer att tvingas bli mera noggrann än vad den är för närvarande. Jag vägrar att acceptera ett sådant resonemang. Jag finner det genant att tro detta om kammarrätten. Kammarrätten vet inte, när den handlägger sitt mål, huruvida ärendet går vidare upp i regeringsrätten eller inte. Detta beror ju på sakägaren. Kammarrätten måste följaktligen redan i dagens läge, alldeles oavsett vad man gör med beredningen av målen till regeringsrätten, nedlägga samma omsorg i varje mål som om den vore sista instans. Jag tror, i motsats till herr Eliasson, att kammarrätten

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

gör detta redan nu, och ser därför inte någon som helst skillnad i bedömningarna och i arbetsbördan med hänsyn till eventuella reformer på regeringsrätts område.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! I fråga om vad jag sade i det sista avseendet stödde jag mig huvudsakligen på vad ett kammarrättsråd själv yttrat i samband med besvarandet av remissen i ärendet angående begränsningen av antalet mål till regeringsrätten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fru Svensson har frågat, om jag överväger att införa bestämmelser om obligatorisk skyldighet för motorfordon att stanna före övergång av järnvägs korsning samt om jag vill lämna en redogörelse för vad som kan göras för att om möjligt minska det stora antalet olyckor som inträffar i samband med mörker.

Interpellanten har här berört ett par av de mest brännade trafiksäkerhetsproblemen, nämligen olyckorna vid järnvägs korsningar och de s. k. mörkerolyckorna. Enligt uppgifter från statens trafiksäkerhetsråd och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har såväl antalet olyckor vid järnvägs korsning som antalet därvid avlidna eller allvarligt skadade personer under de senaste åren fram till år 1957 visat en viss minskning. Antalet sådana olyckor var år 1954 212, år 1955 194 och år 1956 180. Preliminära uppgifter för januari—oktober i år visar dock på

en uppgång av olycksfrekvensen. Det kan nämnas, att vi har sammanlagt ca 37 000 korsningar i plan mellan väg och järnväg.

Av senast tillgänglig statistik vill det vidare synas som om även antalet mörkerolyckor f. n. ökar. Under månaderna januari—oktober i år inträffade sammanlagt 65 sådana olyckor med dödsfall som följd medan antalet liknande olyckor under motsvarande tid i fjol var 35. Olyckorna drabbade till övervägande del fotgängare.

1953 års trafiksäkerhetsutredning har i år avgivit sitt slutbetänkande. Detta är f. n. under behandling inom kommunikationsdepartementet, och jag hoppas kunna underställa 1958 års riksdag resultatet härav. De förslag, som framlagts i betänkandet, berör främst möjligheterna att nedbringa vägtrafikolyckornas antal genom att skärpa kontrollen över förare och fordon. I samband därmed har emellertid såväl i betänkandet som i yttranden från remissmyndigheter aktualiserats ett flertal andra trafiksäkerhetsfrågor, bl. a. sådana som äger samband med de problem som interpellanten pekat på. Frågan om obligatorisk skyldighet att stanna ett motorfordon före passerandet av en järnvägs korsning hör till de ärenden, som i detta sammanhang är under prövning.

Den andra frågan om mörkerdöden är mera komplicerad. Jag vill därvid erinra om de skärpta föreskrifter om effektivare lykt- och reflexanordningar för motorfordon och cyklar m. fl., som införts efter förslag av 1953 års trafiksäkerhetsutredning och som trätt i kraft den 1 juli 1955 och i viktiga avseenden den 1 juli 1956. Tyvärr förefaller det som om bestämmelsernas efterlevnad icke är helt tillfredsställande. Det är framför allt icke få cyklister och mopeder, som inte har sina fordon försedda med föreskrivna baklyktor m. m. En strängare kontroll är här på sin plats. Motorfordonens belysningsutrust-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

ning är en fråga som åtminstone delvis icke kan lösas annat än i internationellt sammanhang. I sådant hänseende föreligger planer, som har till syfte att komma till rätta med bländningsproblemet. Beträffande fotgångarna, som ju i detta sammanhang är en särskilt utsatt trafikantgrupp, har NTF och enskilda sammanslutningar intensifierat sin upplysning och propaganda för att begränsa mörkerolyckornas antal. Man söker därvid bl. a. förmå allmänheten, icke minst barnen, att skydda sig genom att i större utsträckning än som hittills varit fallet bära t. ex. reflexförsedda kläder för att bli lättare upptäckta under mörker. Även trafiksäkerhetsforskningen ägnar mörkerolyckorna ett ökat studium. Av stor praktisk betydelse är vidare införandet av parkeringsförbud eller fortsatt utbyggnad av väl markerade uppställningsplatser och lämpliga vägrenar på vissa livligt trafikerade vägsträckor samt att belagda vägar undan för undan förses med ljusreflekterande linjemarkeringar.

Avslutningsvis vill jag särskilt understryka, att de i interpellationen berörda frågorna med hänsyn till deras stora vikt bör inta en framträdande plats i det fortsatta reformarbetet för trafiksäkerhetens höjande.

Vidare anförde:

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag tackar också för det positiva intresse för dessa problem, som jag finner i statsrådets svar.

Då det gäller trafikolyckorna vid passerandet av järnvägsövergång, vilka visar en tendens att återigen öka, diskuteras det ganska allmänt, om inte här borde föreligga obligatorisk skyldighet att stanna före överfarten. Läns-

styrelsen i Västmanlands län har i sitt remissyttrande över trafiksäkerhetskommitténs betänkande framhållit just detta och säger, att det i varje fall borde vara en mycket restriktiv fartbegränsning vid riskabla järnvägsövergångar. Eftersom en fartbegränsning såvitt jag förstår måste vara betydligt svårare att övervaka än skyldigheten att stanna, är jag mycket tacksam för statsrådets svar, att just stopplikten vid järnvägsövergångar hör till de ärenden, som är under prövning.

Vad sedan beträffar den s. k. mörkerdöden, som är ett särskilt tragiskt kapitel bland alla trafikolyckor i detta land, är det en speciellt beklämmande omständighet att fotgängaren faktiskt oftast tror att han är observerad. Även om han i sista stund skulle ana faran, så hinner han helt enkelt inte reagera — med den fart och med den trafiktäthet vi nu har på våra vägar.

1953 års trafiksäkerhetsutredning ägnade i sitt betänkande stor uppmärksamhet åt just detta slag av olyckor. Man har genom företagna prov och undersökningar sökt belysa hur oerhört svårt — för att inte säga omöjligt — det är att upptäcka den mörkläddade fotgängaren i trafiken. Man säger till och med att vad som över huvud gjort detta möjligt var den ljusa huden på händerna samt de ljusa gummisulorna på skorna. Hade fotgängaren i fråga varit iförd mörka handskar och helmörka skor, hade man inte ens på några få meters avstånd kunnat upptäcka honom.

Utredningen framhåller nödvändigheten av att ägna särskild uppmärksamhet åt vägtrafikolyckorna under mörker och åt möjligheten att nedbringa antalet sådana olyckor. Jag har en stark känsla av att — trots alla goda krafters medverkan — vi inte har lyckats med detta. Statistiken över mörkerdöden månad efter månad talar här om sitt tydliga språk: 15 offer för mör-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

kerdöden under september månad, 17 under oktober, och i lördags kunde vi i våra tidningar läsa, att under november har mörkerdöden krävt inte mindre än 27 dödsoffer. Siffran för innevarande år, således fram till den 1 december, är 94 dödsoffer för detta slag av olyckor mot 57 under hela året 1956. Fortsätter detta under innevarande mörka månad så är det väl troligt, att vi vid årsskiftet får konstatera en ökning av mörkerdöden med hela 100 procent jämfört med föregående år.

Det är i stor utsträckning en fråga om uppfostran, det vet jag. Fotgängaren måste lära sig inse faran innan han ger sig ut i trafiken, och han måste själv försöka skydda sig med de medel som står honom till buds. Men när människor, som dagligen i sitt arbete har med trafikolyckor att göra, själva kan utsätta sig för denna livsfara — vilket faktiskt hände utanför Västerås för knappt fjorton dagar sedan, då en polisman under *utredning* av en mörkerolycka själv blev offer för mörkerdöden — hur skall man då kunna tänka sig att snabbt vinna gehör för varningen hos den stora allmänheten?

Jag vet inte om det är möjligt att införa mera fasta bestämmelser även för fotgängarna, men jag tolkar statsrådets svar så, att även detta kommer att prövas.

Då det gäller att på ett effektivt sätt minska antalet mörkerolyckor har jag fått den uppfattningen — genom samtal med trafikpolis och även på annat sätt — att det är motorfordonens belysningsutrustning som man bör ägna särskild uppmärksamhet åt. Statsrådet säger att denna fråga — åtminstone delvis — inte kan lösas annat än i internationellt samförstånd. Jag har läst om detta i olika sammanhang, och det förhåller sig givetvis så. Men ändå, nog borde väl våra utomordentligt skickliga tekniker och uppfinnare av alla slag kunna hitta på någon strålkastar-

anordning som — utan att blända det mötande fordonet — kunde sprida ljus över vänstra vägkanten. Man är ju ganska uppfinningsrik då det gäller bilar- nas utsmyckning på alla sätt. Det vore faktiskt värdefullare om man kunde konstruera en belysningsanordning av här omnämnt slag. Jag tror och jag hoppas att detta är möjligt att genomföra i väntan på det s. k. asymmetriska halvljuset, som man har hört talas om och som lär vara effektivt men som tycks hänga ihop med invecklade trafikbestämmelser.

Beträffande cyklister och mopeder, som också ofta råkar illa ut i trafiken, finns det, såvitt jag förstår, så pass skärpta föreskrifter angående lyktor och reflexanordningar, att det väl snarast gäller att sätta kraft bakom dessa bestämmelser för att få efterlevnaden mera tillfredsställande. Statsrådet har lovat att återkomma 1958, och jag väntar med intresse på det förslag som då kommer att föreligga.

Statsrådets avslutningsord, att här berörda frågor bör inta en framträdande plats i det fortsatta reformarbetet för trafiksäkerhetens höjande, noterar jag med särskild tacksamhet.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Den 6 november ställde interpellanten dessa frågor till kommunikationsministern, och i dag har vi den 4 december. En månad har alltså förflutit. Under denna tid har 94 människor dödats på vägarna. Bildligt talat kantas vägarna nu av dödsskadade och lemlästade människor.

Interpellanten har endast tagit upp ett par av anledningarna till olyckorna i trafiken. Dessa är mörkerdöden och olyckorna vid järnvägsövergångarna. Mörkerdöden uppvisar en fruktansvärd utveckling. Under januari—november 1956 dödades 45 människor. Under januari—november 1957 var siffran mer än dubbelt så hög: 94. Vid järnvägs-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

övergångar dödades 28 människor. Alla de övriga dödsolyckorna i trafiken hade andra orsaker. Vi får alltså vidga området för våra betraktelser och våra åtgöranden. Vi måste här ta krafttag om vi skall kunna rå på denna verkliga folksjukdom. Det måste tas hårdare tag än hittills för att bekämpa dessa olyckor och komma till rätta med dess orsaker. Ansvaret faller på och initiativ måste komma från denna församling samt regeringen, här företrädd av kommunikationsministern.

Vi inom Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande måste lita till de frivilliga krafter, som verkar ute i bygderna. Många är angelägna att göra sina insatser. Vi har hjälp av radion. Framför allt kan jag från denna plats rikta ett tack till tidningspressen, som på allt sätt hjälper oss att bilda en opinion mot den allvarliga situation som vi nu har ute på vägarna. Stockholms-Tidningen har i dag en ledare, som jag kan till alla delar instämma i. Där pekas på en hel rad åtgärder som bör vidtas för att komma till rätta med det katastrofläge i fråga om trafiksäkerhet, som vi för närvarande befinner oss i. Jag skall inte citera utan bara påpeka att tidningens synpunkter i stort sett överensstämmer med de erfarenheter och principer som Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har lagt till grund för sin strävan att råda bot på detta elände.

Motorismen växer oss över huvudet och hotar att leda till att tusen människor om året omkommer ute på vägarna. Här kommer allt emellanåt, senast i lördags, en fruktansvärd påminnelse om hur allvarligt läget för närvarande är. Vi skall inte tro att utvecklingen kommer att stanna vid den situation som vi har i dag. Vid halvårsskiftet i år beräknades antalet motorfordon utgöra 1 650 000. Av dessa var 930 000 bilar, 240 000 motorcyklar och omkring 450 000 mopeder — vi kan

inte riktigt veta hur stort mopedernas antal är. Till följd av det ekonomiska läget och andra förhållanden här i landet ökar antalet bilar med nära 100 000 om året. Det är således inte bara dagens situation som jag ber att ni skall observera — och jag lägger härvid inte ansvaret på någon, det åvilar oss alla — utan frågan är hur vi skall kunna möta morgondagens situation i trafiken.

1955, för att ta ett annat exempel som belyser utvecklingen, hade vi 47 000 polisundersökta olyckor. Nu säger kommunikationsministern att antalet olyckor har en tendens att sjunka. Detta kan jag inte uttala mig om, men antalet olyckor sjunker dock icke i tillfredsställande utsträckning. Låt mig fortsätta med att nämna att vi hade 19 000 skadade det året, varav 3 400 invalidiserade, och 900 dödade. Kostnaderna för denna trafikdöd kan, om man räknar samman sjukhusvård, materielförstörelse m. m., beräknas till mellan 400 och 500 miljoner kronor om året.

Man kan inte bara stå här och klaga. Vi måste vidta åtgärder. Vad skall vi göra? Det finns ingen speciell åtgärd att rekommendera framför alla andra, utan det måste bli en kombination av olika slags ingripanden. Bättre vägar ropar bilisterna efter, och många tror att man är räddad med det. Men erfarenheten visar att de största och mest fruktansvärda olyckorna händer på våra bästa vägar. I det aktuella fallet, som jag nämnde nyss, körde man ju på en fri körbana, och ändå inträffade olyckan.

Jag kommer härvid in på hastighetsbegränsningen. Jag vet att jag är ganska ensam att rekommendera hastighetsbegränsning. Vid varje tillfälle då vi behandlat frågan om en sådan har jag skrivit en reservation, där jag framhållit, att man åtminstone borde hota motoristerna med restriktioner, om de inte av hänsyn till sina medmänniskor

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

bättrar sig, så att man kan känna trygghet på vägarna.

Trafikförsäkringsföreningens statistik visar exempelvis för november i år 28 dödsfall i tätorterna mot 60 ute på landsbygden, och de flesta och även de mest materielförstörande trafikolyckorna inträffar i allmänhet på landsbygden. Vad säger detta? Det säger i alla fall mig att kanske hastighetsbegränsningen i tätorterna spelat in.

Där har det visat sig att olycksfrekvensen har minskat sedan begränsningen infördes, men jag är inte beredd att säga, i vilken utsträckning det har skett. Man kan inte utan vidare vifta bort detta spörsmål, och jag vill ifrågasätta om inte kommunikationsministern borde, för att lösa detta problem och som ett memento till bilisterna om att de måste fara mera varliga fram, överväga att införa en hastighetsbegränsning. Jag vet att det förutsätter ökad övervakning, men vi kan inte låta bilisterna bestämma vilka åtgärder vi skall vidta för att komma till rätta med problemet.

Det finns också en del andra synpunkter som kan anföras. 1955 års statsrevision besökte bilinspektionens stationer på olika ställen i landet. Vi fann förhållandena långt ifrån tillfredsställande och rekommenderade en upprustning. Bilinspektionen arbetar under precis samma förhållanden i dag som för 30—40 år sedan, trots den väldiga utveckling som motorismen har tagit. Man arbetar med gammalmodiga hjälpmedel i den mån man alls har några, och man saknar teknisk utrustning i tillräcklig grad.

Körutbildningen är också färdig för en allmän översyn. Det kan inte få vara så att varje medborgare betraktar det som en oförytterlig rättighet att få körkort eller att myndigheterna skall vara absolut skyldiga att lämna ut körkort. Man kan inte kräva att man skall kunna få körkort på samma lättvindiga

sätt som man går in i en tobaksaffär och köper en dosa snus. Det finns anledning att ta upp denna fråga till omprövning, och jag menar att allmänna opinionen inte kommer att vara till freds med att ingenting görs i detta sammanhang.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har till uppgift att söka motverka trafikolyckor, och det är vi som närmast får höra det skriande ropet om hjälp för att komma till rätta med trafikelandet, men vi kan inte göra vad som borde göras, eftersom vi saknar medel. Jag har varje år motionerat om ökat anslag, och jag har anledning att uttrycka min tacksamhet till statsutskottet, som varje år har föreslagit ökningarna med några tiotusental kronor, men det räcker inte. Det är inte tillräckligt för den upplysning och fostran som behövs för att människorna skall lära sig se upp bättre i trafiken. Vi har under senare år fått 125 000 kronor årligen från Trafikförsäkringsföreningen, men nu torkar det anslaget in. Det är inte med kommunikationsministern jag skall resonera om den saken, utan snarare med finansministern, ty för att Nationalföreningen skall få dessa 125 000 kronor måste Trafikförsäkringsföreningen och de olika försäkringsbolagen satsa ett sammanlagt belopp av 312 000 kronor, om man räknar med skatterna. Undra på att vi inte kan förvänta någon större givmildhet i fortsättningen!

Herr talman! Det är hemska bilder av död och förstörelse på vägarna som rullas upp. Det kan inte få fortgå på detta sätt, utan vi måste finna utvägar. Det räcker inte med att regering och riksdag skriver nya lagparagrafer, utan det måste också höjas ett varningsrop till hela svenska folket. Det är verkligen inte förunderligt om den som arbetar med detta problem ger upp ett nödrop när man får sådana chockmeddelanden som det som kom i radio

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

på lördagskvällen. Vi måste försöka att på något sätt komma till rätta med dessa trafikens problem.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Flertalet av de frågor som herr Nilsson i Göteborg var inne på är för närvarande föremål för prövning inom kommunikationsdepartementet, delvis i samband med utarbetandet av statsverkspropositionen.

Men det var inte närmast för att säga detta som jag begärde ordet, herr talman, utan för att säga något i anledning av den utvidgning av frågan som herr Nilsson i Göteborg gjorde. Fru Svensson hade till mig ställt två frågor, nämligen i vad mån det var möjligt att man inom departementet skulle vidta åtgärder dels för att nedbringa antalet olyckor vid järnvägs korsningar och dels för att nedbringa antalet s. k. mörkerolyckor. De frågorna tog jag upp till ett direkt besvarande. Herr Nilsson i Göteborg har nu vidgat frågeställningen och kommit in även på andra spörsmål, och med anledning därav vill jag meddela kammaren, att jag avser att tillsätta en utredning som skall få i uppdrag att utreda, på vad sätt man skall kunna samordna alla krafter för att så snabbt som det över huvud taget är möjligt åstadkomma en förbättrad trafiksäkerhet. Därvid skall tas upp inte bara frågan om den organisation som skall sköta detta utan också om utarbetandet av ett handlingsprogram, inte minst för forskningen. Direktiven för en sådan utredning är för närvarande under utarbetande inom departementet.

Herr **NILSSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag utvidgat det diskussionsområde som interpellanten här har fört fram, men kommunikationsministern må väl

förstå, att jag med hänsyn till de senaste dagarnas händelser ansåg att man icke kunde undgå att denna församling tog upp hela problemet i detta sammanhang.

Jag är glad över att kommunikationsministern säger, att det problem som jag här tagit upp är föremål för bearbetning i kommunikationsdepartementet. Jag vet, att kommunikationsministern också har ett annat problem att arbeta med, nämligen det som gäller den framställning som Nationalföreningen har gjort om ökat anslag för nästa år. Jag hoppas, att han behandlar den framställningen på välvilligaste sätt och med hänsyn till de förhållanden, som nu råder, ger oss om inte hela miljonen vi begär så i varje fall en avsevärd del av den. Vi behöver sannerligen denna höjning, och att den betalar sig kan jag garantera kommunikationsministern.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den expertdiskussion, som herr Nilsson i Göteborg här drog upp, men jag kan ändå inte neka mig att som vanlig enkel lekman och — låt mig säga — livrädd trafikant göra några reflexioner på en speciell punkt. I och för sig skulle jag kanske kunnat avstå efter herr statsrådets senaste yttrande, men jag skall ändå be att få göra en kort kommentar.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att i alldeles samma tidningsnummer, där man häromdagen kunde läsa om den ohyggliga Hagaolyckan med dess sjufaldiga offer av människoliv, kunde man också läsa om en stor och representativ trafiksäkerhetskonferens nere i Lund med företrädare för läkarvetenskapen, juristkåren, försäkringsvärlden, vägbygget m. fl., vilka allesammans vittnade om ett och det samma, nämligen om hur mycket av effektivt och planmässigt arbete på tra-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

frikolyckornas bekämpande som skulle kunna uträttas, om bara den vetenskapliga forskningen på området erhöle tillräckligt med ekonomiska resurser.

När man som lekman tog del av dessa expertisens vittnesmål, sade man sig att här duger det helt enkelt inte att tiga; här måste allt göras som göras kan för att få fram en opinion, som är tillräckligt stark för att på ett betvingande sätt underbygga kravet på att statsmedel ställas till förfogande och att det sker i en utsträckning, som verkligen svarar mot behovet, ett i sanning skriande behov.

När man av en auktoritet på området får höra att minst 50 procent — jag förmodar att siffran är grovt tillyxad — av alla personskador i samband med trafikolyckor skulle kunna förhindras, om bara forskningen bereddes ökade möjligheter att göra sin insats i förebyggande syfte, så måste man ju faktiskt studsa till, liksom man också studsar till inför uppgiften om att vad staten hittills årligen satsat på trafiksäkerhetsforskning och propagerande stannar vid fuffiga 100 000 kronor, när det behövdes minst ett par miljoner, ifall arbetet skulle kunna bedrivas med tillräcklig kraft och med framgång.

Herr talman! Jag har — om jag så får uttrycka mig — som skräckslagen åskådare av de tragedier, som dagligen utspelar sig på våra gator och vägar och som man fortlöpande kan följa i dagspressens blodiga och hjärtskärande olyckskrönikor, inte kunnat underlåta att vid detta tillfälle säga ett par ord om just vår svältfödda trafiksäkerhetsforskning. Jag vill inte provocera statsrådet till några ytterligare uttalanden; jag vill bara varmt och enträget vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att verkligen ta ett krafttag för att reparera de allvarliga brister, som uppenbarligen är för handen just när det gäller trafiksäkerhetsforskningen.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det kanske kan tillåtas en som är aktiv i det lokala trafiksäkerhetsarbetet ute i landet att säga endast några ord i denna debatt.

Kommunikationsministern har ju sagt att han återkommer till värriksdagen med förslag om åtgärder grundade på 1953 års trafiksäkerhetsutredning, och detta kan vi väl för dagen hälsa med tillfredsställelse. Men jag tror inte att själva trafiksäkerhetsarbetet som sådant har syftat tillräckligt långt, och därför hoppas jag, när kommunikationsministern i dag säger, att han skall försöka samordna alla krafter för trafiksäkerhetens främjande, att han då inte bara ser från det centrala planet utan även går ned till det lokala planet och där försöker att få till stånd ett effektivare arbete än det som nu bedrivs.

Interpellationen berör också frågan om mörkeröden, som naturligtvis är en mycket skrämmande företeelse. Men vi får väl se på hela denna utveckling, och jag skulle vilja säga, att det är fruktansvärda olyckor som inträffar. Skulle man inte, i stället för att bara ropa på lagstiftning, också försöka få människorna själva att när det gäller trafiken tänka på något, som jag länge burit inom mig: kan man inte försöka ta större hänsyn i trafiken, visa ett bättre omdöme och, jag skulle vilja tillägga, litet mera vänlighet? Då tror jag, att vi skulle kunna minska olyckornas omfattning. Jag tror att om människorna tänkte på detta, så skulle det i tysthet kunna utföras betydligt mer.

Jag har alltså velat framhålla att den utredning, som herr statsrådet annonserat, inte bara bör uppehålla sig på det centrala planet utan även gå ner på det lokala planet.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det var glädjande att höra kommunikationsministerns meddelande att dessa problem skall undersö-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskning av antalet trafikolyckor i samband med mörker

kas litet grundligare av en kommitté. Som ett exempel på att dessa frågor omfattas med allmänt intresse kan jag omtala att man inom ett sådant förbund som Metallindustriarbetareförbundet låtit tillsätta en särskild man, som är matematiker och fysiker, för att se på förhållandena i samband med trafikolyckorna. Vi har den allmänna inställningen att det tillgängliga grundmaterialet är mycket bristfälligt. Denna åtgärd har vi vidtagit inte bara på grund av att vi är intresserade i bilindustrin och bilreparationsfranschen utan också med hänsyn till alla dem som dagligen färdas till och från sitt arbete och är utsatta för trafikens alla faror.

För närvarande är det 1 000 människor om året som dödas i trafiken, och jag tror att vi ganska snart kommer att vara framme vid siffran 1 200. Enligt min uppfattning är det inte främst ett mycket omfattande utredningsarbete som behöver utföras, utan jag tror att man så snart som möjligt behöver gå över till den praktiska tillämpningen.

Jag vet inte om det är lämpligt att utfärda alla erforderliga detaljbestämmelser i form av lagstiftning genom riksdagsbeslut. Det förefaller mig vara en alltför klumpig metod. Jag undrar om det inte skulle vara effektivare att riksdagen utfärdade en lag, enligt vilken det uppdrogs åt en person att utfärda alla de förordningar, som behövs för att pressa ned olycksfallens antal, och föranställa om det nödvändiga samarbetet med vägpolis m. m. Det skulle säkerligen inte vara omöjligt att pressa ned antalet dödsfall i trafiken från 1 200, som siffran kommer att vara om ett eller annat år, till hälften. Jag tror inte det skulle erbjuda någon större svårighet att under loppet av 3—4 år åstadkomma en sådan nedpressning och därigenom rädda 600 människoliv, om man tillskapade sådana befogenheter att utfärda de olika detaljbestämmelser, som behövs men som icke lämpligen kan

fattas i en så stor församling som riksdagen. Riksdagen skulle sålunda ge generella befogenheter, och med stöd av dem skall förordningarna utfärdas. Det flyktiga studium jag hittills kunnat ägna det tillgängliga materialet på detta område har övertygat mig om att det icke borde vara oöverkomligt att på sätt som jag här försökt skissera rädda 600 människoliv om året.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag hälsar med tillfredsställelse kommunikationsministerns anmälan att han ämnar tillsätta en utredning för att på den vägen söka samordna alla de krafter, som bör medverka i det viktiga arbete som vi här diskuterar. I anslutning därtill vill jag framhålla att utredningen även bör taga upp spörsmålet om barnens trafikofstran. Ty skall vi komma till rätta med trafiksäkerhetsproblemet måste vi nämligen redan i skolorna och bland barnen över huvud taget få en upplysningsverksamhet av betydligt större mått än vi nu har. Jag är övertygad om att kommunikationsministern har tänkt på detta även om det inte nämndes och tager med det i utredningsdirektiven.

Med stöd av erfarenheter jag gjort, närmast inom MHF, vill jag vidare framhålla, att det vid de på olika håll utförda testningarna av bilar fastslagits, att inte mer än 10—15 procent av de bilar, som i dag rullar på våra vägar, är i det skick de skall vara för att kunna betraktas som fullt kördugliga. På detta område behövs alltså betydligt starkare ingripanden än man kan göra på frivillig väg och bör alltså också ihågkommas.

Jag skall inte ta upp någon debatt om hastighetsbegränsning och dithörande frågor som herr Nilsson i Göteborg här berörde. Vi är i denna sak inne på skilda vägar, och jag tror inte att trafiksäkerheten främjas på den av herr Nilsson förordade vägen. Många gånger kan

verkningarna av sådana åtgärder gå i rakt motsatt riktning mot vad man avsett.

Jag tackar kommunikationsministern för den utlovade utredningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 715, av fröken *Höjer m. fl.*

§ 5

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Skellefteå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående omprövning av de normer, som tillämpas vid värdering av tomter för statlig beläning av bostadshus i städernas centrala delar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till Svenska turisttrafikförbundet.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BENGTSSON** i Göteborg (h):

Herr talman! Den motion, som statsutskottet här föreslår icke skall föranleda någon åtgärd, avser en utredning angående de ekonomiska villkoren för Turisttrafikförbundets verksamhet och det allmännas stöd till denna. Utskottet avstyrker utredningsförslaget med hänvisning till att under de senaste tio åren tre utredningar sysslat med turistnäringen och dess betydelse. Enligt min uppfattning är det dock endast 1948 års utredning rörande den utländska turist-

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

trafikens ekonomiska betydelse som i stort tagit upp frågan om turistfrämjandets finansiering. Sedan dess har emellertid resetrafilken genomgått väsentliga förändringar. Motorismen har utvecklats snabbt, och den internationella turisttrafilken har ökat oerhört — trafiken till vårt land har mer än fördubblats.

Men konkurrensen om turisterna har också blivit hårdare. Detta har åstadkommit att de resurser vårt centrala turistorgan disponerar är för små för att rätt kunna tillgodose vårt lands intressen på detta område. Detta hade enligt min mening motiverat en begränsad utredning om hur tillräckligt med medel skulle kunna erhållas.

De handelskamrar, som haft motionen på remiss, har tillstyrkt den. I ett av dessa yttranden diskuteras direkt frågan om vem som skall finansiera denna verksamhet. Sålunda skriver handelskammaren i Gävle: »Handelskammaren finner det uppenbart, att Svenska turisttrafikförbundet i dag saknar de ekonomiska möjligheterna att spela den aktiva roll för främjande av vårt turistväsende, som naturligt tillkommer förbundet. En allsidig och opartisk utredning om hur förbundets ekonomi för framtiden skall tryggas hälsar därför handelskammaren med tillfredsställelse. Någon fullkomligt rättvis och för alla berörda parter acceptabel norm för fördelningen av förbundets kostnader torde visserligen icke kunna fastslås, men det synes dock kammaren vara av största värde att det genom en utredning klarlägges, vilka kategorier av vårt näringsliv, som främst komma att draga nytta av en ökad resandeström från utlandet och vilka möjligheter, som finnas för att dessa näringsgrenar belastas med en skäligen andel av utgifterna för vårt lands utländska turistpropaganda.» Det finns all anledning att understryka dessa ord.

I och för sig är det givet att staten skall lämna en betydande del av de me-

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

del som erfordras för verksamheten, då bland annat dess inkomster på turismen genom post, telegraf, statliga trafikföretag och indirekta skatter på sprit och tobak är mycket stora. Men det måste också vara naturligt att de näringar, som drar ekonomiska fördelar av turisterna, bidrar till kostnaderna. Så sker redan, men jag är icke övertygad om att stöd icke borde komma från delvis andra håll än för närvarande. Turisttrafikens struktur ändras, som jag tidigare sagt, och näringsgrenars bärighet ändras på grund av lagstiftning och andra faktorer. Det är sålunda t. ex. i och för sig inte givet, att hotellbranschen därvid skall framstå som den mest självklara bidragsgivaren i dessa sammanhang.

Jag vill här säga några ord om den statistik över bidragen, som kommerskollegium anför och som visar att statens bidrag är 67 procent eller 78 procent om man medräknar SJ:s andel. På grund härav ifrågasättes om det ej bör ankomma på de enskilda företagen och branscherna att öka sitt stöd. Detta är måhända sant, men det är inte hela sanningen. Det är nämligen så, att företagen lämnar ett mycket betydande stöd till lokala och regionala turistorganisationer och därutöver även stöd till Turisttrafikförbundet i sådan form, att det icke redovisas i de anförda siffrorna. Jag skall be att få återge ett par stycken ur Turisttrafikförbundets senaste årsberättelse: »Också i övrigt skulle den i denna berättelse redovisade produktionen av turistiskt informationsmaterial icke ha varit möjlig utan ett samarbete med andra intressenter, vilket lett till att den totala produktionen kunnat bli avsevärt mycket större än som skulle ha varit möjligt med hjälp enbart av STTF:s egna medel.» På ett annat ställe heter det: »Under berättelseåret har STTF stått som central arrangör för studieresor i grupp för resebyråmän och Travel editors från England, Schweiz, Västtyskland samt Danmark (två resor).

Denna STTF:s studiereseverksamhet har liksom tidigare till stor del möjliggjorts genom det bistånd som i olika former lämnats av trafikföretag, hotell och restauranger, av kommuner samt av lokala och regionala turisttrafikföreningar.» Det är icke små summor som dessa indirekta bidrag från enskilt håll uppgår till.

Det torde vara nödvändigt att turistpropagandan får ökade resurser från både staten och enskilt håll och att man vidgar de kretsar som stöder denna verksamhet. Då skulle den ökade omfattningen av verksamheten måhända också göra det möjligt att något vidga den bild av vårt land, som erbjuds den utländske turisten. För närvarande blir det en enligt min uppfattning nödvändig men olycklig koncentration till huvudstaden och ett par andra turistcentra. Trots allt kan det ju hända att någon utländsk filmstjärna tror sig vara i Köpenhamn, när hon är i Stockholm. Sådant kan man måhända ta med jämnom. Allvarligare tyckte jag naturligtvis det var, när en ung gästande turistman från en veterligen vänligt sinnad nation trodde sig vara i Stockholm, när han var i Göteborg. Det var dock inte han, som ställde den berömda frågan: »Var i Stockholm ligger Sverige?»

Herr talman! Det är angeläget att vår turistinformation får ökade resurser, och ur den synpunkten beklagar jag att den föreslagna utredningen icke kommer till stånd. Den borde ha kunnat bidra till bättre förhållanden. Under föreliggande omständigheter skall jag emellertid icke ställa något yrkande.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Då motionären själv inte ställde något yrkande, behöver jag här inte ingå på något längre svaromål. Vi har i utskottet försökt bilda oss en uppfattning om denna fråga. Vi har givit företräde åt talesmän för såväl Svenska institutet för kulturellt utbyte

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

med utlandet som för Svenska turisttrafikförbundet och tagit del av deras synpunkter. Vi har emellertid också beaktat att frågan redan har behandlats av ett flertal utredningar. En utredning tillsattes 1948 och avlämnade sitt utlåtande 1951. På initiativ av rådet för Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet tillsattes vidare en särskild kommitté 1956, och slutligen har chefen för handelsdepartementet i år tillkallat en kommitté för att utreda frågan om den amerikanska turisttrafiken till vårt land. Med hänsyn härtill har utskottet kommit till den mycket bestämda uppfattningen att någon ytterligare utredning i dagens läge icke är motiverad.

Svenska turisttrafikförbundet har en viktig uppgift att fylla, samtidigt som förbundet inte är väl försörjt i ekonomiskt avseende. Vi har dock i utskottet tagit fasta på att statsbidragen till Turisttrafikförbundet ju ändå har förbättrats avsevärt och att det snarast är bidragen från enskilda givare, närmast företag av olika slag, som har sackat efter. Och att stimulera bidragsviljan på den kanten är ju en annan och senare fråga.

Den kommitté, som tillsattes av Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, säger i sitt yttrande att de enskilda bidragen till en effektiviserad turistinformation i huvudsak bör säkerställas genom överenskommelser mellan Svenska turisttrafikförbundet och de större trafik- och andra företag, som har direkt eget intresse av turistbesök från utlandet. Jag tror att det ligger mycket i detta uttalande. Det finns så många grupper, som både har intresse av och inkomster från turistverksamheten, att de därvidlag bör kunna göra större insatser.

Herr talman! Då jag anser att det för närvarande icke är lämpligt att tillsätta ytterligare en utredning i denna fråga, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Efter det, som herr förste vice talmannen här sagt, skall inte heller jag hålla något längre anförande. Jag vill bara framhålla, att det inte har varit handelskamrarna obekant att tre utredningar har sysslat med denna fråga. Och om samtliga handelskamrar i landet har tillstyrkt förslaget om en utredning i en fråga, som i högsta grad ligger inom deras intresseområde, och om SJ och praktiskt taget alla andra remissinstanser också har ställt sig positiva till förslaget, så måste det väsentliga för dem alla ha varit, inte att åsamka staten ökade utgifter utan tvärtom att öka statens inkomster.

Förhållandet är nämligen det, att det svenska kontoret i New York inte har haft pengar till porto, när det har gällt att sända ut reklammaterial om Sverige. Andra länders propaganda har i det fallet varit oerhört överlägsen vårt lands.

Det har tidigare sagts, och med all rätt, att vi här i Stockholm inte hade det behövliga antalet hotellrum för turisterna och att det under sådana förhållanden var ansvarslost att bedriva turistpropaganda. Detta är kanske riktigt. Men förhållandena på den fronten har lyckligtvis nu blivit bättre. Det är därför rimligt att kräva, att Turisttrafikförbundets kontor i New York skall ha pengar till porto för att skicka ut sitt propagandamaterial. Herr Bengtsson i Göteborg har ju också nyss redogjort för hur obekant man på sina håll även i Amerika är med svenska förhållanden. Det gäller här inkomster för landet på flera hundra miljoner kronor — ja, man har till och med uppskattat inkomsterna för landet till 400 miljoner kronor.

Kan det betraktas som rimlig planering i ett betydelsefullt och besvärligt ekonomiskt läge att inte Turisttrafikförbundets kontor i New York skall få pengar ens till porto? Det är på goda grunder som både handelskamrarna och

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

SJ tillstyrkt en utredning trots att tre utredningar redan suttit. Lägg märke till att dessa utredningar har yrkat på en enhetlig planering på detta område, där vi har för stor splittring.

Vad har åstadkommit i den vägen? Har det efter dessa utredningar gjorts något kraftfullt för att skapa en effektivare turistpropaganda för vårt land? Nej, herr talman, så är icke fallet. Motionärerna har tagit upp denna fråga för att riksdagen själv skulle få bilda sig en mening om huruvida det är försvarligt att i denna situation, när statskassan är betungad av så många utgifter, inte vilja offra mer till Turisttrafikförbundet så att det kunde bedriva en propaganda som antagligen skulle ge mycket mer pengar från turismen.

Jag tror att denna fråga återkommer. Riksdagen har anledning att fundera över om det inte är en god penningplacering att anslå tillräckliga medel till institutioner som bidrar att skaffa oss så många hundratals miljoner kronor.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Den föregående ärade talaren var såvitt jag förstår av den uppfattningen, att de olika utredningarna egentligen inte åstadkommit så mycket av värde. Hur kan han då veta, att en ny utredning skulle ha medfört annat resultat?

Det var en sak jag glömde säga i mitt sista yttrande men som jag gärna vill understryka. Det framkom under behandlingen av denna fråga i utskottet, att man från flera håll är överens om att det som för tillfället är mest angeläget är att sammanföra de olika upplysningsorganens verksamhet till gemensamma lokaler. Det anses att en bättre organisation därigenom skulle kunna framkomma och att man också skulle nå avsevärda besparingar på det sättet. Detta har emellertid inte lyckats hit-

tills, sådant läget är på hyres- och bostadsmarknaden i Stockholm, men enligt min åsikt bör alla goda krafter försöka hjälpas åt i detta avseende. Det är säkerligen en praktisk utväg att nå ett icke oväsentligt resultat.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckta motioner om inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg m. fl.* (I: 170) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.* (II: 203), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att 1943 års beslut angående flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona icke måtte verkställas eller, om detta förslag icke kunde av riksdagen bifallas, riksdagen måtte besluta att med verkställigheten av 1943 års beslut måtte anstå, tills slutlig ställning tagits till örlogsvarvets framtida organisation.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 170 och II: 203 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun, Söderberg* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 170 och II: 203, besluta att med verkställigheten av 1943 års beslut angående flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona skulle anstå till dess slutlig ställning tagits till örlogsvarvets framtida organisation.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Anledningen till att vi har motionerat i denna fråga är att försvarets fabriksstyrelse i början av detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att den pjäshylstillverkning som för närvarande är förlagd till Karlskrona skulle förflyttas till Karlstad eller närmare bestämd till Zakrisdal. Vi motionärer och reservanterna i utskottet anser, att en förflyttning av ifrågakvarande tillverkning för närvarande är föga lämplig och detta av flera orsaker.

För det första kommer denna förflyttning att åsamka statsmakterna ganska dryga kostnader. Kostnaderna kan icke anges exakt, men efter vad vi under hand har kunnat inhämta torde det röra sig om cirka 2 miljoner kronor.

För det andra är en hel del av den utrustning som skulle flyttas av sådan beskaffenhet att den av praktiska skäl icke går att flytta. Jag behöver bara påpeka att här finnes flera glödugnar, som inte går att flytta från en plats till en annan. Enligt vad verkställande direktören där nere har sagt representerar enbart dessa ugnar ett värde av omkring 700 000 kronor. Det gäller också om en hel del av den elektriska materielen, att den inte kan användas på en annan plats. Här skulle alltså en förflyttning innebära en direkt värdeförstöring.

Vidare är det inte meningen att verksamheten för justering av använda hylsor skulle flyttas. Hylsorna används mera än en gång, men för att detta skall bli möjligt måste de justeras. För detta erfordras en hel del maskiner, som alltså skulle stanna kvar. Dessa maskiner representerar ett värde av cirka en halv miljon kronor.

Om försvarets framtida organisation, dess omfattning och fördelning inom de olika försvarsgrenarna vet vi ingenting i dag. Vad vi vet är att en beredning enligt pressen dagligen arbetar med dessa frågor. Vi har väl bara att avvakta

och se vad denna beredning kommer att föreslå. Sedan blir det regeringens och riksdagens sak att besluta om den framtida organisationen och de årliga kostnaderna för försvaret. Däremot vet vi en sak, och den har enligt vårt sätt att se stor betydelse i detta sammanhang, nämligen att det föreligger en utredning angående örlogsvarvens framtida organisation. Denna utredning är ju för närvarande föremål för remissbehandling i olika institutioner och ämbetsverk. Man kan anta, att regeringen inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att för riksdagen framlägga förslag i hithörande frågor.

En annan fråga, som är av mycket stor betydelse, är frågan om de anställda arbetare och tjänstemän, som arbetar med hylstillverkningen och vilkas antal uppgår till cirka 80 personer. Man har gjort en gallupundersökning huruvida de berörda arbetarna och tjänstemännen skulle vara intresserade av att flytta till Karlstad. Undersökningen har visat, att icke några av de anställda är intresserade av en sådan förflyttning, och detta av många orsaker. Somliga av dem har egna hem, somliga har sportstugor, håtar o. s. v. De har sina vänner och bekanta där nere och är därför icke beredda att bryta upp.

Det förhåller sig på det sättet, att de anställda arbetarna och tjänstemännen icke kan beredas arbete inom varvets övriga avdelningar utan måste permitteras eller avskedas. Marinledningens påstående, att de anställda kan beredas sysselsättning vid andra avdelningar inom örlogsvarvet, överensstämmer icke med det verkliga förhållandet.

Härtill kommer att vi inom karlskronaområdet för närvarande har en mycket betydande arbetslöshet. Antalet arbetslösa uppgår till cirka 500, och man ställer sig frågan, om det kan vara riktigt, att antalet arbetslösa på grund av statsmakternas förvållande skall ökas genom att ytterligare ett 80-tal man jäm-

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

te deras familjer ställs utan arbetsinkomster.

Jag vill ingalunda påstå, att statsutskottet inte har ägnat motionen en ingående behandling. Men man har från majoritetens sida hängt upp sig på ett riksdagsbeslut från 1943. Jag vill dock påpeka, att riksdagen 1951 beviljade medel för återuppbyggnad av den ifrågavarande verkstaden, sedan den drabbats av en ödeläggande brand. För närvarande är verkstaden modern och försedd med tidsenliga maskiner och annan utrustning samt med kvalificerad arbetskraft för de arbetsområden, som det här är fråga om.

Vad man vinner vid en förflyttning av denna tillverkning är att man får verkstaden inrymd i berg. Beträffande kostnaderna har det under behandlingen icke framkommit, att tillverkningen skulle kunna förbilligas. På den plats, där verkstaden nu är belägen, har man kunnat genomföra en långt driven rationalisering, eftersom man har både en modern utrustning och en skolad personal för arbetets utförande. Därför frågar man sig, om man inte har anledning att avvakta vad regering och riksdag kommer att besluta om den framtida organisationen av örlogsvarvet, dels med hänsyn till de kostnader, som kommer att åvila statsmakterna, och dels icke minst med hänsyn till att frågan har mycket stor social betydelse för de anställda och deras familjer.

Härtill vill jag nämna, att Blekinges invånarantal under de senaste två åren, 1955 och 1956, har minskat med över 1 300, och man kan väl ifrågasätta, om riksdagen bör medverka till att denna utflyttning skall fortsätta.

Frågan om förflyttningen är för övrigt icke bara ett lokalt Blekinge-problem eller Karlskrona-problem. Jag såg i dagens tidningar, att en sexmannadelegation från Åmotfors uppvaltade försvarsministern under gårdagen och yrkade på att det måtte anstå med förflytt-

ningen av hylstillverkningen från Karlskrona till Karlstad, beroende på att man i Åmotfors har en analog tillverkning, vid vilken man nu står inför stora permitteringar. Av detta framgår, att frågan icke gäller enbart Blekinge. Det finns även på andra orter intresse av att det tills vidare får anstå med ett beslut i denna fråga.

Herr talman! Jag har med dessa synpunkter velat motivera reservanternas ställningstagande, och jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utlåtandet.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag skulle kunna instämma i vad herr Karlsson i Olofström har sagt i denna fråga. Jag skall bara tillfoga några få ord.

När vi från Blekinge län och kanske framför allt från Karlskrona stad ständigt måste besvära riksdagen, finns det alldeles speciella skäl härför. Den ovisshet som sedan lång tid tillbaka rått om försvarets framtida utformning och flottans roll i den framtida försvarsorganisationen har självklart utgjort ett ständigt bekymmer för Karlskrona stad och alla de människor som är beroende av försvaret och de statliga anläggningarna för sin utkomst.

Örlogsvarvsutredningen drog mycket långt ut på tiden. Just nu förefaller det som om dess allmänna förutsättningar radikalt förändrats, och därmed torde majoritetens inom utredningen förslag vila på ett mycket bräckligt underlag. De människor, som är beroende av dessa frågors lösning, iakttar med stigande oro, hur utfästelserna om arbetstillgång och lämplig framtida organisation ständigt växlar från de ansvariga myndigheternas sida. De ser dagligen, hur den utlovade goda arbetstillgången och därmed möjligheterna till inkomster minskar. Och alla som har erfarenhet av industriell organisation och produktion vet vad det innebär, när avgång

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

av arbetskraft inte ersätts genom nyrekrytering.

Staten som mönsterarbetsgivare har självfallet alldeles särskilda skäl att vara lyhörd för stämningen och tillståndet på en så betydande ort, där staten ända sedan 1680 varit den utan jämförelse största arbetsgivaren. För staden med kringliggande bygd — och Blekinge är som alla vet de korta avståndens landskap — har det varit en källa till ständiga bekymmer, att länets största industriella anläggning inte kunnat hålla jämna steg med den allmänna utvecklingen utan blivit eftersatt och stagnenat.

Herr talman! Riksdagen kommer väl vid ett senare tillfälle att ta ställning till den framtida organisationen av örlogsvarvet och marinverkstäderna, så jag skall för dagen inte mera uppehålla mig vid dessa ting. Jag vill bara nämna, att stora svårigheter föreligger att skaffa sysselsättning åt 100 à 150 man vid marinverkstäderna redan i början av nästa år. Härtill skall läggas, att betydande beredskapsarbeten måste igångsättas i länet för att ge sysselsättning åt det stora antalet arbetslösa.

I motion nr 203 i denna kammare har jag tillsammans med några kamrater hemställt »att riksdagen måtte besluta, att 1943 års beslut angående flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona icke måtte verkställas eller, om detta vårt förslag icke kan av riksdagen bifallas, riksdagen måtte besluta att med verkställigheten av 1943 års beslut måtte anstå tills slutgiltig ställning tagits till örlogsvarvets framtida organisation». Sedan motionen inlämnades har en betydande försämring av arbetsmarknaden och de allmänna förutsättningarna inträtt. Möjligheterna på orten har kraftigt försämrats för de omkring 100 anställda, bland vilka medelåldern är hög. Mot den nuvarande produktionen finns inga anmärkningar. Produktionsenheten är lämplig, och

kvaliteten och lönsamheten är liksom arbetstillgången god. Hylstillverkning är ett precisionsarbete, och ett gott lagarbete är nödvändigt. Tveksamhet måste råda om de ekonomiska fördelarna av att flytta maskinparken till Zakrisdal, då behov av en revideringsverkstad kvarstår i Karlskrona. De militära skälen är inte övertygande. I det moderna kriget är praktiskt taget alla orter lika utsatta. Tillverkningen i Karlskrona kan ordnas under precis samma betingelser som i Zakrisdal.

Herr talman! Att undandra en ur näringssynpunkt dåligt lottad stad en produktionsenhet av denna omfattning bör inte ifrågakomma utan mycket starka skäl. En bättre översikt av den framtida utvecklingen är nödvändig, innan statsmakterna går att ta ställning till ett så föga trängande företag som att flytta den fullt utbyggda, funktionsdugliga och av hög kvalitet präglade tillverkningen vid hylsverkstaden i Karlskrona. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen. Skulle kammaren mot all förmodan inte bifalla denna, hemställer jag till försvarsministern att allvarligt pröva de starka skäl som finns för att låta fabriken kvarbliva i Karlskrona.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag har den allra största respekt för motiven till de anföranden som här hållits av representanter för Karlskrona stad och för Blekinge, men jag tror att frågan är något mer invecklad och har ett större perspektiv än vad som framkommit i dessa yttranden.

Det var ju 1943 års riksdag som fattade principbeslut om att den vid Karlskrona örlogsvarv bedrivna pjäshylstillverkningen vid lämplig tidpunkt skulle flyttas till en planerad ammunitionsfabrik i Karlstad. Vad som nu hänt är att försvarets fabriksstyrelse i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 ja-

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

nuari 1957 hemställt, att ifrågavarande pjäshylstillverkning skall överflyttas till ammunitionsfabriken Zakrisdal i Karlstad. Kungl. Maj:t har ännu inte tagit ställning till fabriksstyrelsens framställning.

Vi saknar här en i berg insprängd, vid krigstillstånd någorlunda skyddad fabrik, och detta är anledningen till att man ansett att tillverkningen borde flyttas till bergrum och även till en mera skyddad ort. Fabriksstyrelsen, som fått i uppdrag att ordna denna sak, har på bästa sätt sökt verkställa riksdagens beslut.

Nu har i enlighet med riksdagens beslut i Zakrisdal, Karlstad, färdigställts bergrumslokaler för den ammunitionsfabrik, som också var tänkt att tillkomma i detta sammanhang. Det har ordnats reservkraftstation, ventilations-, vatten- och avloppsledningar m. m. Man har lagt ned 11 miljoner kronor i Zakrisdal, och av dessa räknar man med att omkring 4,1 miljoner är att hänföra till kostnader för den blivande hylsverkstaden.

Om nu inte 1943 års beslut fullföljes, kommer också frågan om de kostnader, som herr Karlsson i Olofström påstod skulle bli mindre i Karlskrona men som enligt fabriksstyrelsens uppfattning tvärtom skulle vara högre, in i bilden. Man måste då anskaffa nya maskiner och ny utrustning till bergfabriken. Man beräknade år 1952 den merkostnad, som skulle uppstå, därest man inte kunde överföra maskiner ifrån Karlskrona, till 1,3 miljoner kronor. Därtill kommer kostnader för verktyg, transporter o. d., som normalt skulle bestridas av driftmedel och som man uppskattar till omkring en halv miljon kronor. Fabriksstyrelsen räknar nog med att det sammanlagt skulle bli en merkostnad på omkring 3 miljoner kronor, om denna omflyttning inte får ske. Därutöver skulle uppstå betydande beredskapskostnader för bergfabriken,

vilken alltså inte skulle komma till användning. Man räknar dessa kostnader till omkring 600 000 kronor om året. Men därutöver är man av den uppfattningen, att det är ytterst värdefullt att få sammanföra den mera stationära, ordinarie hylstillverkningen med den reservfabrikation, som man också i detta fall skall hålla i beredskap. Man skulle därigenom i ett utsatt läge långt snabbare och långt effektivare få till stånd denna tillverkning, så att den omedelbart vid ett krigsutbrott skulle komma i full verksamhet.

Jag kommer, herr talman, till samma resultat som övriga inom statsutskottets majoritet. Vi anser inte i dagens läge, att vi kan föreslå riksdagen att denna skall upphäva sitt beslut av 1943. Men vi har framhållit, att ärendet för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning och att vi utgår ifrån, som här har påpekats från olika håll, att ärendet också kommer att prövas av Kungl. Maj:t. Min uppfattning är, att vi i dag under alla förhållanden bör följa utskottet, och jag yrkar bifall till utskottets förslag att inte upphäva riksdagens beslut av 1943.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Dagens debatt har riktat blickarna på någonting, som hittills mest har skyttat i periferien av försvarsdebatten, nämligen den verkan som inskränkningar i försvaret kommer att få på arbetsmarknaden. Den saken får vi väl diskutera i ett annat sammanhang vid något senare tillfälle. I dag har vi att ta ställning till frågan om hylsverkstaden i Karlskrona och den frågan har, som sagt, gett oss en liten försmak av de kommande problemen.

Det gäller inte här någon dåligt lönsam gren av varvsverksamheten i Karlskrona, vilken man i rationaliseringssyfte borde sammanslå med annan likartad verksamhet för att utnyttja stordriftens fördelar. Det är tvärtom frågan om hela

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

varvets i Karlskrona mest lönsamma gren. Det är en verksamhet, som tillfört statsverket avsevärda inkomster inte bara på grund av den höga kvaliteten, som en skicklig arbetarstam ger produktionen där nere, utan också direkt i kontanter genom att hylsverkstaden till stor del arbetar på export som en direkt beställningsindustri.

Efter eldsvådan moderniserades och ombyggdes verkstaden så sent som 1952. Vi har 1943 års riksdagsbeslut om att verkstaden skulle flyttas. Det är inte här fråga om att det beslutet skulle upphävas, men det gäller i stället att riksdagen skall besluta att dess verkställighet skall anstå, därför att beslutet 1943 fattades under helt andra förutsättningar än de nu rådande.

1943 var maskinparken i hylsverkstaden inte i bästa skick. Det kunde därför vara aktuellt att flytta den och samtidigt sätta upp nya maskiner i Zakrisdal. Men när verkstaden efter eldsvådan blev färdig 1952, försågs den med de mest moderna maskiner som kunde tänkas. Anläggningen har visat sig så lönsam, att det går att amortera den på ett fullt affärsmässigt sätt. Varför kan vi då inte ge arbetare och verkstadsledning klart besked om att verkstadens förflyttning kommer att anstå till dess den om några år är färdigamorterad — om man inte dessförinnan har kommit underfund med att den kan stå kvar för all framtid.

Från myndigheternas sida talar man om de besparingar, som kan göras genom att flytta över maskinerna från Karlskrona till Zakrisdal. Men man talar tyst om vad det innebär i felinvestering genom att inte allt vad man lagt ned 1952 hinner amorteras.

Marinförvaltningen har uttalat, att kvaliteten inte alls behöver bli sämre vid en flyttning från Karlskrona till Zakrisdal, och man hänvisar till att det bara är fråga om vanligt tempoarbete,

som vilken arbetare som helst kan lära sig. Då får vi hoppas, att man skall lära sig det i Zakrisdal, men hittills har man där med användande av Kellermetoden haft en betydligt större kassationsprocent än i Karlskrona. Att säga att vem som helst kan lära sig ett tempoarbete är nog att undervärdera betydelsen av en skicklig arbetarstam. I Karlskrona har man arbetat in sig på detta, och arbetarna där är väl hemmastadda i varje moment vid tillverkning av hylsorna genom pressning och dragning.

Nu säger man, att det är mest för att åstadkomma en förbättrad tillverkning, som man vill flytta verkstaden. Emellertid blir det då med rätt stor säkerhet ett bortfall i produktionen.

Man åberopar beredskapsskäl för förflyttningen, men de skälen har väl i dagarna blivit fullständigt värdelösa, sendan ÖB-utredningen publicerades. ÖB räknar i förstudier till sina planer med ett kort krig. Vad han menar med kort krig framgår inte tydligt, men man får väl räkna med ett halvt till ett år. Nu är det så att omloppstiden för en hylsa av det slag det här är fråga om från det den som mässingsbricka löper in i tillverkningsprocessen tills den som färdig går ut för användning är inte mindre än två år. Det innebär att man får föra ett kort krig med den ammunition som man har i lager, alltså med de hylsor som finns i lager vid krigsutbrottet. Därför kan man inte åberopa beredskapsskäl för att flytta fabriken från Karlskrona. En sådan flyttning skulle vara av betydelse endast för det fall att fienderna skulle rikta ett anfall mot Karlskrona redan ett år innan det allmänna kriget sätter i gång.

Motionen avser ju ingalunda att föregripa de beslut som kan föranledas av örlogsvarvsutredningen. Tvärtom anses att vi kan avvakta den utredningen och se vad den kommer till för resultat, så att vi kan få den bästa organisationen. Man bör inte nu på grund av ett gam-

Inställande av eller uppskov med tidigare beslutad flyttning av hylsverkstaden vid örlogsvarvet i Karlskrona

malt riksdagsbeslut plocka bort en liten del av varvet.

Vad ett redan nu av riksdagen lämnat klart besked om uppskov med förflyttningen skulle innebära i fråga om frid och sinnesro för de anställda behöver inte här sägas. Herr Karlsson i Olofström har redan påpekat hur bekymmersamt arbetsmarknadsläget är därnere. Tvärtemot vad marinförvaltningen påstår, kan den friställda arbetskraften inte uppslukas vare sig av den allmänna arbetsmarknaden eller av varvsverksamheten i Karlskrona. Chefen där har sålunda meddelat, att han saknar arbete för 250 till 300 man från den 1 februari nästa år. Man får ju hoppas, att han lyckas i sina ansträngningar att skaffa de felande ordena.

Arbetsmarknadssynpunkterna är ytterst allvarliga, det förtjänar upprepas än en gång. Alltså: hylsverkstaden är väl inarbetad på marknaden och går med god förtjänst. Produkternas kvalitet är överlägsen vad fabriken i Zakrisdal i varje fall hittills har kunnat åstadkomma. På grund av den långa tillverkningstiden är beredskapsskåpet inte längre något bärande skäl, när det gäller verkstadens lokalisering, under förutsättning av ett kort krig. Blekingarna vill av arbetsmarknadsskäl inte vara av med hylsverkstaden. Värmlänningarna vill av samma skäl inte ha den. Allt väsentligt talar därför för att riksdagen beslutar i enlighet med reservationen i denna kammare av herr Karlsson i Olofström m. fl.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr *Johnsson* i Kastanjegården (fp) instämde i detta yttrande.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Herr Wachtmeister får ursäktas, men ännu så länge förefaller det mig som om de militära myndigheterna har större sakkunskap, och de

tycks vara alldeles ense om att man av beredskapsskäl inte bör ha ifrågavarande tillverkning i Karlskrona.

Försvarets fabriksstyrelse har i sin skrivelse sagt, att den anser, att det är ännu mera angeläget nu än när beslutet fattades 1943, att hylsfabriken tas bort från Karlskrona och kommer till bergummen i Karlstad.

Mycket betydande kostnader är nedlagda däruppe, och där står nu verkstadsutrymmen tillgängliga.

Jag tror att alla skäl talar för att man mycket noga överväger och tänker sig för, innan man upphäver det beslut som fattades 1943. Jag upprepar vad jag sagt förut. Jag kan förstå Karlskrona och Blekinge, och man skall naturligtvis beakta även de synpunkter som framförts därifrån, men jag anser att övervägande skäl talar för att man fullföljer beslutet av år 1943.

Herr **WACHTMEISTER** (h):

Herr talman! Om den invändningen beträffande beredskapsskålen skulle vara riktig, skulle det innebära, att ÖB med ett kort krig menar ett krig längre än två år, eftersom hylstillverkningen tar två år. Jag har tidigare förklarat den saken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 168, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 137 ja och 46 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av riksdagens år 1956 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning i vad berättelsen avser de vetenskapliga högskolorna i Stockholm och Göteborg samt farmaceutiska institutets lokalfråga.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Vissa frågor rörande åldringsvården

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande åldringsvården jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 38 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 10 januari 1957, anhållit om riksdagens yttrande angående de av föredragande departementschefen angivna riklinjerna för åldringsvården.

Vissa frågor rörande åldringsvården

Utskottet hade i samband härmed till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 388 av herr *Sigfrid Larsson m. fl.*,

I: 389 av herrar *Edström* och *Huss*,

I: 390 av fröken *Andersson*,

I: 391 av herr *Ohlon*,

I: 392 av herrar *Sunne* och *Huss*, samt

från andra kammaren

II: 484 av herr *Hansson m. fl.*,

II: 485 av herr *Ståhl*,

II: 486 av fru *Lindskog*,

II: 487 av herr *von Friesen m. fl.*,

II: 488 av fröken *Vinge* och herr

Nihlfors,

II: 489 av fru *Boman m. fl.* samt

II: 490 av fröken *Höjer m. fl.*

Beträffande frågan om ålderdomshemmens ställning och uppgifter hade departementschefen ansett att socialhjälpslagens bestämmelser härutinnan utan olägenhet kunde kvarstå i denna lag och icke heller föreslagit några ändringar i lagen.

I motionerna I: 392 och II: 490 hade yrkats ändring av första stycket 18 § socialhjälpslagen av innebörd att den nu stadgade skyldigheten för kommunerna att anordna och driva ålderdomshem skulle begränsas till att avse inom kommunen bosatta personer, medan i motionen II: 486 framförts synpunkter på tydligare utformning av bestämmelserna i 22 § om kommunernas inbördes ersättningskyldighet.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 389 och II: 487, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionen II: 488 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 486 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 392 och II: 490 icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 391 och II: 485 måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört;

Vissa frågor rörande åldringsvården

VI. att riksdagen måtte, i anledning av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 10 januari 1957 angivna riktlinjerna för åldringsvården ävensom motionerna I: 388 och II: 484 samt I: 390 och II: 489, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet bl. a. anfört följande:

»Utskottet anser i likhet med departementschefen att ålderdomshemmens ställning och uppgifter icke behöver för närvarande regleras på annat sätt än som framgår av socialhjälpslagets nuvarande utformning. Utskottet avstyrker vid sådant förhållande ifrågavarande motionsyrkanden.»

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits:

- a) av fröken *Elmén*;
- b) av fru *Thorsson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Den blanka reservation, som jag fogat till statsutskottets utlåtande, är motiverad av en önskan att lägga särskild tonvikt vid vissa aspekter på åldringsvården.

Att bli gammal kan för åtskilliga vara svårt, men att vara gammal och sjuk innebär många gånger en mänsklig katastrof, som kan komma att drabba snart sagt var och en av oss. Ingen motsäger ju heller den uppfattningen, att en av de stora samhällseliga uppgifterna är att trygga en god, medicinskt och mänskligt god vård åt sjuka gamla människor. Detta har ju också såsom något självfallet understrukits både i åldringsvårdsutredningens betänkande och i propositionen.

Huruånt är då läget i detta avseende i dag? Enligt min uppfattning tecknas i propositionen en väl ljus bild av våra möjligheter att ta hand om och ge god vård åt både akut och långvarigt, både

fysiskt och mentalt sjuka åldringar. Både när det gäller kronikervården — ett uttryck som för resten snarast borde utbytas mot »vård av långvarigt kroppssjuka» — och mentalsjukvården följer i den svårartade platsbristens spår mänskliga tragedier. Dessa drabbar de sjuka själva, som inte får sina lidanden avhjälpna eller lindrade så som hade kunnat ske, om våra vårdresurser bättre motsvarade våra medicinska resurser, och de drabbar deras anhöriga, som många gånger helt enkelt faller ihop och inte längre orkar med den fysiska och psykiska påfrestning, som det innebär att hemma ta vård om en svårt sjuk gammal anhörig. T. o. m. vid akutsjukhusen är det en svår, ibland nästan omöjlig uppgift att få in en gammal människa, som drabbats av en akut sjukdom.

En konsekvens av den betydande platsbristen inom kronikervården förtjänar att påpekas, eftersom den belyser det ödesdigra cirkelsammahang, som sorgligt lätt uppstår i en bristsituation. Den återges i häfte 8 av Sveriges Landstings tidskrift. Ett av våra sjukvårdsområden — jag skulle tro att situationen är praktiskt taget densamma överallt — uppvisar under åren 1953—56 för varje år sjunkande intagningsciffror på ett av sina kronikerhem. År 1956 intogs endast hälften så många patienter som år 1953. Platsbristen gör nämligen, att endast de allra svårast sjuka, de som av naturliga skäl är mindre tillgängliga för behandling och försök till rehabilitering, tas in. De blir långliggare och omsättningen stagnerar, vilket ytterligare skärper den redan förut betydande platsbristen. Expektantlistorna växer, och antalet trängande vårdfall, som inte kan beredas plats, blir allt fler. Var fjärde på expektantlistan dör, innan han kunnat beredas slutet vård.

Den andra yttringen av det svårartade bristläget är att fortfarande friska, ålderdomsskröpliga och sjuka gamla vis-

tas tillsammans och tillsammans med andra vårdbehövande på åldersdomshemmen. Jag tror, att vi icke inom överskådlig tid kommer ifrån sjukvården på ålderdomshemmen. Tvärtom får vi troligen, med den förskjutning av befolkningens åldersstruktur som pågår, räkna med att under de närmaste decennierna i ökad omfattning utnyttja ålderdomshemmen som sjukhem. En annan sak är att svårskötta långvarigt kroppssjuka och psykiskt sjuka icke hör hemma på ett ålderdomshem. Ändock visar den senaste undersökningen, att 30 procent av dem som beretts vård på ålderdomshem tillhör dessa bägge kategorier, ungefär hälften av varje.

I två avseenden skapar alltså bristläget inom vår sjukvård en katastrofsituation för åldringssjukvården, en katastrofsituation, som med den pågående förskjutningen i vårt folks ålderssammansättning blir mångdubbelt värre om 10 å 20 år. Minst lika viktigt som att bygga fler ålderdomshem är det därför att förstärka sjukvårdens resurser, så att den kan bereda vårdplats åt de sjuka gamla, som i dag vistas på ålderdomshem, och åt de trängande vårdfall, som i det egna hemmet inte får den medicinska vård de behöver. Utskottet påpekar, att i denna svåra bristsituation särskilt kronikervården träder i förgrunden, och det är inget tvivel om att detta är riktigt. Jag menar emellertid, att även den eftersatta mentalsjukvården, som hittills under 1950-talet icke byggts ut i samma omfattning som kroppssjukvården, förtjänar en lika stor uppmärksamhet. De psykiskt sjuka gamla kommer att utgöra ett allt svårare sjukvårdsorganisatoriskt problem, allteftersom de med förbättrade vårdförhållanden kommer att leva allt längre och kan tänkas få vårdtider på 15—20 år. Men ännu viktigare är givetvis den påfrestning, som det vållar både dem själva och deras omgivning, att vi inte kan bereda dem vård i den miljö, som är den lämpligaste för dem: mentalsjuk-

huset eller vårdhemmet för lättskötta sinnessjuka.

Läget föranleder ett med kraft framfört önskemål om en märkbar ökning av den byggnadskvot, som tilldelas sjukvården.

Herr talman, ytterligare en synpunkt på åldringssjukvården vill jag med min plats på stockholmsbänken gärna framföra. Det sägs i propositionen, att man inte vill i princip acceptera den roll såsom sjukvårdsanstalter, som en del ålderdomshem eller avdelningar vid sådana hem kommit att spela, men att det ännu inte är möjligt att förorda en avveckling av kommunala socialvårdsanstalter som i viss utsträckning kommit att fylla sjukvårdens uppgifter. Nödvändigheten av ett nära samarbete mellan vederbörande kommunala organ och landstingens sjukvårdsstyrelser betonas därför i propositionen. Det är skäl att peka på, att de sex kommuner i landet, som är både primärkommuner och landstingskommuner, i viss mån intar en särställning i detta avseende. Det kan i de landstingsfria städerna vara rationellt att socialvården i sin ålderdomshemsorganisation även har sjukavdelningar. Gränsen mellan avancerad ålderdomssvaghets och sjukdom är många gånger omöjlig att dra, och hos en och samma gamla människa växlar — såsom Läkarförbundet påpekar i sitt remissyttrande — perioder av relativ hälsa med perioder av sjukdom av olika grad.

I de landstingsfria städerna behöver man inte av huvudmannaskapsskäl klassificera en människa som sjuk och därmed hörande till sjukvården eller som ålderdomssvag och därmed hörande till åldringsvården. Om ålderdomshemmen har sjukavdelningar, kan därför en gammal människa få vård inom en och samma institution under olika perioder av varierande hälsa. Fördelarna härmed, inte minst de psykologiska fördelarna för den vårdbehövande gamla själv, är uppenbara. Jag tror därför att det är riktigt att för dessa kommuners

Vissa frågor rörande åldringsvården

del även i princip acceptera sjukavdelningar inom ålderdomshemsorganisationen.

Även för dessa kommuner — i varje fall för min egen — gäller emellertid att resurserna för åldringssjukvård i dag är skrämmande otillräckliga, både på kroppssjukvårds- och mentalsjukvårdssidan. Såsom Cato måste jag därför, herr talman, sluta med att upprepa det som är det väsentliga i detta sammanhang: byggnadskvoten för sjukvården måste kraftigt ökas.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Utskottet har med all rätt citerat ett uttalande av dåvarande departementschefen, där han säger att frågan om utformningen för framtiden av samhällets åtgärder för åldringarna bör ses mot den i propositionen tecknade bakgrunden av de senaste decenniernas snabba välståndsutveckling. Oberoende av de enskildas förhållanden måste samhället emellertid vidta särskilda åtgärder för de gamla, heter det vidare, och så lämnas det några exempel på sådana åtgärder.

Man skulle vilja läsa mellan raderna i detta uttalande, att det är departementschefens uppfattning att rätten till hjälp skall vara lika för alla som kommer i nödsituation, oberoende av deras ekonomiska villkor. För säkerhets skull har emellertid herr Nihlfors och jag i en motion begärt, att riksdagen skulle göra en klar deklaration på den punkten, men det har inte utskottet velat förorda.

Utskottet hänvisar till den stora brist på resurser, som fru Thorsson så väluttaligt utvecklade för en stund sedan. Vi är medvetna om denna mycket beklagliga brist. Man måste hålla med utskottet om att en avvägning är nödvändig, intill dess att resurserna blivit större.

Men frågan är då efter vilka grunder avvägningen skall göras. Skall den verkligen ske efter inkomst? Jag menar, herr talman, att om svårigheterna för de gamla huvudsakligen är av ekonomisk art, skall man ge ekonomisk hjälp, så att de kan stanna kvar i sina hem, vilket jag utgår ifrån att de allra flesta gamla vill. Men de som behöver varaktig vård eller ett tillfälligt handtag måste ha rätt att få det, även om de skulle råka ha en liten pension eller en slant på banken. Likheten inför lagen kräver det. Jag vill inte gärna komma med känslomässiga argument. Det tjänar så litet till här i kammaren. Men litet var av oss har kanske någon gång sett något av den ångest som många gamla och även många som närmar sig ålderdomen ger uttryck åt därför att de inte vet hur de får det den dag, då de blir ensamma och hjälplösa.

Det talas ofta om att man skall sörja för sin ålderdom genom sparsamhet, genom att skaffa sig pension och på andra sätt, men en konsekvens av utskottets resonemang blir strängt taget att man därigenom tvärtom avhänder sig möjligheten att få hjälp i en förtvivlad situation. Den som har de ekonomiska förutsättningarna bör betala för hjälpen, helst till självkostnadspris. Detta medför givetvis besvärliga problem. Socialstyrelsen vill inte gärna ha olika avgifter på ålderdomshemmen, och vi motionärer vill inte gärna medverka till att skapa någon slags klassskillnad emellan pensionärerna på ett hem. Om det inte går att ordna betalningen så diskret, att man kan ta ut olika avgifter av olika åldringar utan att det märks, är det kanske bättre att följa socialstyrelsens rekommendation att låta alla betala lika och trösta sig med att de gamla med bättre ekonomi i alla år har bidragit och fortfarande med sina skatter bidrar till kostnaderna.

I motionen talar vi om två olika kategorier människor, vars svårigheter behövs beaktas. Den första är de ensam-

ma gamla, som inte har någon anhörig. De blir fler och fler, inte bara på grund av förändringarna i åldersfördelningen, som det ofta talas om, utan också därför att det är föräldrarna till de små barnkullarna på 20- och 30-talet som nu snart är gamla. Den generationen har inga eller få barn. Men vidare är det mycket större familjesplittring nu än förr dels genom skilsmässor, dels genom att allt flera människor har arbete i en annan del av landet än den, där de vuxit upp. Man säger ibland, att en mor kan försörja sju barn men sju barn inte en mor. Motsvarande gäller också vården. Vi vet alla att många barn försöker dra försorg om sina gamla. Men om de bor på ett helt annat håll i landet kan den situationen inträffa, som jag talade om i min motion, att en person får telefon till sin arbetsplats att hans gamla mor ligger på golvet i en lägenhet i en annan del av landet, drabbad av slaganfall. Vad skall man göra, när sådant inträffar? Man får ringa otaliga interurbansamtal. Om det åtminstone kunde ordnas så att det i telefonkatalogen funnes anvisning på någon kurator eller annan person som skulle kunna ta sig an sådana fall, vore åtminstone något vunnet.

Den andra kategorien jag tänkte på är de barn och anhöriga, som verkligen försöker ta hand om sina gamla. Jag har många vänner och bekanta som är fyrtio, femtio, kanske uppåt sextio år och som vårdar en gammal mor eller far. Aldrig någonsin har jag hört någon av dem beklaga sig. Tvärtom betonar de alltid att de är glada och tacksamma så länge de har en kär anhörig att dra försorg om. Men om de har ett krävande förvärvsarbete på dagarna och skall sköta hemmet och den gamla på kvällar och nätter, kan det till slut bli för betungande. Krafterna räcker inte till. Vi är alla ense om att mödrar kan behöva husmorssemester. Också de kvinnor som har detta vårdarbete kan behöva semester. Har de ett förvärvsarbete, har de ju

Vissa frågor rörande åldringsvården

också semesterrätt, kan man säga, men de kan aldrig utnyttja den till verklig vila därför att de inte kan finna någon som kan ta hand om den gamla. Ännu värre blir det om vårdarinnan blir sjuk. Jag känner till ett par fall där hon inte kunde tas in på sjukhus, därför att ingen annan kunde sköta den gamla under tiden. I normala fall får de inte hjälp av hemvårdarinnor, inte på grund av kitslighet utan därför att hemvårdarinnorna är för få. Vi måste ha flera hemvårdarinnor.

Vi har med vår motion velat förmå riksdagen att uttala sig för att ålderdomshemmen i sådana fall tillfälligt, skulle ta hand om de gamla, när vårdaren är sjuk eller behöver avkoppling. Vi motionärer menar också att detta skulle vara till stor fördel för ålderdomshemmen, som på så sätt mera fick karaktär av kommunalt inackorderingshem än av en anstalt som är sista halten på vägen till kyrkogården.

Herr talman! Om riksdagen ensam skulle bestämma i dessa frågor skulle jag vara mycket bedrövad över detta utlåtande. Nu har jag lyckligtvis under det halvår som gått sedan motionen väcktes fått höra så många exempel på att man i olika kommuner behjärtat de synpunkter jag här framfört. Jag hoppas att också utskottets ledamöter, när en tid har gått, skall ha insett det berättigade i dessa synpunkter. Jag skall därför, herr talman, inte framställa något yrkande.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! I det föreliggande utlåtandet finns det på sid. 20 ett uttalande, att motionen nr 486 i andra kammaren önskar en tydligare utformning av de bestämmelser som reglerar kommunernas inbördes ersättningsskyldighet.

Jag vet inte om jag har uttryckt mig oklart i denna motion, men det förefaller som om utskottet har hakat på två paragrafer som jag har hänvisat till i ett visst sammanhang men som inte har

Vissa frågor rörande åldringsvården

med motionens huvudsyfte att skaffa. Det är nämligen inte ersättningskyldigheten kommunerna emellan som var huvudönskemålet i motionen. Mitt önskemål var ett uttalande från riksdagen att vårdbehovet skall vara det mest vägande skälet för att plats skall beredas vid ålderdomshem. Åldringsvårdsutredningen hade ju tänkt sig att bestämmelserna om ålderdomshem skulle sammanföras i en särskild lag. Hade så skett, hade säkerligen utformningen blivit mer detaljerad än vad nu är fallet både vad gäller rätt till vård på ålderdomshem och beträffande andra saker. Jag ansåg att ett understrykande av det som bildar underlaget för hela socialhjälpslagen, nämligen behovet, borde ha framhållits även när det gäller rätt till vård på ålderdomshem. Jag skulle med ett par exempel vilja belysa vad jag menar.

I en kommun kan det inträffa, att två gamla människor samtidigt blir i behov av varaktig vård. Anledningen är ålderdomssvaghet och allmän skröplighet. Den ena personen har varit bosatt i kommunen i många år, den andre är nyinflyttad — kanske så nyligen att han inte har hunnit mantalsskrivas i kommunen. Nu säger visserligen socialhjälpslagen, att den kommun där vårdbehovet uppstår är skyldig att lämna vård. När en socialhjälpnämnd ställs inför valet mellan de två fall jag nämnde, kommer valet i de flesta fall att utfalla så att den som länge bott i kommunen får företräde, även om vårdbehovet för den nyinflyttade skulle vara större. Samtal med ansvariga kommunalmän och även exempel från kommuner, där man varit försiktig när det gällt att bereda bostad åt personer som i en nära framtid kan bli i behov av varaktig vård, har styrkt denna min uppfattning. Därför hade det varit önskvärt att utskottet som en rekommendation hade sagt, att ett vårdbehov som inte på annat sätt kan tillgodoses bör vara den första och den viktigaste bedömningsgrunden för att en människa skall beredas plats

på ålderdomshem. Andemeningen i hela socialhjälpslagen är ju den, att socialhjälpens i dess olika former skall vara en hjälpform som träder till i de fall där andra hjälpformer är otillräckliga eller inte tillämpliga. Behovsprincipen är alltså den avgörande. På vissa områden kan det inom socialhjälpens ligga nära till hands att tumma på den principen till förmån för andra, t. ex. rättvisepincipen. Därför anser jag att ett understrykande av behovsprincipen kan vara nödvändigt för att inte den hjälpbehövande människan skall komma i klämma.

Jag skulle därför, herr talman, vilja yrka på en ändring av ett stycke i utskottets utlåtande på sid. 20. I det stycke som börjar »Utskottet anser» skulle jag vilja föreslå följande ändring: »Utskottet anser i likhet med vad som anförts i motion nr 486 i andra kammaren att behovet av vård och ständig tillsyn skall vara det tyngst vägande skälet för att plats beredes på ålderdomshem. Detta är i linje med den av riksdagen i socialhjälpslagen godtagna behovsprincipen.»

Det är ju riktlinjerna för den kommande åldringsvården vi här diskuterar. Därför kan det vara av stor betydelse att ett sådant uttalande finns som kan ge stöd och vägledning i de fall där paragraferna kan tolkas på olika sätt.

I övrigt är jag beredd att tillstyrka utskottets utlåtande.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Då det mesta av det jag hade tänkt säga redan är sagt, skulle jag egentligen kunna avstå från att yttra mig. Med anledning av min blanka reservation vill jag emellertid understryka en del av vad som sagts här förut.

Min blanka reservation tillkom i anledning av utskottets yttrande om motionen nr 488, som framlagts av fröken Vinge. Den talar om att rätten till hjälp skall vara i princip lika för alla som

kommer i en nödsituation, oberoende av de ekonomiska villkoren.

Fröken Vinge har här förut motiverat sin ståndpunkt. Jag skulle vilja understryka denna motivering. Den verkligt svåra situationen i detta sammanhang är just bristen på mänsklig hjälp och mänsklig vård. Jag kan befinna mig i en bättre ekonomisk situation, men jag har inga anhöriga som kan hjälpa mig när jag är sjuk eller måste kämpa mot ålderdomssvaghet o. s. v. och inte kan klara mig själv. Jag står då i en sämre situation än den som har det svårare rent ekonomiskt men har en anhörig som kanske kan hjälpa i olika situationer, bistå med den mänskliga vården. För samhället är det många gånger lättare att ge kontanthjälp än att skaffa fram vårdplatser, och jag anser därför att vårdbehovet därvidlag skall vara avgörande. Utskottet säger att enligt utskottets mening bör det föreslagna principuttalandet bedömas mot bakgrunden av det faktiska förhållandet, att samhällets resurser icke är tillräckliga för att tillgodose alla hjälpbehov, hur önskvärt detta än är, och att en avvägning därför med nödvändighet måste ske. Jag anser att den motiveringen är lika stark för det rakt motsatta ställningstagandet, att man just med hänsyn till att vårdresurserna är så begränsade i första hand måste se till själva vårdbehovet och inte till de ekonomiska förhållandena.

Fröken Vinge påpekade mycket riktigt vilka egendomliga konsekvenser som uppstår genom allt den som varit förutseende och försökt spara för ålderdomen kommer i en svårare situation än den som levat mera för dagen och varit sorglös inför framtiden. Samhällets handlande måste vara mänskligt i alla avseenden. Vi får inte gå från den ena ytterligheten, att den som är i ekonomiska svårigheter inte får den vård hon behöver, såsom det kanske varit förut, till den andra ytterligheten, att den som har en pension eller sådant

Vissa frågor rörande åldringsvården

inte skulle komma i åtnjutande av vård på hem eller annan hjälp. Det gäller lika mycket den sociala hembjälp, att man inte får bedöma saken efter de ekonomiska förhållandena.

Vidare skulle jag vilja understryka en del av det som fru Thorsson sade beträffande sjukvården, närmast klientelblandningen. Vi strävar alla efter att förverkliga beslutet att slippa den mycket besvärande klientelblandning, som förekommit och alltjämt förekommer på ålderdomshemmen. Men att därifrån komma dithän att vi får bort all sjukvård från ålderdomshemmen anser jag omöjligt, och jag vet inte heller om det är önskvärt. Det är många gånger inte riktigt handlat mot de gamla, som blir akut sjuka, att föra dem från ålderdomshemmen till lasaretten. Man måste i många fall ha tillgång till sjukavdelningar, så att de kan få den sjukvård som de tillfälligt behöver eller kanske även för något längre tid, särskilt som det är så ont om platser på såväl kroppssjukhus som mentalsjukhus.

Det är nödvändigt, såsom utskottet framhåller och som fru Thorsson här underströk, att man bygger ut både kroppss- och mentalsjukvården liksom alkoholistvården och andra vårdformer, så att ålderdomshemmen avlastas i så stor utsträckning som möjligt, men kvar står att man i viss grad måste kunna lämna sjukvård inom ålderdomshemmens ram. Det gäller därför att planera, organisera och bygga ut ålderdomshemmen på ett riktigt sätt, och en väsentlig sak är att personalen är kvalificerad och välutbildad när det gäller såväl åldringsvård som sjukvård.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! När riksdagen förra gången fastställde regler för åldringsvårdens ordnande i landet, skrev vi år 1947. Sedan dess har mycket hänt. Vi har framför allt upplevt en tid av splittning i vår syn på de äldre människorna och deras ställning i samhället, och

Vissa frågor rörande åldringsvården

vi har i dag samlats i enighetens tecken för att nu söka fastställa riktlinjer för den framtida åldringsvården, vilka väl en gång i framtiden får tas under förnyat övervägande liksom alla ting som måste följa med i den allmänna samhällsutvecklingen.

Jag tror trots allt att här finns en del nyanser. Jag vill erinra om att när Ivar Lo-Johansson år 1949 började sin kamp emot de svenska ålderdomshemmen, så sparade han inte på de starka orden. Det blev en väckelse för många, att ägna de äldre människornas problem större uppmärksamhet. Nu hade Ivar Lo-Johansson fel i många ting men han hade rätt i det primära, nämligen att det var ett avgörande intresse för den enskilda människan i lika grad som för samhället att de gamla får stanna kvar i sina bostäder så länge de kan.

Den negativa sidan av denna debatt låg däri att människorna blev rädda för ålderdomshemmen och den vård som där lämnas, och för många människor kom det att framstå som om vården på ålderdomshemmen vore den centrala delen i åldringsvården i vårt samhälle, vilket ingalunda är fallet. När jag lyssnar till debatten i dag, får jag också en känsla av att vi något för mycket uppehåller oss vid ålderdomshemmets roll i detta sammanhang. Jag skall därför be att få säga några ord om denna sak.

Dessförinnan skulle jag dock vilja säga, att intagandet på ett ålderdomshem är den sista åtgärden i samhällets åldringsvård, naturligtvis fränsett sjukvården. Innan vi kommer dit har vi att vandra en lång väg, om vi skall tillämpa de nya och moderna principer, som i dag finns i vårt samhälle.

Fröken Vinge och fröken Elmén talade om att vårdbehovet för människorna och inte de ekonomiska förhållandena skulle vara avgörande för möjligheterna att få vård. Jag tycker att det är så självklart, att det inte behö-

ver utsägas. Namnet fattighus har försvunnit, och vi talar numera om ålderdomshem. Det finns ingen socialt ansvarig tjänsteman eller förtroendeman i detta land som inte, med de begränsade tillgångar vi har, låter vårdbehovet vara avgörande.

Det är kanske också något farligt att särskilt framhålla storstädernas utomordentligt stora besvärligheter i detta hänseende med starkt växande åldringstal och stark inflyttning av äldre människor, där vårdförhållandena är betydligt svårare att ordna än i landet i övrigt.

Jag tror att det finns nyanser i detta problem, men vi kan enkelt uttrycka saken så att det praktiskt taget inte i något fall är ekonomiska skäl som avgör intagning på ålderdomshem.

Bristen på vårdplatser i dag beror icke bara på vårdbehovet utan tyvärr också på att bostäderna inte fyller de anspråk som människorna har rätt att ställa. De är inte tillräckligt lättskötta och inte tillräckligt moderna, och de äldre människorna bor sämst i landet.

Varje förbättring av de äldre människornas bostadsförhållanden kommer att bli avgörande i detta avseende. Jag vill erinra om att fastän den nuvarande utbyggnaden av pensionärslägenheterna i landet började först 1940, bor redan flera människor i pensionärslägenheter än i ålderdomshem. Vid en gallundersökning 1954 visade det sig att bara 21 procent av de äldre människorna bodde modernt, bara hälften hade värmeledning, ett stort antal saknade så elementära ting som vatten och avlopp, och 40 000 saknade bostäder som kunde godkännas. Det är på detta område som insatserna måste göras för att vårdbehovet skall bli mindre.

Förhållandena varierar starkt på olika platser i landet. När riksdagen år 1947 beräknade en utbyggnad av ålderdomshemmen, motsvarande 10 promille, tror jag man angav en mycket för hög siffra, men tyvärr har den i stor ut-

Vissa frågor rörande åldringsvården

sträckning fått bli normgivande. Om inga andra åtgärder vidtas, är naturligtvis 10 promille ingen hög siffra, men när de nya hjälpmedlen används, är det troligen en för hög siffra. Jag tror dock det är oklokt att i detta sammanhang ange några tal, utan man bör ute i kommunerna pröva sig fram.

När vi nu skall planera den framtida åldringsvården i landet, är det angeläget att vi inser, vad förbättringen av de ekonomiska förhållandena inneburit för människorna och i synnerhet vad de kommunala bostadstilläggen innebär för åldringarnas möjligheter att klara sig själva. Det är också angeläget att framhålla, att den ytterligare förbättring av de äldre människornas ekonomiska förhållanden som vi i dessa dagar diskuterar kommer att minska vårdbehovet i framtiden i varje fall på ålderdomshemmen. Vi bör inte heller glömma att den särskilda hemhjälp som utgår på frivillig grund i dag lämnas till ungefär lika många människor som vårdas på ålderdomshem, och denna hjälpform har utomordentligt stor betydelse när det gäller att reducera ålderdomshemmens roll i detta sammanhang.

Det är inte så lätt att avge generella rekommendationer om hur ett ålderdomshem skall se ut, och jag har en känsla av att det bland dem som skall tillämpa riksdagens beslut finns krafter som inte är helt införstådda med vad riksdagens beslut innebär.

När vi tog ställning till statsbidraget till ålderdomshem, uttalade riksdagen att bestämmanderätten skulle flyttas ned till kommunerna. Kommunerna och länsstyrelserna skulle få avgöra hur ålderdomshemmen skulle se ut, och socialstyrelsens roll skulle reduceras till rådgivning. Det är självklart att det är nyttigt för de kommuner som planerar ålderdomshem, om man centralt tillvaratar de erfarenheter som görs ute i landet. Kommunerna och länsstyrelserna skall dock träffa besluten, och man får inte använda kvotering eller

lång utredningstid för att hindra kommuner att ge ålderdomshemmen sådan karaktär, att man där kan sköta vårdbehövande människor i större utsträckning än tidigare.

Det har sagts att det vore bra om ålderdomshemmen fick karaktär av inackorderingshem. Jag tycker att vi borde göra slut på den myten med en gång. När de nya folkpensionerna infördes 1947, var vi belastade av fattigvårdens gamla karaktär, och vi hade den föreställningen, att åldringarna själva kunde betala för sig på s. k. inackorderingshem. Det strider emellertid mot människornas verkliga intresse, och det strider mot de moderna principerna för åldringsvården att vi i den slutna vården skall på inackorderingshem ta hand om människor som med fördel kan skötas i öppen vård.

Det är självklart att vi skall se till att människorna får all den vård de behöver, men så länge det är möjligt skall de vara kvar i hemmet. Hur fina ålderdomshem vi än bygger, ersätter de aldrig stugan och den egna livsföringen. Det betyder en omedelbar nedgång av människans allmänna aktivitet och förutsättningar, om de dagliga bekymren upphör och man blir så att säga omhändertagen. Det gör att frågan om hur ålderdomshemmen skall se ut får nya aspekter.

Liksom när det gäller andra ändamål som vi bygger för i samhället, bör vi ta hänsyn till vad ålderdomshemmen skall användas till. När debatten började 1949 var frågan huvudsakligen om vi skulle ha enkelrum eller dubbelrum. I dag är det väl ingen som ifrågasätter, att en människa, som kan klara sig något så när själv och är relativt frisk, inte skall ha eget rum. Det uppstår genast ett annat problem när det gäller människor som ligger sjuka år ut och år in. Då blir frågan, vilken vård man skall lämna människorna; då är frågan, hur man skall kunna tillgodose vården, kriteriet på ålderdomshemmens standard,

Vissa frågor rörande åldringsvården

inte tvärtom. Det är det som gjort att riksdagen, när den nu skall fastställa principerna, kan ge kommunerna större möjligheter än tidigare att tillgodose vården av sjuka människor på ålderdomshemmen, vilka man tidigare trodde nästan uteslutande var förbehållna de friska.

Problemet får sin fulla belysning i samma ögonblick som vi konstaterar, att landstingen bygger ut sin kroniker-vård med öppen vård för människor, som man medicinskt fastställt är kroniker. Dem skall vi sköta i deras egna hem, samtidigt som ålderdomshemmen har karaktären av inackorderingshem. Detta är inte att tillvarata samhällets resurser och tillgodose behoven på bästa sätt.

Vi får vara försiktiga när vi i detta sammanhang talar om standard och allmänna framsteg. En undersökning 1950 av ålderdomshemmens vårdtagare visade att 59 procent av vårdtagarna på ålderdomshemmen haft annan vårdform. 1954 gjorde vi om samma undersökning. Då hade det visserligen blivit en förskjutning procenttalen sinsemellan, men siffran hade höjts till 61 procent. Det var kroniker, lättsköta sinnessjuka, och det var människor som skulle ha en mera kvalificerad vård och som alltså borde flyttas från ålderdomshemmen. Ändå skulle jag starkt vilja varna för att vi flyttar alla dessa människor. Det värsta som kan hända en äldre människa är att hon måste bryta upp på nytt, när hon en gång fått sitt hem på ett ålderdomshem. Vi skall inte flytta människorna förr än vårdbehovet ger anledning därtill. Det gör att ålderdomshemmen kommer att få sköta skröpliga och sjuka människor också i framtiden. Det gäller naturligtvis inte dem som behöver aktiv sjukvård, de bör ha annan vårdform, men vi kommer att ha mycket sjuka, skröpliga och sängliggande människor. På ett år om-sättes 60 procent av ålderdomshemmens 38 000 å 39 000 vårdtagare. På

fyra år avlider ålderdomshemmens samtliga vårdtagare. Det borde säga oss vad frågan i mycket hög grad gäller, nämligen vården av sjuka människor.

Det är ett svårt problem att få ålderdomshemmen sådana som vi vill ha dem. De ställer stora anspråk på personal, och vi kan inte säga att personalfrågan i dag är tillfredsställande löst. Men det är inte heller så illa ställt, att det bör ge anledning till några panik-åtgärder, utan trots allt nog relativt hyggligt. Visserligen har endast hälften av föreståndarinnorna konventionell utbildning, men även de som inte har sådan utbildning har lärt i livets skola, och de flesta är väl skickade för sina arbetsuppgifter.

Det största problemet beträffande vårdhemmen gäller storleksordningen. Vi har för mycket små hem för att få en ordentlig personalgång. Arbetet som föreståndarinna är mycket hårt, och på de mindre hemmen får de vara i jour praktiskt taget alltid. Av våra 1 350 ålderdomshem är det bara 570 med högst 15 platser, 260 har över 30 platser — ett tal som anses vara något så när rimligt — och 12,5 procent har under 10 platser. Detta visar, att det är mycket svårt att kunna enhetligt bedöma ålderdomshemmens karaktär.

Åldringsvårdsutredningen föreslog, att vi skulle skapa en ny linje för utbildning av föreståndarinnor, byggd på sjuksköterskeutbildning. 1955 års utredning om högre utbildning för sjuksköterskor har i dagarna avlämnat sitt betänkande. Den fortsättningskurs, som utredningen rekommenderar för avdelningssköterskor, synes vara mycket lämplig att lägga till grund för föreståndarinneutbildning. Man skulle här kunna vinna två väsentliga ting. För det första skulle man vinna att de som väljer detta yrke med dess specialinriktade utbildning skulle kunna övergå till annan sysselsättning, om de inte trivs eller inte är lämpliga för yrket. För det andra skulle vi snabbare kunna täcka

de behov av personal som vi i dag har. Det är visserligen ett mycket begränsat behov, ty de föreståndarinnor, som är anställda vid ålderdomshemmen, stannar kvar där. Med normal avgång behövs en nyrekrytering av mellan 80 och 100 föreståndarinnor om året, och i dag är 70 elever intagna vid utbildningsanstalterna. Även den lägre vårdpersonalens utbildning är naturligtvis av avgörande betydelse, men den måste meras på det regionala planet.

Jag vill gärna instämma i de synpunkter fru Thorsson här anförde beträffande sjukvården. Det är mycket svårt att göra en gränsdragning i detta avseende. Läkarna ser så högst olika på saken. Vi vet bara att vi behöver mera kvalificerad vård för de sjuka människorna. De av landstingen vidtagna åtgärderna är av mycket olika beskaffenhet. Utbyggnaden av kroniker vården, som landstingen är huvudmän för, är alltså ojämn. I vissa landstingsområden börjar det se ganska hyggligt ut, men i andra är det betydligt sämre ställt.

Inom åldringsvårdsutredningen diskuterades dessa frågor speciellt ur den synpunkten, att vi ville få en aktivisering av de äldre människorna och undersöka deras behov av vård. Cirkulationen på ålderdomshemmen är ganska dålig, och den är ännu sämre på kronikerhemmen. Vi tar in människor, som vi ibland kan rehabilitera och göra friskare och mera livsdugliga. De borde åter komma i det normala livet, men förhållandena hindrar detta. Kronikerhemmen är i huvudsak förvaringsanstalter utan den aktiva vårdterapi vi nu har i vårt samhälle, och detta gör att byggnadsbehovet kan sägas bli hur stort som helst, om vi inte kan aktivisera platserna. Åldringsvårdsutredningen föreslog att geriatriska avdelningar skulle inrättas vid centrallasaretten. Man skulle ha lasarettanslutna kronikeravdelningar med alla de medicinska möjligheter som därav följer. Vidare

Vissa frågor rörande åldringsvården

skulle det anordnas perifera kronikerhem för dem som inte kräver så stor insats av aktiv behandling. På detta sätt skulle man åstadkomma rörlighet, komplettera den med den öppna vården och använda de resurser som medicinsk forskning nu sätter i våra händer.

Enligt min uppfattning måste frågan i hög grad betraktas från dessa aspekter. Om man inte gör det ter situationen sig ganska mörk i fråga om möjligheterna att bygga ut antalet vårdplatser. Den ter sig mörk framför allt för de större städerna, där svårigheterna är mycket större än ute i landet. För vi denna rörlighet tror jag emellertid att vi kommer att vinna avgörande resultat i detta sammanhang.

Jag har, herr talman, kanske tagit litet längre tid än vanligt i anspråk, men frågan är av en utomordentlig betydelse för samhället. På detta område står samhällets och människornas intressen alldeles på samma linje. Det är inte riktigt bra ur samhällets synpunkt, om människorna är så nöjda att de inte förbättrar sina förhållanden och samhället därigenom sedermera kommer i en situation som annars kunnat undgås. Mot bakgrunden av de rådande boständeförhållandena med moderna och i andra avseenden dåliga bostäder är det inte riktigt bra att 71 procent av landets åldringar säger: Vi vill inte flytta, vi har det bra som vi bor. Det var bara 14 procent som önskade få litet modernare bostäder och 5 procent som ville flytta till pensionärs hem. Framför allt är det inte bra om kommunalmännen slår sig till ro och anser sig icke behöva göra något. Det är icke människorna i gemen som kan bringa de frågor vi nu diskuterar till en lösning, utan det är kommunalmännen som skall åstadkomma förbättringarna. Det är de som skall bygga pensionärslägenheter och sörja för den öppna vården etc. Jag delar inte alls fröken Vinges rädsla i detta avseende. Det

Vissa frågor rörande åldringsvården

är emellertid inte bara riksdagen utan också kommunerna som här har ett avgörande inflytande. Vi kan åstadkomma mycket i detta hus, men vi kan göra väldigt litet åt kommunernas verkstälighetsåtgärder. Resultatet hänger helt enkelt på förhållandena ute i landet. Jag vill framhålla att kommunerna under de senast förflutna åren visat ett allt större intresse för de äldre människornas förhållanden. Man skulle kunna uttrycka detta i få ord och säga, att klimatet för de äldre människornas vidkommande i detta land i dag är bättre än någonsin tidigare. Det skulle vara ganska märkligt om vi inte med de nya verktyg vi fått skulle kunna komma till rätta med de problem som alltjämt återstår, framför allt beträffande sjukvården. Uppenbarligen är det till fördel för de äldre människorna om man i första hand bygger ut den verksamhet, där behoven nu är så stora, så att goda förhållanden skapas i detta avseende.

Åldersdomshemmen behövs. Ivar Lo-Johansson hade fel då han år 1949 sade: Det är ett lyckligt samhälle som inte har några ålderdomshem. Jag skulle vilja säga tvärtom: Det är ett lyckligt samhälle som har ålderdomshem, men det är ett ännu lyckligare samhälle som använder dem så litet som möjligt och vidtar alla tänkbara åtgärder för att hjälpa människorna till rätta så att de icke skall behöva anlita ålderdomshemmen.

Hela frågan om åldringsvården har djupt mänskliga aspekter. Vi vet att det största problemet för ett stort antal av landets åldringar är ensamheten. De är kort sagt rika på ensamhet och fattiga på vänskap. Det är i detta sammanhang avgörande att vi inser vad den rent personliga kontakten mellan de yngre och de äldre betyder i samhället. Här föreligger ingen generationsmotsättning. Det den unga generationen i dag gör för den äldre, det gör den för sig själv i framtiden. När riksdagen i dag går

att fastställa principerna för den framtida åldringsvården, innebär det ett bekräftande av vad som skett ute i kommunerna och jag tror att dessa linjer kommer att visa sig hållbara och väl svara mot människornas behov och önskemål i dagens samhälle.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Det har redan sagts mycket i denna betydelsefulla fråga, och man bara sitter och gläder sig över att riksdagen så enhälligt och helhjärtat kan gå in för det som nu sker. Det råder icke några delade meningar i denna fråga, men en del av oss har haft behov av att göra ett påpekande beträffande något bestämt avsnitt, och det tänker också jag göra. Jag skall ta upp ett problem, som nu senast berördes av herr Andersson i Ronneby och tidigare tangerades av fröken Elmén, nämligen utbildningen av ålderdomshemmens personal, framför allt föreståndarinnorna.

Vi har nyss hört av herr Andersson i Ronneby vad utredningen hade för tanke om just utbildningsfrågan och vart utredningen ville att utbildningen skulle syfta. En utredning måste ju alltid syssla med hela spörsmålet på lång sikt, och när man ser framåt är den riktiga tanken den, att den som skall ta hand om och vårda de gamla bör vara sjukvårdsutbildad.

Ser vi däremot på dagens situation, får vi en känsla av att vi befinner oss ett gott steg från det målet. Vi har inte tillräckligt med sjukvårdspersonal på våra kroppssjukhus, och då förstår vi att man på ålderdomshemmen ännu får lov att vänta ett tag innan man där har all den personal som behövs.

I motion nr 489 har vi gjort ett påpekande i utbildningsfrågan och hänvisat till vad vi tror skulle vara lyck-

ligt, nämligen att utbildningen av den framtida personalen decentraliserades.

Statsutskottet har ju endels tillbakavisat motionen och endels tillstyrkt den. Utskottet har påvisat, att en decentralisering inte kan motiveras med att man på den vägen skulle få fram flera föreståndarinnor. Herr Andersson i Ronneby är inte riktigt lika säker på den saken. Jag har i motionen åberopat utredningens siffror; vi är alltså på samma våglängd nu. Utskottet finner emellertid, att behovet av utbildade föreståndarinnor, i varje fall när det gäller de större ålderdomshemmen inte kan anses ha undergått någon så markerad förändring, att en decentralisering i syfte att öka utbildningskapaciteten för närvarande kan anses påkallad.

Jag kan lämna den delen och i stället påpeka något annat, som inte är mindre viktigt i denna fråga, nämligen att det gäller att få fram det allra bästa och göra det möjligt för människor i olika delar av vårt land att kanske förverkliga en länge närd önskan och ett behov av att få satsa något i detta arbete. De geografiska svårigheterna lägger hinder i vägen för en del av dessa människor. Utbildningen sker alltfjämt i Stockholm.

Jag skall inte ta fram något konkret exempel, men vi kan lätt tänka oss, att det i alla delar av vårt land finns människor som skulle lämpa sig synnerligen väl för denna känsliga och påfrestande uppgift. De drar sig dock för det, ty utbildningen är centraliserad till Stockholm.

Utan att på något sätt kasta skynten av en skugga över socialvårdsförbundet eller underkänna det, säger vi ändå, att andra organisationer skulle kunna hjälpa till att få fram det allra bästa, dels därför att skilda organisationer har fot och fäste över hela vårt land och skulle kunna ta upp utbildningen på skilda områden, och dels därför att det i de olika organisationerna alltid finns något av det allra bästa. Därmed

Vissa frågor rörande åldringsvården

behöver vi inte underkänna någon. Det skulle kunna vara ett plus, en tillgång för det vi alla önskar.

Vi har skilda institutioner — och vi är glada över att ha dem — som var på sitt håll utbildar socialarbetare. Vi har hemsysterskolor, som under socialstyrelsens ledning arbetar var och en på sitt område. Olika organisationer står bakom dem som huvudmän. De fostrar och danar utomordentligt gott material. Vi har ju en mängd sjuksköterskeskolor och sjuksköterskehem, och ingen av oss faller väl för tanken att den ena skulle vara sämre än den andra; vi är tack samma för dem alla. Var och en av dem sätter sin färg och sin prägel på det material den fostrar.

Utifrån den synen tror jag fortfarande att det skulle ha varit bra, vad gäller att få fram så många och så goda och så välkvalificerade föreståndarinnor som möjligt, att man hade beaktat vad vi därvidlag anfört i vår motion. Utskottet säger att utbildningen åtminstone tills vidare bör ligga hos socialvårdsförbundet. Om jag får lov att hysa en stilla förhoppning om innebörden av detta »tills vidare», så är det att vi kanske senare får ta upp denna fråga till omprövning.

Vad gäller annan personal tillstyrker utskottet vårt motionsyrkande. Utskottet menar att i fråga om denna kan yrkeskoleverksamheten ta hand om utbildningen, men på det villkoret att socialstyrelsen medverkar vid kursplanens omläggning. Detta skulle kunna ske även när man utbildar föreståndarinnorna vid skilda skolor.

I övrigt har jag samma mening som utskottet och kommer att rösta för dess förslag. Jag ville säga detta bara därför att det är min fasta övertygelse och tro, att vi skall få fram fler och absolut bra människor i detta arbete, där de så väl behövs. Tyvärr har vi avskräckande exempel på vad vi kan få av motsatsen, men de tillhör unilantagen. Jag säger än en gång, att vi alla besjålas

Vissa frågor rörande åldringsvården

av samma önskan, om också från olika utgångspunkter, att här ge det allra bästa åt våra gamla i den framför ligande åldringsvården.

Herr **ANDERSSON** i Ronneby (s) kort genmäle:

Utbildningen är, fru Boman, faktiskt redan i huvudsak decentraliserad. Huvuddelen av densamma försiggår ute i landet. Eleverna har efter kurs på lasarett 12 månaders praktik och på sinnessjukhusen 3 månader; de tre läskurserna i Stockholm är på sammanlagt 5½ månader. Detta innebär att utbildningen i själva verket är decentraliserad, så långt som detta kan anses klokt. Om personalbehovet i detta fall är 80 eller högst 100, kan det knappast vara lämpligt att sätta i gång en ny utbildning, om vi i dag har 70 elever intagna. Det är det frågan gäller.

Härtill kommer att utbildningen är så specialinriktad att eleverna, om efter utbildningen arbete inte kan beredas dem, har förletts att genomgå en utbildning, vars utkomstmöjligheter inte svarar mot vad de tänkt sig.

Sedan vill jag också hänvisa till den nya utbildningsgren, som man i detta sammanhang tänkt använda — även om det kanske till en början bara blir i begränsad omfattning — och med vilken man på några månader kan utbilda föreståndarinnor. De som anlitat denna utbildningsgren kan, om de vill gå över till en mera självständig verksamhet, göra detta. På det sättet kan man också tillgodose det behov, som i det avseendet föreligger från framför allt de större hemmen.

Om detta är ett önskemål, och om behov föreligger härav, är det givetvis ingenting som hindrar att man i socialvårdsförbundets regi anordnar kurser i Norrland, men det kan inte vara rimligt att skapa flera huvudmän för en så begränsad utbildningsverksamhet som det här är fråga om.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra några randanmärkningar till utskottets utlåtande, vilket jag ber att få yrka bifall till.

Vår åldringsvård är väl ännu inte vad den borde vara, men det skulle å andra sidan vara otacksamt att inte erkänna vad som dock gjorts på det området under de senaste åren. Socialstyrelsens och andra myndigheters insatser därvidlag är sådana, att de förtjänar ett oreserverat erkännande. Men sedan kan det givetvis sägas att Rom inte byggdes på en dag.

Det är särskilt en synpunkt som jag i detta sammanhang vill anmäla, nämligen i fråga om åldringarnas bostadsförsörjning. Herr Andersson i Ronneby var inne på den frågan alldeles nyss, om också delvis ur andra synpunkter, och jag är medveten om att departementschefen för sin del har avstått från att ta upp frågan i sin proposition. Han hänvisar där till det uppdrag som givits åt bostadspolitiska utredningen. Vi torde få tillfälle att återkomma till den utredningen, när den har departementsbehandlats och föreligger i form av en proposition. Glädjande nog lär ju förslaget vara att vänta i frågan redan vid 1958 års riksdag.

Jag vill här endast göra ett par antydningar om de linjer, efter vilka jag tror att en del av framtidens åldringsvård kan lösas. Liksom barnrikehusen väl hör till det förgångna, torde också de mycket stora hemmen för åldringar nu vara på avskrivning. Jag fattade heller inte herr Andersson i Ronneby så, att han förordade mycket stora enheter, utan bara så pass stora, att personalfrågan kan lösas på ett förnuftigt sätt. Några hem måste vi givetvis ha även i framtiden, samtidigt som vi strävar efter att så många som möjligt av de gamla så länge som möjligt skall få stanna i sin egen miljö. I varje fall måste vi ha ålderdomshem, så länge som åldringssjukvården inte är mera

slutgiltigt och tillfredsställande löst. Jag tillåter mig att i det stycket instämma i de vädjanden som gjordes av framför allt fru Thorsson.

När vi här i landet om några år har nått upp till en miljon medborgare över pensionsåldern, blir naturligtvis bostadsproblemet än mer brännande än i dag. Att bygga ålderdoms- och pensionärshem åt en sjundedel eller mera av landets befolkning torde vara ogenomförbart, bl. a. ur samhällsekonomiska synpunkter. Som statsrådet skriver i propositionen måste vi försöka ordna vården av våra gamla väsentligen utanför anstalterna. Det är givetvis den rätta vägen också ur trivselsynpunkt.

Departementschefen skriver i propositionen följande: »Det råder ingen oenighet om att allt bör göras för att även i framtiden så många gamla som möjligt skall kunna få leva kvar i sina invanda miljöer. I strävan att hålla tillbaka behovet av anstaltsvård måste man emellertid i vår tid med dess utpräglade hushållsplittring vidta särskilda hjälpåtgärder för de gamla i deras hem, s. k. öppen åldringsvård.»

Den synpunkten vill jag understryka.

Sedan vill jag också göra en antydning om nyss antydda förslag, som jag gärna vill återkomma till nästa år. Om man kunde ordna så, att de gamla i största möjliga utsträckning fick sina bostäder i anslutning till anhörigas bostäder, så skulle detta vara en utomordentlig väg att eliminera en del av den ensamhetskänsla och den familjesplittring, som blir följderna av att de gamla ofta måste flytta lång väg och inackorderas i främmande och avlägsna miljöer. Man borde vid modern bostadsplanering i högre grad än nu är fallet ha de gamla i åtanke och ta hänsyn till dem. Egentligen borde varje bostadsenhet kombineras med en intilliggande lägenhet för gamla — ett enkelrum med kokmöjligheter, en dubblett eller en annan mindre lägenhet, som kunde disponeras av en

Vissa frågor rörande åldringsvården

eller ett par åldringar i familjen. Varje familj som söker bostad — det här är naturligtvis ett ideal, som vi inte kan uppnå på en gång — skulle ha rätt att genom hyresnämnden erhålla en sådan kompletteringsbostad, om man kunde hänvisa till att man är villig att ta ansvar för en eller flera gamla anförvanter. Finns det för tillfället ingen åldring i familjen och man ändå har en sådan här bostad, kan enkelrummet eller dubbletten mycket väl hyras ut till studerande ungdom eller andra ensamstående. Det är ju intet problem. Om en gammal far eller mor har en liten lägenhet med egen ingång, men dock någon av de sina boende i närheten, kommer en helt annan trygghet och trevnad att prägla deras sista levnadstid. — Förslaget syftar långt fram, och jag vet som sagt att det inte omedelbart kan genomföras, men jag har velat nämna det som en riktningsvisare för framtida bostadsplanering. Enligt min mening har bostadsplaneringen i det moderna samhället i alltför stor utsträckning glömt bort de gamla.

I övrigt vill jag, herr talman, instämma i de rekommendationer som utskottet har gjort beträffande utbyggnaden av den sociala hemhjälpn. Diakonissor, församlingssystrar, hemsamariter och andra medhjälpare — heltids- eller deltidsarbetande, är nog, jämte många små trivsamma hem för gamla, framtidens melodi för vår åldringsvård.

De gamlas problem — låt mig till slut få säga det, herr talman, — har ofta för mig fått en alldeles speciell belysning av ett par mycket kända bibelord. Det första är ursprungligen sagt i ett helt annat sammanhang, men jag har tänkt på det också i samband med de gamla: »För dem fanns icke rum i härberget», och det andra: »Jag har ingen som hjälper mig.» Kunde vi råda bot för dessa båda problem, skulle vi ha kommit långt med vår åldringsvård.

Bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning

Jag är också tacksam och glad för vad herr Andersson i Ronneby sade om att det ju till sist inte gäller bara hus och personal utan också vad vi litet var kan känna av personligt ansvar för våra gamla — att personligt försöka hjälpa dem, att förstå dem och att bära deras bördor. Jag erinrar mig i det sammanhanget vad en gammal förkunnare och författare här i landet — doktor Axel Andersson, som själv gjort en betydande insats på det sociala området — skriver i en av sina böcker. Han talar om att de gamla har lättare att förstå de unga än de unga har att förstå de gamla, och det är inte så underligt, säger han, »ty de gamla har i alla fall en gång varit unga, men när det gäller ålderdomens ensamma lunder, vem av de unga har genomvandrat dem?»

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som under överläggningen föreslagits av fru Lindskog; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av väckta motioner angående bidrag av automobilskattemedel till kommun för anordnande av vägbelysning.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Nilsson (I:181) och den andra inom andra kammaren av herr Andersson i Björkäng hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av behovet av och möjligheterna för kommun att under vissa förutsättningar få bidrag av automobilskattemedel till anordnande av vägbelysning.

Utskottet hemställde, att motionerna I:181 och II:237 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären i andra kammaren, herr Andersson i Björkäng, hade enligt meddelande av talmannen numera antagit släktnamnet Björkänge.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhöll herr BJÖRKÄNGE (cp) på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Statsutskottet har hemställt om avslag på min och fru Nilssons motion i föreliggande ärende. Jag brukar inte upptaga kammarens tid med att anmäla missnöje över ett enhälligt utskottsutlåtande, och jag frångår inte heller i dag den principen, utan anledningen till att jag begärt ordet är, att jag vill slå fast vissa uttalanden av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag vill också understryka att styrelsen för Svenska landskommunernas förbund delar de åsikter vi framfört i motionen, att med den omfattning motorismen under senare tid fått ordnandet av en ur trafiksäkerhetssynpunkt tillfredsställande belysning efter genomfartsledningarna i våra tätortssamhällen blivit en viktig samhällsangelägenhet. När detta framhålls, tror jag att vi alla är på det klara med frågans synnerliga vikt, även om statsutskottet tagit lätt på problemet.

Kammaren har dock visat ett helt annat intresse under den interpellationsdebatt som vi haft här i dag i samma fråga. I den debatten hörde jag bland andra herr Nilsson i Göteborg tacka statsutskottet på Nationalföreningens för trafiksäkerhetens främjande vägnar. Han tyckte att utskottet hade varit mycket generöst emot föreningen. Jag tycker nog att detta var överflödigt, ty statsutskottet har ju inte ens brytt sig om att remittera denna motion till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Vad jag skulle vilja slå fast här är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har funnit det uppenbart, att väg-

belysning kan vara nödvändig ur trafik-säkerhetssynpunkt. Därvid har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknat upp vissa fall, där det kan vara nödvändigt med belysning, och har bl. a. sagt att det kan vara nödvändigt ur trafiksäkerhetssynpunkt att anordna belysning på sådana hårt trafikerade vägar, t. ex. infartsvägar till städer, där på grund av trafiktätheten m. m. bilarna måste framföras med halv- eller parkeringsljus. På våra riksvägar är det ju precis samma trafiktäthet som det sedan kommer att bli vid städernas infarter. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger vidare: »Ombesörjandet och bekostandet av belysning på de allmänna vägarna sker i enlighet med de principer som ovan antytts. En utredning om möjligheterna att lämna bidrag av bilskattemedel till vägbelysning erfordras sålunda icke, när fråga är om de allmänna vägarna, eftersom väghållningen på dessa vägar bekostas av dylika medel.»

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erkänner alltså att det är på den ansvaret vilar för att de här anordningarna skall bli ordentligt tillgodosedda. Nu är inte Landskommunernas förbund riktigt av samma mening. Förbundet säger: »Frågan vem som bär ansvaret för hållandet av en ur trafiksäkerhetssynpunkt godtagbar vägbelysning synes överhuvud ej ha klarlagts i författning.»

De båda myndigheternas uppfattning i denna fråga går litet i sär. Jag slår emellertid fast att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har förklarat, att det är på den ansvaret vilar. Då skulle jag vilja tro att kommunerna endast har att hos vägförvaltningarna begära belysning av väg, där trafikolyckor kan befaras på grund av bebyggelsens art eller vid vägkorsningar. Skulle jag däremot ha tolkat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens remissvar felaktigt, så behövs det nog i detta hänseende en komplettering av lagen i fråga om vem som bär ansvaret för en ur trafiksäkerhetssynpunkt godtagbar vägbelysning. En sådan lucka i

Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande
lagstiftningen bör om möjligt snarast fyllas.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av väckta motioner om åtgärder för Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 252), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till åtgärder för Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande på sätt som i motionerna föreslagits.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 184 och II: 252 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Utskottet har efter en mycket knapphändig motivering ställt sig avvisande till vår motion beträffande radion. Det förefaller ganska märkligt att utskottet inte haft ett ord att anföra till anmärkning mot det sätt, på vilket denna viktiga propagandaapparat handhaves. Tvärtom tycks utskottet vara tillfreds med förhållandena, trots att dessa under senare tid utvecklats på ett sådant sätt att missnöjet med Radiotjänsts ledning brett ut sig till praktiskt taget alla lager i samhället. Det är förklarligt att Radiotjänsts ledning försöker komma undan motionens huvudkrav om radions förstatligande med den ganska kuriösa motiveringen, att det inte skulle bli bättre ställt med objektiviteten och opartiskheten, om staten tog hand om

Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande

radion. Men att utskottet skulle nöja sig med en så lättvindig förklaring i denna viktiga sak, är nog ägnat att väcka förvåning.

Radioledningens syndaregister är långt och skulle för vilken annan ledning som helst kännas synnerligen besvärande. Amärkningar kan riktas mot radioprogrammen över huvud taget men framför allt gäller dessa den politiska delen.

Det finns som bekant en av regeringen utfärdad föreskrift, att programmen inte bara skall hållas på en kulturell och konstnärlig nivå utan också att de skall vara »präglade av vederhäftighet, saktlighet och opartiskhet». För varje vaken medborgare måste dessa rekommendationer framstå i en rent ironisk dager mot bakgrunden av vad som skett under flera år i fråga om handhavandet av radions politiska aktualitetsavdelning.

Det kan anföras otaliga exempel på hur man brutit mot de av regeringen utfärdade föreskrifterna. Inte minst gäller detta om utrikespolitiken, där radioledningen tycks ha fått för sig, att den kan driva sin egen utrikespolitiska linje i strid mot den officiellt deklarerade neutralitetslinjen. I stället för att objektivt förmedla nyheter till lyssnarna och låta dessa själva dra sina slutsatser har radion serverat av radioledningen tillagade åsikter om vad som hänt. Att dessa tjänat reaktionära in- och utrikespolitiska syftemål är så bekant, att det inte särskilt behöver omvittnas. Bakom denna självrådighet ligger en av radiotjänstemännen själva fastlagd uppfattning om vad som menas med »radions frihet». Tjänstemän i radions topp har förklarat, att denna frihet är lika med rätt för dem själva att »låta sådana meningar komma till tals som vi anser värda att framföras utan att därför prompt vara tvungna att släppa fram motparten». Detta har stått att läsa i Röster i radio.

Radioledningen och radions tjänste-

män skall alltså uppträda som politiska censorer och handla efter sitt eget, i de flesta fall minst sagt diskutabla politiska omdöme. Är det då att undra på att, när denna princip opåttalt fått knä-sättas i strid mot av regeringen utfärdade föreskrifter, radioledningen ansett sig till och med kunna ställa landets regering och dess ledamöter i en undantagsställning till det sämre?

Jag vill erinra om några av de grövsta fallen av underlåtenhet att iakttaga de regler som borde vara självklara i ett anständigt umgänge med sanning och objektivitet.

Som bekant skickade Radiotjänst för någon tid sedan ett par radiomän till Sovjetunionen för att göra radioreportage. Det slutade med att Radiotjänsts ledning omarbetade referatet, så att det passade i stycke med radioledningens politiska orientering. Enligt en högt uppsatt radiotjänstemans vittnesbörd blev omarbetningen »mycket lyckad».

För alla är det känt vilken vrålpropaganda som utvecklades via radion beträffande händelserna i Ungern förra året. Det fanns ingen nyhetsbyrå så skum och inga utländska källor i övrigt så grunliga, att inte den svenska radion ansågs kunna utnyttja dem. Å andra sidan var den synnerligen lågmäld och friserad när det gällde det engelsk-fransk-israeliska överfallet på Egypten, trots att detta utan tvekan satte världsfreden i den allvarligaste fara.

När den berömde fredskämpen och nobelpristagaren Schweitzer sände ut sin allvarliga varning för de fruktansvärda verkningarna av atombomber och atombombsexperiment, ansågs radion vara så svårt belastad i programhänseende, att det inte fanns plats för Schweitzers allvarliga maning. Medan flera andra länders radio vidarebefordrade hans ord till lyssnarna, lade herrarna på Radiotjänst sina pannor i djupa veck för att finna någon rimlig motivering att undkomma ett återgivande. I stället ordnade de till ett resonemang

i radion om atomåldern, där det huvudsakliga intrycket blev, att Schweitzer överdrivit atom- och vätebombernas strålningsrisker. Eller med andra ord, Schweitzers maning till vaksamhet mot atomkrigföringens faror ersattes med ett radioresonemang i syfte att bagatellisera faran.

För inte länge sedan uppgav en radiokommentator, Kurt Andersson, att 2,5 miljoner östtyska arbetare inom den kemiska industrien krävt Östtysklands anslutning till Västtyskland. Detta skulle enligt kommentatorn ha stått att läsa i det östtyska huvudorganet, Neues Deutschland. I verkligheten hade kommentatorn hämtat uppgiften ur Svenska Dagbladet utan att det minsta bekymra sig om att undersöka dess riktighet. Hela historien var uppdiiktad från början till slut. Det borde kommentatorn själv ha kunnat inse bara genom att ägna ett ögonblicks uppmärksamhet åt den fantastiska uppgiften, att det enbart inom Östtyskland fanns 2,5 miljoner arbetare inom den kemiska industrien. Radionämnden ansåg sig böra ta avstånd från vad som skett. Men det är ju inte så underligt, att sådant kan förekomma i en radio, där ledningen har den uppfattningen »att låta sådana meningar komma till tals som vi anser vara värda att framföras».

Radioledningen har ett mycket känsligt öra för nyanseringar i ordvalet. Om officiella meddelanden från Sovjetunionen eller folkdemokratierna heter det oftast »enligt uppgift», »enligt vad som påstås» o. s. v., medan vad som kommer från västsidan anges komma »ur säkra källor», »enligt absolut tillförlitliga uppgifter» etc. Frihetskämpar blir i radion terrorister och terrorister blir frihetskämpar, alltefter vad det passar radioledningens politiska sympatier eller antipatier. Den cypriotiske ärkebiskopen Makarios, som deporterades av engelsmännen och placerades på en ö, kallades i radio för landsflyktig, vilket ju var synnerligen vänligt mot eng-

Aktiebolaget Radiotjänsts förstatligande

elsmännen. Man kan ju föreställa sig vad radion skulle ha använt för ordval, om någonting liknande hänt den enklaste lille prästman i Sovjetunionen eller i någon av folkdemokratierna.

Enligt ungefär samma linjer handlar radioledningen när det gäller inrikespolitiken. Det är rent skandalösa saker som inträffat därvidlag under senare tid. Utestängandet av kommunisterna från tillgång till radion är en utmaning mot vanlig demokratisk anständighet. Kommunistiska partiet är ett legalt svenskt parti som är representerat i riksdagen. Dess riksdagsledamöter sitter där med grundlagsenlig rätt. Men detta hindrar inte radioledningen från att med allehanda plattheter och undanflykter söka beröva kommunisterna möjligheten att utnyttja svensk radio. Till och med när det gäller att redogöra för kommunisternas politik vägrar man kommunisterna rätten att själva klara ut saken, utan man släpper fram en deciderad motståndare till kommunisterna för ändamålet. Grundlagen ger kommunisterna som riksdagsparti en fullt jämbördig ställning med andra riksdagspartier. Men radioledningen sätter sig över dessa fakta och för sin egen lilla grundlagspolitik. Förtalet och miss-tänkliggörandet av kommunisterna och deras parti försummas aldrig av radion. Det har gått så långt, att man till och med utnyttjar skolradion för denna trafik, och det kan ske i de mest oanade sammanhang. För inte så länge sedan skulle i skolradion talas om Heliga Birgitta. Detta tillfälle ansågs inte opassande för att ge barnen en falsk föreställning om kommunisterna.

Men det är som bekant numera inte bara oss kommunister som radioledningen anser sig kunna diskriminera. Radioledningens förkärlek för högern och folkpartiet är så känd, att den inte behöver bevisas. Herr Hjalmarson behöver bara vifta på lillfingret, så står radioledningen till tjänst. Han släpps fram i radion i de mest opåkallade sam-

Aktiebolaget Radiotjänsts förstataligande

manhang och får propagera för högerns linje i försvarsfrågan och andra frågor. Herr Ohlin får också sin beskärda andel av radioherrarnas gunst. Socialdemokrater och bondeförbundare har däremot ingen anledning att rosa marknaden. Även i regeringsställning har de fått erfa radioledningens manövrer i syfte att låta herrar Hjalmarson och Ohlin framstå som jättar i politikens rike.

Jag behöver här inte exemplifiera vad jag sagt. Jag vill bara erinra om vad som skedde i samband med regeringsdeklarationen efter det senaste riksdagsvalet och i pensionsfrågan. Radioledningen har väl aldrig tidigare så klart visat var den politiskt hörde hemma som vid dessa tillfällen.

Jag sade tidigare, att missnöjet med handhavandet av vårt viktigaste organ för upplysningsverksamhet brett ut sig inom alla folklager. Fackföreningar och socialdemokratiska organisationer har i massor vänt sig mot radions partiska och inobjektiva verksamhet. Även borgerliga tidningar har gett sitt missnöje till känna.

Man har nästan börjat vänja sig vid att radioledningen betraktar protesterna som luft. Men det måste på det allvarligaste beklagas att inte utskottet haft något att säga i denna sak, som behandlats ganska utförligt i motionen. Riksdagen borde kunna säga ifrån i ett sådant här sammanhang. Vi betraktar det emellertid som ofrånkomligt, att riksdagen förr eller senare gör en opinionsyttring i syfte att klargöra för radioledningen, att den inte har folkrepresentationen bakom sig i de fall den överträder reglerna för ett anständigt handhavande av det främsta propagandamedlet i vår tid.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till vår motion.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Herr Senander gör i sitt inlägg gällande, att Radiotjänst inte har

skött sitt uppdrag på ett riktigt sätt, och han vill också göra gällande, att Radiotjänst har varit mycket partisk.

Nu är det emellertid på det sättet, att det finns en styrelse, som har att granska Radiotjänsts förvaltning. Styrelsen har ju lika väl nu som om Radiotjänst skulle bli förstataligt möjligheter att påtala de eventuella fel som kan ha begåtts av Radiotjänst.

Herr Senander säger också, att den omständigheten, att man i Ryssland har lagt om radion och att man nu har den statsdirigerad, har visat sig få ett mycket gott utfall. Ja, det tror jag alldeles säkert, herr Senander, ty vem i Ryssland vågar kritisera vad som sägs i den ryska statsradion?

Herr Senander gör vidare gällande, att Radiotjänst vid sina nyhetsskildringar också har varit partisk. Han grundar då sin uppfattning på hur man bedömer uppgifterna ifrån Ryssland. Han säger att man ofta börjar sina inlägg med att säga »enligt uppgift» o. s. v. Ja, herr Senander, tyvärr är det många gånger så, att man inte kan få några konkreta uppgifter ifrån Ryssland eller ifrån Östblocket över huvud taget. Eftersom uppgifterna inte kan eller inte har kunnat granskas, finns det därför inte några andra termer att använda än »enligt uppgift» och »enligt vad som uppges» etc.

Herr Senander säger också, att man i radion alldeles felaktigt har kallat frihetskämpar för terrorister. Jag förmodar att herr Senander då syftar på radions utsändningar kring det ungerska folkets frihetskamp nyligen. Men, herr Senander, det är nog skillnaden i uppfattning mellan oss och herr Senander som gör, att det behöver bli något tvistemål på denna punkt, ty de, som vi anser vara frihetskämpar, är enligt er uppfattning terrorister, och dem, som ni vill göra till frihetskämpar, betecknar vi som terrorister.

Herr talman! Med det sagda skall jag

Interpellation ang. en ifrågasatt propagandakampanj för ökad vinkonsumtion

be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Herr Andreassons anförande var ganska egendomligt ur den synpunkten, att det vittnade om att herr Andreasson inte lyssnat på vad jag sagt eller också inte uppfattat det. Jag tyckte dock att jag talade rätt klart och tydligt. Jag har icke med ett ord berört den ryska radion eller dess förstatligande; jag har talat om den svenska radion och dess behandling av nyheter från Sovjetunionen och folkdemokratierna. Jag har absolut inte tagit upp några andra förhållanden i detta sammanhang.

Vad gäller herr Andreassons sista yttrande om vilka som är terrorister och vilka som är frihetskämpar, åsyftade jag med mina ord på den punkten framför allt radions framställning av kolonialfolkens kamp, exempelvis i Kenya och Algeriet. Man har ju betecknat de folk, som där söker frigöra sig från det vita herraväldet, som terrorister. Något annat har jag inte syftat på.

I anledning av påpekandet att Radiotjänsts styrelse skall klara dessa bedömningsfrågor vill jag framhålla, att styrelsen hittills har gjort det mycket dåligt. Styrelsen anser tydligen för sin del att Radiotjänsts folk har rätt, när de hävdar att de fritt skall få sköta radion på det sätt som de anser vara lämpligt, något som ju har tagit sig sådana uttryck som jag här redogjort för.

Slutligen måste jag säga att det är ganska egendomligt att herr Andreasson inte har ett ord till övers för alla de protester, som inkommit från såväl fackföreningar och socialdemokratiska partiorganisationer som från hans egen press, över det sätt på vilket man vid skilda tillfällen behandlat exempelvis regeringsledamöter,

Herr **ANDREASSON** (s):

Herr talman! I anledning av herr Senanders sista inlägg vill jag endast framhålla att vi har, såsom jag tidigare erinrat om, möjlighet att direkt rikta styrelsens uppmärksamhet på missförhållanden som kan föreligga, och den möjligheten har inte heller försumrats.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Interpellation ang. en ifrågasatt propagandakampanj för ökad vinkonsumtion

Ordet lämnades på begäran till

Herr **RIMMERFORS** (fp), som yttrade:

Herr talman! Inom vitt skilda kretsar av vårt folk har man de sista dagarna med en viss oro tagit del av meddelandena om en ny propagandaoffensiv i avsikt att få folk att dricka mera vin. Systemaffärernas skyltfönster skall för första gången i systemets historia användas för reklam av alkoholvaror, i stället för att tidigare ha varit uthyrda för andra reklamändamål. »Vi kommer att skylta med bara vin», säger överdirektör Älmeby i ett uttalande för tidningen Expressen. I annat sammanhang har det sagts att man även kommer att bereda plats för alkoholfria drycker i skyltfönstren. Väsentligen torde det dock bli fråga om alkoholhaltiga drycker. »Det blir mest härtappade sorter, billiga men bra viner», sägs det i pressen.

På olika vägar har allmänheten också bibringats den uppfattningen att man förbereder en annonskampanj för att öka vinkonsumtionen. Motiveringen anges i samtliga fall vara önskan att öka vinkonsumtionen på spritens bekostnad. Tanken på en sådan överbalansering från starkare till svagare dryc-

Interpellation ang. en ifrågasatt propagandakampanj för ökad vinkonsumtion

ker finns redan i riksdagsbeslutet av 1954. Hur aktningsvärd denna motive- ring än må vara, kan man inte värja sig från misstanken att resultatet av en intensifierad vinpropaganda inte enbart kommer att gå ut över spritkonsumtionen. Man kan befara att som bi- produkt erhålla ett stegrat intresse för vinet inom folkgrupper som tidigare helt avstått från alkohol. Ungdomen och kvinnorna torde härvidlag närmast kunna vinnas för nya alkoholseder.

Ätminstone i två avseenden synes denna nya form av alkoholpropaganda stå i strid med 1954 års nykterhetsreform. Motbokens borttagande motive- rades bland annat med att spritfrågan, som i Sverige ägnats alltför stor upp- märksamhet, skulle avaktualiseras. Att ställa till annonskampanjer och reklam- skyltning med alkoholhaltiga drycker, förefaller att stå i dålig överensstäm- melse med regeringens och riksdagens önskan att skapa så litet ståhej som möjligt kring alkoholen. Vidare byggde reformen på ett ökat mått av ansvar. Det kan inte ha varit lagstiftarnas mening att detta ansvar enbart skall åvila de enskilda medborgarna och de i nykter- hetshänseende aktiva folkrörelserna. Regering och riksdag kan inte avhända sig ansvaret för utvecklingen. Att man ifrågasätter klokheden i vissa av Nya Systemaktiebolagets åtgärder och i tid vill bringa dem under diskussion i den lagstiftande församlingen betyder inte att man fränkänner bolaget ansvars- känsla. Det är bara en fråga om olika sätt att bedöma en allvarlig situation och vägen ut ur densamma.

Att starkspritkonsumtionen företer en glädjande tendens till nedgång be- ror säkerligen inte på att spritkonsu- menterna i någon större utsträckning övergått till vinkonsumtion. Det kan sammanhänga med spritskatt höjningen och de i vissa avseenden mycket verk- ningsfulla positiva åtgärderna. Jag er- inrar i det sammanhanget om att fritidsgrupperna för ungdom blivit en av-

gjord framgång och att enbart den or- ganiserade nykterhetsrörelsen sedan reformens genomförande fått 50 000— 60 000 nya medlemmar. Tyvärr är det också möjligt att den samtidigt ökade vinkonsumtionen betyder nystartade alkoholvanor för nya befolkningsgrup- per.

Inom nykterhetsfolkets led är man givetvis djupt oroad av att vinsedernas popularisering kan komma att minska intresset för helnykterhet. Även de folk- grupper, som själva inte hyllar person- lig absolutism men som har ett posi- tivt nykterhetsintresse, måste dock dela denna oro, med tanke på faran av att animera ungdomen till tidigare alko- holvanor.

Erfarenheten visar att öl och vin är typiska tillvänjningsdrycker. Ytterst få torde stanna enbart vid dem. En nyli- gen verkställd undersökning av alko- holvanorna bland gymnasister visar med skrämmande tydlighet, att öl- och vinperioden är ett överraskande fort passerat genomgångsskede. Det kan där- för inte vara lyckligt att satsa för myc- ket på vinets och ölets popularisering. Inte ens om vi kunde förmå hela vårt folk att övergå till enbart vinkonsu- mtion skulle faran för alkoholism vara avvärjd. Frankrikes allvarliga alko- holism med över 17 500 dödsoffer endast under föregående år vittnar inte precis om vinets ofarlighet.

I detta läge, då man visserligen ännu inte har full kännedom om de före- bådade propagandaåtgärdernas omfatt- ning och innebörd men då man har anledning att fråga sig om de verkli- gen, i händelse de skulle genomföras, kommer att gagna nykterhetsintresset, skulle ett vägledande ord från finans- ministern hälsas med tillfredsställelse.

Med hänvisning till vad ovan sagts anhåller jag om andra kammarens till- stånd att till herr statsrådet och che- fen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

Är det herr finansministerns uppfatt-

Interpellation ang. en ifrågasatt propagandakampanj för ökad vinkonsumtion

ning, att den propagandakampanj för ökad vinkonsumtion, som Nya Systemaktiebolaget synes förbereda i syfte att minska spritkonsumtionen, står i god överensstämmelse med de principer för alkoholhandels avaktualisering och det ansvar för nykterhetsläget i vårt folk, som förutsattes i 1954 års lagstiftning?

Finns det, enligt herr finansministerns mening, några garantier för att den intensifierade vinpropagandan, om den kommer till stånd, får en sådan utformning att den icke leder till bred-

dande av dryckessederna och därigenom blir till ytterligare skada för våra hem och vår ungdom?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.05.

In fidem
Gunnar Britth
